

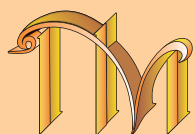
Постметодика

№ 1 (120), 2015

ISSN 1815-3194

ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС: ГУМАНІТАРНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛАСТІ

Postmetodika

Двадцять шоста позачергова сесія Полтавської обласної ради шостого скликання (на фото) 16 січня 2015 р. прийняла «Стратегію розвитку Полтавської області до 2020 року».

Документ визначає, у чому пріоритети Полтавщини і як освітяни й освітні стейкхолдери мають розвивати її людський потенціал, адже успіх області залежить від успіху її людей: знань, інновацій, креативності, здоров'я, мотивації й особистої безпеки. «Постметодика» відібрала й систематизувала ті фрагменти Стратегії, у яких ідеться про перспективи освіти і науки Полтавщини та їх роль в економічному розвитку краю.

Також у номері:

- Як переможці конкурсу «Національний Учитель року» в США змінюють освіту цієї країни та як цей конкурс може не диференціювати вчителів за ступенем їх професіоналізму, а об'єднати;
- Чи здатне глобальне розширення високоякісних онлайн-навчальних ресурсів запропонувати співвітчизникам реальні альтернативи для освіти;
- Як участь в освітніх проектах Європейського Союзу змінила словацькі школи;
- Новий педагог у проекції на вимоги постіндустріального суспільства – який він? Роздуми ректора Полтавського педагогічного університету.

За нами, читачу!

Журнал засновано в березні
1993 року

ВИДАВЦІ:

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної
державної адміністрації

Полтавський обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти
ім. М.В.Остроградського

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

В.В.Зелюк (голова),
А.І.Бардаченко,
Н.М.Барболіна, М.В.Гриньова,
С.Ф.Клепко, І.О.Кіптілий,
Г.О.Сиротенко

РЕДКОЛЕГІЯ:

Г.Є.Аляев, О.А.Білоусько,
А.М.Бойко, Т.О.Бондар, Б.П.Будзан,
Б.В.Год, В.В.Громовий, К.Ж.Гуз,
М.Б.Свтух, В.В.Зелюк, [А.Зязюк,
В.Р.Ільченко, С.Ф.Клепко,
С.В.Королюк, В.Г.Кремень,
М.Д.Кулгаєва, Л.В.Литвинюк,
В.С.Лукай, О.О.Мамалюй,
В.І.Мирошніченко, В.Ф.Моргун,
Л.І.Нічуговська, Н.В.Радонова,
О.В.Садох, І.В.Степаненко,
Н.М.Тарасевич, М.В.Триняк,
Г.Хілігі

Головний редактор:

С.Ф.Клепко

Перший заступник головного редактора:

Н.В.Радонова

Заступники головного редактора:

Т.О.Бондар, Л.В.Литвинюк

Редакційний директор:

І.О.Кіптілий

Відповідальний секретар:

Н.Ю.Землякова

Літературний редактор:

Стоцька О. В.

Верстальник:

А.В.Дружиніна

Перекладач:

Л.М.Максименко

Відповідальність за підбір і виклад фактів у підписаних статтях несуть самі автори. Висловлені в цих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редколегії. Рукописи не горять, але і не повертаються.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

36029, Полтава, вул. Жовтнева, 64 ж
(05322) 7-26-08;
тел./факс: 50-80-85
e mail: redpm@pei.poltava.ua
http://www.poippo.pl.ua

Реєстраційне свідоцтво:
серія КВ №12233-1117 ПР
від 23 січня 2007 р.

© ПОІППО

Підписано до друку 03.09.2015
Формат 60x90/8 .
Ум. друк. арк. 9,6.
Тираж 300.

ТОВ "АСМІ"
вул. Міщенка, 2,
м. Полтава, 36011
тел. (0532) 56-55-29, 61-50-69

Постановою Президії ВАК України
від 31.05.2011, №1 05/5
"ПМ" включено у перелік наукових
видавць, у яких можуть
публікуватися основні результати
дисертаційних робіт.

Журнал "ПМ" № 1 (120), 2015 р.
підписано до друку за рішенням
вченої ради ПОІППО
(протокол № 3 від 25.06.2015 р.).

ISSN 1815 3194

МЕНЕДЖМЕНТ ОСВИТИ

- Перспективи освіти і науки Полтавщини в «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 року».....2
- Основні напрями розвитку післядипломної педагогічної освіти полтавських учителів у сучасному контексті
Зелюк В. В. 19

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Новітні грані фахової майстерності вчителя
Степаненко М. І.25
- Критерії, показники та рівні поліхудожньої вихованості учнів початкової школи
Гайдамака О. В.29
- Методичні аспекти розвитку загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких предметів у системі післядипломної педагогічної освіти
Халецька Л. Л. 32
- Роль сім'ї у професійній орієнтації старшокласників
Горшеньова А. М. 38
- Методика формування усного зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією
Парфьонова Г. І.41

ВАШ ПІВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ

- Нові технології в освіті: масові відкриті онлайн-курси (МВОК)
Максименко Л. М. 49

ХРОНІКА

- ПОІППО на I Всеукраїнській виставці-презентації «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін»
Кіптілий І. О. 53

ШВЕДСЬКИЙ ІНСИТИВ

- Європейські перспективи української школи: словацький досвід
Гавриш Р. Л. 56
- Особливості конкурсів педагогічної майстерності в Республіці Білорусь та США
Коршкова А. Ф. 60

ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛТАВЩИНИ В «СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2020 РОКУ»

Представлено фрагменти «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 року», відібрані за ключовими словами: «знання», «довкілля», «якість життя», «інновації», «освіта», «наука», «навчання», «діти». Ці фрагменти Стратегії показують можливості впливу освітніх стейкхолдерів на розвиток людського капіталу області заради вирішення її проблем і зміцнення її економічного потенціалу відповідно до сформульованих у документі стратегічних цілей, спрямованих на досягнення високої якості життя полтавців.

Ключові слова: знання, довкілля, якість життя, інновації, освіта, наука, навчання.

Перспективы образования и науки Полтавщины в «Стратегии развития Полтавской области на период до 2020 года»

Представлены фрагменты «Стратегии развития Полтавской области на период до 2020 года», отобранные по ключевым словам: «знания», «окружающая среда», «качество жизни», «инновации», «образование», «наука», «обучение», «дети». Избранные фрагменты Стратегии показывают возможности влияния образовательных стейкхолдеров на развитие человеческого капитала области для решения ее проблем и укрепления экономического потенциала соответственно сформулированным в документе стратегическим целям, направленным на достижение высокого качества жизни жителей Полтавщины.

Ключевые слова: знания, окружающая среда, инновации, образование, наука, обучение.

Prospects of Education in Poltava Region "Strategy of Poltava Region Development, 2020"
Selected by keywords: "knowledge", "environment", "quality of life", "innovation", "education", "science", "training", "children". These parts of Strategy show possible impact of educational stakeholders on the field of regional human capital development for solving region's problems and strengthen its economic potential according to the strategic goals aimed at achieving a high quality of poltavites life.

Keywords: knowledge, environment, quality of life, innovations, education

Передмова до фрагментів Стратегії

«Стратегію розвитку Полтавської області на період до 2020 року» розроблено 2014 р. робочою групою у складі понад 100 активних представників Полтавської області з органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, наукових установ та громадських організацій на підставі Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів», з урахуванням Державної стратегії регіонального розвитку України до 2020 р. та досвіду реалізації «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2015 року». Документ укладено з використанням європейського досвіду за технічного сприяння проекту Європейського Союзу «Підтримка сталого регіонального розвитку».

У Стратегії проаналізовано переваги, виклики та ризики області, враховано можливості впливу на вирішення наявних проблем у межах стратегічних цілей на досягнення високої якості життя полтавців; сформульовано місію і страте-

гічне бачення розвитку Полтавської області, сценарні плани її розвитку до 2020 р.

Відібрані фрагменти Стратегії, що подаються нижче, мають допомогти освітянам кореспондувати їх професійну діяльність зі стратегічними цілями Стратегії: «Розвиток людського капіталу», «Підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону», «Розвиток сільських територій». Фрагменти Стратегії показують можливості впливу освітніх стейкхолдерів на розвиток людського капіталу області заради вирішення її проблем та зміцнення її економічного потенціалу відповідно до сформульованих у документі вищезазначених стратегічних цілей.

Учні і студенти зможуть обрати актуальні для розвитку Полтавської області напрями наукових досліджень у рамках МАН. Випускники ЗНЗ знайдуть орієнтири щодо вибору майбутньої професії на основі викладених у Стратегії точок зростання економічного потенціалу Полтав-

щини.

Розробники документа відзначають у його преамбулі: «Стратегія має забезпечити радикальне реагування місцевої влади та суспільства на виклики, що постають перед областю, спрямоване на досягнення нових цілей у новій концепції розвитку регіону та припинення застою у сфері розвитку, головним чином, за економічними, соціальними та екологічними вимірами».

Автори наголошують: на противагу традиційному для України механізму

субвенцій на регіональний розвиток на перший план у наш час виходить європейський підхід до його реалізації – «пошук конкурентних переваг та можливостей регіону для комплексного розвитку усєї території області». Таким чином, окреме місце відводиться розбудові «економічної та соціальної доступності слабо-розвинутої периферії та усунення загального соціально-економічного дисбалансу».

Стратегія містить такі основні компоненти:

Соціально-економічний аналіз розвитку Полтавської області: Загальна характеристика області; Природні ресурси області; Демографія; Інфраструктура; Економіка та підприємництво; Сільське господарство та сільські території; Бюджетний та Екологічний профілі Полтавської області

Аналіз сильних сторін, можливостей розвитку, слабких сторін та загроз розвитку області (SWOT-аналіз): Результати SWOT-аналізу Полтавської області; SWOT-матриця Полтавської області; Порівняльні переваги, виклики і ризики Полтавської області.

Сценарії розвитку Полтавської області до 2020 року

Стратегічне бачення та місія розвитку Полтавської області

Стратегічні, операційні цілі та завдання:

Стратегічна ціль 1. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: Операційна ціль 1.1. Покращення здоров'я та продовження тривалості активного періоду життя людини; Операційна ціль 1.2. Посилення можливостей працездатного населення до зайнятості в умовах змін; Операційна ціль 1.3. Створення комфортних та безпечних умов проживання населення; Операційна ціль 1.4. Створення ефективної системи самоврядування та соціальної активності населення.

Стратегічна ціль 2. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ: Операційна ціль 2.1. Розвиток інноваційного та конкурентного виробничого сектору; Операційна ціль 2.2. Зміцнення малого і середнього підприємництва; Операційна ціль 2.3. Забезпечення енергобезпеки, формування енергоефективних громадського, аграрного та промислового секторів; Операційна ціль 2.4. Реалізація туристичного потенціалу регіону.

Стратегічна ціль 3. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: Операційна ціль 3.1. Збільшення доходів домогосподарств у сільській місцевості; Операційна ціль 3.2. Розвиток сільських територій та периферії навколо малих міст; Операційна ціль 3.3. Забезпечення збалансованого розвитку районів.

Точками зростання регіональної економіки Стратегія визначила: машинобудування та приладобудування подвійного призначення; добування корисних копалин із максимальною переробкою у межах області; сільське господарство та харчову промисловість.

У Стратегії ідеться про такі проекти і плани розвитку Полтавщини:

– будівництво металургійного заводу «Ворскласталь»;

– створення індустріальних парків у малих містах (наприклад, концепція індустріального парку «Центральний» у Кременчуці передбачає залучення інвестицій для запровадження сучасних технологій у машино- та автомобілебудуванні, енергетиці, розвитку IT-технологій, створення центру виробничої культури, інженерної думки, що дасть змогу створити 4,3 тис. робочих місць);

– нарощування диверсифікації с/г виробництва та впровадження нових технологій для задоволення потреб працевлаштування і покращення доходів сільського населення;

– розвиток нових місцевих і регіональних продуктів у сфері рекреації, послуг, готельного бізнесу;

– розвиток дрібного виробництва (переробка високоякісних і безпечних с/г продуктів на основі інноваційних технологій), органічне землеробство;

– розвиток гідроенергетичного потенціалу тощо.

Стверджується, що досягнення розвитку Полтавщини можливе на основі формування на її теренах економіки з високою доданою вартістю, де стале економічне зростання спирається на знання, довкілля та якість життя.

Ми відібрали контент Стратегії саме за

цими ключовими для цього документа словами: «знання», «довкілля», «якість життя», додавши до них такі важливі для педагога «теги», як «інновації», «освіта», «наука», «навчання», «діти». Для зручності сприймання фрагментів Стратегії ці теги виділено ПРОПИСНИМИ літерами.

Текст фрагментів Стратегії укладачем об'єднано в три розділи: «Стратегія про

освіту і науку Полтавської області», «Стратегія про довкілля Полтавської області», «Стратегія про якість життя у Полтавській області». Сподіваємося, отриманий «екстракт» Стратегії не лише заощадить для всіх, кого цікавить освітня політика держави й області, час на ознайомлення із цим документом, а й спонукатиме до прочитання його повного тексту.

Від «ПМ» – Укладач

Стратегія розвитку Полтавської області на період до 2020 року : додаток до рішення двадцять шостої позачергової сесії обласної ради шостого скликання від 16 січня 2015 року / Полтавська обласна рада; Полтавська обласна державна адміністрація; проект Європейського Союзу «Підтримка сталого регіонального розвитку»; робоча група із розробки Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 року (склад роб. групи затв. розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації № 186 від 10 червня 2014 р.). – Полтава, 2014. – 131 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adm-pl.gov.ua/page/strategiya-rozvitku-poltavskoyi-oblasti-do-2020-roku>

Подані нижче фрагменти Стратегії починаються посиланнями на сторінки її повного тексту.

1. СТРАТЕГІЯ ПРО ОСВІТУ І НАУКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

–С. 19, 20–

Полтавська область належить до високоіндустріалізованих та високоурбанізованих регіонів із рівнем розвитку вище середнього і вирізняється з-поміж них, зокрема, високим рівнем кваліфікації трудових ресурсів – більше від половини найманих працівників в області мають вищу ОСВІТУ.

–С. 39–41–

ОСВІТНЯ інфраструктура

Дошкільна ОСВІТА. Станом на 01.01.2014 на Полтавщині функціонує 614 дошкільних НАВЧАЛЬНИХ закладів, виховується 51 496 ДІТЕЙ. Показник охоплення ДІТЕЙ дошкільною ОСВІТОЮ становить: від 1 до 6 (7) років – 71,7 %, від 3 до 6 (7) років – 94,4 %. Останні три роки усі ДІТИ п'ятирічного віку стовідсотково охоплені різними формами дошкільної підготовки.

Загальна середня ОСВІТА. Загальна середня ОСВІТА представлена 704 загальноосвітніми НАВЧАЛЬНИМИ закладами, у яких здобувають ОСВІТУ 124,7 тис. учнів. Із них 520 функціо-

нує у сільській місцевості, де НАВЧАЄТЬСЯ 42,2 тис. учнів. Другий рік поспіль стовідсотково забезпечено підвезенням до місця НАВЧАННЯ і додому понад 13 тис. учнів.

Професійно-технічна ОСВІТА. Система професійно-технічної ОСВІТИ Полтавської області включає 42 професійно-технічні НАВЧАЛЬНІ заклади, зокрема: 5 вищих професійних училищ, 15 професійних ліцеїв, Полтавський центр професійно-технічної ОСВІТИ, Міжрегіональний центр передпідготовки звільнених у запас військовослужбовців, 15 професійно-технічних училищ, 4 НАВЧАЛЬНІ центри при установах виконання покарань, Кременчуцьке професійно-технічне училище при виховній колонії.

Серед НАВЧАЛЬНИХ закладів 15 сільськогосподарського профілю, 7 – будівельного, 8 – промислового та 8 – сфери обслуговування. У ПТНЗ області щорічно НАВЧАЄТЬСЯ понад 13 тис. осіб за 139 робітничими професіями. Спостерігається тенденція до зменшення кількості учнів із 22 462 осіб у 1991 р. до 12 679 осіб у 2014 р.

Вища ОСВІТА (Рис. 1). Вищі НАВЧАЛЬНІ заклади Полтавщини забез-

печують фундаментальну НАУКОВУ, професійну та практичну підготовку спеціалістів різних ОСВІТНЬО-кваліфікаційних рівнів для всіх соціальних сфер регіону. Мережа ВНЗ Полтавської області складається із 31 НАВЧАЛЬНОГО закладу державної форми власності, із яких 6 – III–IV р. а. та 25 – I–II р. а. Вищу ОСВІТУ в області отримують понад 55 тис. студентів.

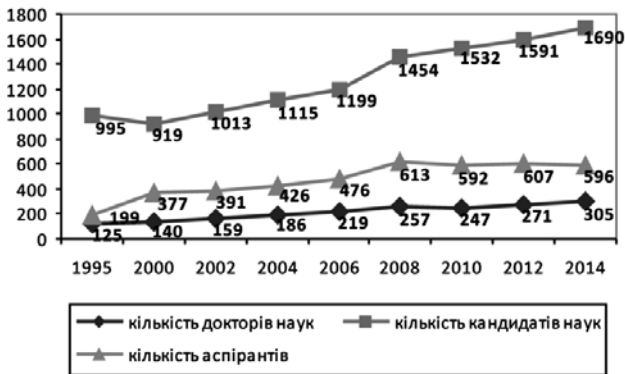

Рис 1. Кількість фахівців вищої кваліфікації

Позашкільна ОСВІТА. З метою організованого проведення дозвілля та надання додаткових ОСВІТНІХ послуг у 2014 р. в області працюють 173 позашкільні НАВЧАЛЬНІ заклади, де НАВЧАЄТЬСЯ 74 930 учнів (62,2 %).

Проміжні висновки. Незважаючи на досить добрий рівень розвитку галузі ОСВІТИ, в області проблемними залишаються питання, характерні для більшості регіонів держави: необхідність перепрофілювання професійно-технічних НАВЧАЛЬНИХ закладів відповідно до потреб регіонального ринку праці; територіальна диференціація наповнюваності об'єктів дошкільної та загальної середньої ОСВІТИ; недостатній рівень забезпечення матеріально-технічної бази НАВЧАЛЬНИХ закладів, зокрема сучасними технічними і технологічними засобами з метою наближення НАВЧАЛЬНОГО процесу до європейських та світових стандартів; слабка включеність ВНЗ у впровадження ІННОВАЦІЙ у регіональну економіку.

–С. 48, 49, 50–

Трудові ресурси

Основою розвитку Полтавщини поряд з іншими факторами є трудові ресурси високого рівня кваліфікації. Більше від половини найманих працівників в області мають вищу ОСВІТУ, 32,2 % із них – повну вищу (ОСВІТНЬО-кваліфікаційні рівні «магістр» та «спеціаліст»), 24,7 % – неповну та базову вищу (ОСВІТНЬО-кваліфікаційні рівні «бакалавр» та «молодший спеціаліст») (рис. 2).

ліфікаційні рівні «бакалавр» та «молодший спеціаліст») (рис. 2).

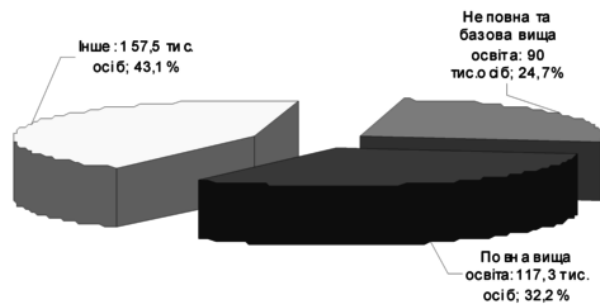

Рис 2. Структура найманих працівників на підприємствах за ОСВІТНІМ критерієм

У структурі зайнятості на Полтавщині за останні роки по галузях найбільшими за чисельністю зайнятих залишаються промисловість, сільське господарство, сектор транспорту і зв'язку, також значна зайнятість в охороні здоров'я та ОСВІТІ (причому праця в останній із цих сфер не є високооплачуваною. – Укл.). Найбільш високооплачуваними у 2013 р. галузями професійної активності на Полтавщині (середньомісячна заробітна плата) є фінансова та страхова діяльність (4 012 грн), промисловість (3 725 грн) та державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (3 499 грн).

За рівнем ОСВІТИ в структурі зареєстрованих у міських, районних та міськрайонних центрах зайнятості безробітних громадян особи, які мають професійно-технічну ОСВІТУ, становлять 42 %, вищу ОСВІТУ – 39 %, повну загальну середню – 15 %.

–С. 61–67–

Результати SWOT-аналізу Полтавської області

(Далі наведемо ті фрагменти SWOT-аналізу Полтавської області, що відображають стан її освіти. – Укл.). Сильними сторонами розвитку області є, зокрема, такі: високий рівень ОСВІЧЕНОСТІ населення; високий рівень його національно-патріотичної свідомості.

[Із-поміж слабких сторін] – слабе впровадження високих технологій, брак ІННОВАЦІЙНОЇ інфраструктури, низька ІННОВАЦІЙНА активність. В області діє 33 ІННОВАЦІЙНО-активних промислових підприємства. Частка ІННОВАЦІЙНО-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств – 8,1 % (24 місце серед регіонів України),

що у 2 рази нижче від загальноукраїнського показника (по Україні – 16,8 %). [Також слабкі сторони області] – низька екологічна свідомість мешканців; низький рівень патріотичного виховання у закладах ОСВІТИ; невідповідність кваліфікації кадрів вимогам ринку праці.

–С. 75–81–

Сценарій розвитку Полтавської області до 2020 року

Зараз найбільш вірогідними для Полтавщини є два сценарії – динамічний розвиток або деградація.

1. Базовий, традиційний для України та регіону, сценарій розвитку (область розвивається за інерцією, політична та соціально-економічна ситуація в Україні характеризується браком системних реформ). Такий сценарій виходить із нинішньої динаміки економічного розвитку в Україні та області, проте він не враховує можливостей, які випливають із глобальних змін, що відбулись протягом 2014 р. і які можуть внести суттєві корективи в такий сценарій.

2. Сценарій довготривалої затримки розвитку (Україна втягується в довготривалу військову конфронтацію з Росією, область стає прифронтовою територією).

Реалізація Стратегії розвитку при цьому сценарії буде надто ускладненою, а частково і неможливою. Вірогідність такого сценарію не є надто високою.

3. Сценарій прискореного розвитку (область, виходячи із власних конкурентних переваг, мобілізації та ефективного витрачання ресурсів, використовує зовнішні та внутрішні можливості для розвитку). Збільшена вірогідність сценарію прискореного розвитку порівняно з попередніми періодами стратегічного планування базована саме на зміні загальної ситуації у Європі та ситуації навколо України.

Для реальності цього сценарію потрібен певний набір необхідних та достатніх умов: завершення війни на Донбасі, стабілізація зовнішньо- та внутрішньополітичної ситуації, формування діючого складу Верховної Ради України та професійного уряду, готового до проведення реформ:

1) Відбувається реформа децентралізації – органи місцевого самоврядування отримують повноваження, ресурси та зацікавленість у місцевому та регіональному економічному розвитку, стають відповідальними перед своїми виборцями та перед державою.

2) Україна швидкими темпами інтегрується у європейський правовий простір, створюючи національне законодавство, яке відповідає законодавству ЄС, зокрема

у сфері започаткування бізнесу та контролю над його діяльністю.

3) Відбувається податкова реформа, яка стимулює території до підтримки входження на них різних видів бізнесу.

4) Запроваджуються механізми державного фінансування проектів регіонального розвитку на основі кращого європейського досвіду та можливості доступу до європейських ресурсів.

На цій основі у межах області відбувається перехід від планування видатків на досягнутій основі до планування надходжень на основі розвитку.

Сільські та міські територіальні громади входять між собою в діалог і, використовуючи механізми співпраці територіальних громад, а також можливості об'єднання, за рахунок економії на масштабі, ліквідації адміністративних бар'єрів, економлять бюджетні ресурси і вкладають їх у спільні проекти розвитку, які випливають із цієї Стратегії. Обласні та залучені ресурси використовуються для підтримки точок зростання, які формують додану вартість, першочергово у периферійних районах та сільських територіях.

Спрощення ведення бізнесу та податкової звітності разом із запровадженням в області активної політики підтримки малих та середніх підприємств веде до зростання частки МСП у валовому регіональному продукті області, а особливо суттєво в структурі зайнятості місцевого населення.

Полтавщина проводить агресивну маркетингову політику щодо свого просування на загальноукраїнській та європейській ринки, створює умови найкращого сприяння для внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Перспективними сферами інвестицій стають: машинобудування та приладобудування подвійного призначення; добування корисних копалин із максимальною переробкою в межах області; сільське господарство та харчова промисловість.

Створюються умови для поєднання можливостей місцевих ОСВІТНІХ закладів із НАУКОВО-дослідними роботами і переведення їх у реальну економіку.

Особлива роль відводиться сільськогосподарському виробництву та харчовій промисловості, де запровадження нових культур, технологій та глибини переробки дає найбільш швидкі та відчутні результати. Відкриття ринків ЄС тут має надзвичайно важливий вплив на розвиток, адже концентрація виробництва в області є значно вищою від країн ЄС, що надає переваги в конкурентній торгівлі. Покращується структура зайнятості населення, а відтак з'являється можливість

покращити демографічні показники, принаймні змінити тенденції щодо їх погіршення.

4. *Реалістичний сценарій розвитку (заявлені в Україні реформи відбуваються не зовсім системно, соціально-економічна ситуація в країні кардинально не змінюється, на рівні області не вистачає ресурсів для реалізації поставлених цілей).*

Такий сценарій фактично є певною комбінацією інерційного сценарію та сценарію прискореного розвитку. В основу такого сценарію покладено український досвід проведення реформ у різних сферах і в різні історичні періоди, коли час вікна можливостей, яке відкривалось для реформ, не було використано повною мірою.

За цим сценарієм цілком вірогідною виглядає ситуація, коли, наприклад, реформа децентралізації завершиться реально перерозподілом фінансових ресурсів на рівні міст обласного значення та районів, а більшість територіальних громад будуть позбавлені повноважень та ресурсів; фінансування регіонального розвитку з Державного фонду регіонального розвитку не буде прогнозованим і стабільним через щорічні зміни при затвердженні державного бюджету.

На обласному рівні впровадження Стратегії може стикнутися із бажанням окремих регіональних політиків чи впливових посадових осіб впливати на процеси фінансування регіональних проектів, що впливають із цієї Стратегії.

У цих умовах виникатимуть складнощі із формуванням в області пріоритетної політики розвитку малого і середнього підприємництва та зайнятості населення, особливо у периферійних районах. Відтак

через можливості великих міст впливати на ухвалення рішень значна частина ресурсів буде витрачатися у Полтаві, Кременчуці, Комсомольську, що не вирішуватиме проблем сільських територій та периферійних районів, але створюватиме додаткові можливості розвитку цих і так досить розвинених територій.

У цих умовах при неможливості виконання усіх інших операційних цілей, визначених Стратегією, особливо актуальним залишатиметься питання позитивного впливу великих міст на приміські території і їх залучення до сільського розвитку.

Можливе продовження ситуації з обмеженням ринків Митного Союзу для великих підприємств області водночас з їх неможливістю швидко адаптуватись до ринків ЄС прискорить вивільнення робочої сили з цих підприємств, що в умовах лібералізації ведення бізнесу стимулюватиме самозайнятість населення та зростання МСП.

Відтак реалістичний сценарій для Полтавської області відкриває можливість для проактивної політики обласної влади та органів місцевого самоврядування територіальних громад, а також районів у формуванні розвиткового середовища для передусім МСП, який здатен при невеликих ресурсах суттєво вплинути на зайнятість населення та зростання доходів домогосподарств, що є необхідною умовою економічного зростання.

(Стратегія цілями області визначає: розвиток людського капіталу; підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону; розвиток сільських територій. – Укл.)

–С. 90–

Стратегічна ціль 1. Розвиток людського капіталу			
Операційна ціль 1.1.	Операційна ціль 1.2.	Операційна ціль 1.3.	Операційна ціль 1.4.
Покращення здоров'я та збільшення тривалості активного періоду життя людини.	Посилення можливостей працездатного населення до зайнятості в умовах змін.	Створення комфортних та безпечних умов проживання населення.	Створення ефективної системи самоврядування та соціальної активності населення.

–С. 91, 92–

Досягнення операційної цілі 1.1. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
1.1.1. Зниження захворювань на серцево-судинні та легеневі захворювання через профілактичні заходи та впровадження здорового способу життя.	Постачання обладнання та апаратів для виявлення і лікування захворювань. НАВЧАННЯ викладачів, які б пропагували здоровий спосіб життя, турботу про фізичний стан і застерігали від нездорових та небезпечних звичок. Підвищення обізнаності про профілактику, покращення способу життя і подолання шкідливих звичок. Модернізація системи екстреної (швидкої) медичної допомоги.

1.1.2. Покращення репродуктивного здоров'я населення.	Підтримка ініціатив жіночих організацій у сфері роботи з вагітними, молодими матерями. Упровадження в школах та закладах профтехОСВІТИ курсів та НАВЧАНЬ у сфері охорони репродуктивного здоров'я, проведення у закладах ОСВІТИ інформаційних заходів із питань попередження небажаних вагітностей у підлітків. Удосконалення системи сімейної медицини та охорони материнства і дитинства.
1.1.3. Створення діючих механізмів мобілізації мешканців до вирішення місцевих проблем.	Підтримка діяльності із запровадження механізмів місцевої демократії в територіальних громадах області. Збереження та розвиток місцевих традицій та обрядів масового характеру, що спрямовані на солідарність місцевого населення та опорядкування місць спільного використання. Проведення масових спортивних заходів у дошкільних, загальноОСВІТНИХ, професійно-технічних НАВЧАЛЬНИХ закладах. Проведення масових заходів, направлених на благоустрій населених пунктів та територій.
1.1.4. Формування громадського неприйняття алкоголізму, наркоманії, інших шкідливих звичок.	Проведення в закладах ОСВІТИ інформаційних заходів із питань профілактики негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищах. Створення благодійних консультаційно-діагностичних центрів соціальної та психологічної допомоги населенню. Профілактика захворюваності на ВІЛ/СНІД, вживання алкоголю та наркотиків серед ДІТЕЙ, учнівської та студентської молоді. Надання консультативної, психолого-педагогічної допомоги неповнолітнім та молоді у НАВЧАЛЬНИХ закладах та центрах самозайнятості наркозалежної молоді.
1.1.5. Покращення якості соціального обслуговування громадян та реабілітації людей з обмеженими можливостями.	Раннє виявлення і профілактичний контроль населення з маргінальними умовами життя і такими, що сприяють появі типових захворювань. Підтримка громадських ініціатив із інтеграції осіб із маргінальних груп у суспільну діяльність. Розвиток мережі будинків сімейного типу та підтримка розвитку сімейних форм виховання ДІТЕЙ-сиріт та ДІТЕЙ, позбавлених батьківського піклування. Забезпечення соціальної адаптації та реінтеграції вихованців інтернатних закладів. Упровадження ефективної системи спеціалізованих соціальних послуг для ДІТЕЙ та молоді з кола ДІТЕЙ-сиріт та ДІТЕЙ, позбавлених батьківського піклування.
1.1.6. Розвиток масової фізичної культури та спорту серед усіх категорій населення.	Підтримка районних та обласних змагань і конкурсів в аматорському спорті серед ДІТЕЙ та дорослих. Будівництво нових та реконструкція наявних спортивних об'єктів області. Розширення мережі спортивних клубів, зокрема центрів фізичного здоров'я населення. Покращення матеріальної бази спортивних комплексів у НАВЧАЛЬНИХ закладах області.

–С. 93, 94–

Операційна ціль 1.2. Посилення можливостей працездатного населення до зайнятості в умовах змін. Необхідним для області є створення умов для самореалізації найбільш активної частини молодого населення. Для цього необхідно розпочати роботу на рівні середніх ШКІЛ, а саме: створити умови для покращення рівня інформованості шляхом створення центрів доступу до інформації.

Пріоритетними напрямками подальшого розвитку системи ОСВІТИ Полтавської області є: забезпечення всім громадянам рівних можливостей для здобуття якісної ОСВІТИ, постійне підвищення якості ОСВІТНИХ послуг, оновлення змісту та форм організації НАВЧАЛЬНО-виховного процесу, розвиток системи безперервної

ОСВІТИ та НАВЧАННЯ впродовж життя, формування соціально активної, відповідальної та толерантної особистості, забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання.

Зміни структури місцевої економіки та широке впровадження в усі сфери життя нових технологій суттєво впливає на необхідність перекваліфікації дорослого населення, особливо жінок, людей з особливими потребами.

Очікувані результати. Зростання конкурентоспроможності населення зрілого віку на ринку праці. Створення системи професійного НАВЧАННЯ, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації працівників. Забезпечення економічних і соціальних гарантій для професійної самореалізації

педагогічних працівників. Зростання соціальної активності молоді та готовність до життя в умовах ринкової економіки. Розвиток системи дистанційного НАВЧАННЯ в ОСВІТНІХ закладах. Зростання показників якості НАВЧАННЯ в загальноОСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ закладах. Зростання кількості учнів та студентів, які займаються НАУКОВО-дослідницькою роботою. Збільшення

кількості напрямів дослідно-експериментальної та ІННОВАЦІЙНОЇ діяльності.

Індикатори. Кількість фізичних осіб-підприємців. Показники рівня ОСВІТИ населення. Кількість учнів та студентів, які займаються НАУКОВО-дослідницькою роботою. Кількість працівників НАУКОВО-дослідних організацій, які виконують НАУКОВІ дослідження та розробки. Кваліфікаційний рівень педагогів.

–С. 94, 95–

Досягнення операційної цілі 1.2. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
1.2.1. Удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів для потреб регіональної економіки.	Проведення досліджень щодо сучасного стану, перспективних потреб ринку праці та вироблення рекомендацій. Поліпшення якості підготовки робітничих кадрів через закупівлю сучасного обладнання для професійно-технічних НАВЧАЛЬНИХ закладів. Упровадження НАВЧАННЯ роботи на комп'ютері чи з використанням ІТ-технологій для осіб передпенсійного та пенсійного віку.
1.2.2. Підтримка громадських ініціатив самоорганізації жінок та молоді з розвитку лідерських, творчих та підприємницьких якостей.	Підтримка діяльності жіночих, молодіжних і дитячих громадських організацій, органів учнівського та студентського самоврядування. Підтримка підприємницьких ініціатив жіноцтва та молоді. Підтримка профорієнтаційних заходів з учнівською молоддю «Урок реального життя», «Крок у професійне майбутнє», «Ярмарок професій». Підтримка талановитих студентів та молодих НАУКОВЦІВ, розвиток міжнародного молодіжного співробітництва.
1.2.3. Створення можливостей здобуття додаткової ОСВІТИ і мотивування соціально вразливих груп населення до покращення знань і вмінь.	Висвітлення соціальних та економічних питань у ЗМІ області та на офіційних сторінках органів влади в Інтернеті. Створення при органах місцевого самоврядування контактних центрів опрацювання звернень громадян до органів влади. Стимулювання ініціатив, спрямованих на інтеграцію в суспільно-активну діяльність груп з особливими потребами.
1.2.4. Створення системи «ОСВІТА впродовж життя».	Задоволення потреби в здобутті дошкільної ОСВІТИ ДІТЬМИ раннього віку, а також забезпечення стовідсоткового охоплення дошкільною ОСВІТОЮ ДІТЕЙ 5-річного віку. Реорганізація малокомплектних сільських шкіл у НАВЧАЛЬНО-виховні об'єднання «школа – дитячий садок». Оптимізація мережі загальноОСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ закладів із поглибленим вивченням окремих предметів та профільним НАВЧАННЯМ. Забезпечення НАВЧАЛЬНИХ закладів сучасною комп'ютерною технікою, інформатизація ОСВІТНІХ послуг, використання комп'ютерних технологій у НАВЧАЛЬНО-виховному процесі. НАВЧАННЯ безробітних інтегрованих робітничих професій, підтримка людей зрілого віку, яким складно конкурувати на ринку праці.
1.2.5. Створення центрів комерціалізації ІННОВАЦІЙ.	Формування бази даних місцевих НАУКОВИХ розробок та їх комерціалізація. Розробка ІННОВАЦІЙНИХ проектів та поширення їх серед потенційних інвесторів, супровід підготовки та реалізації проектів. Сприяння налагодженню взаємовигідних зв'язків НАУКОВО-технічної та виробничої сфер економіки.

–С. 99–101–

Стратегічна ціль 2. Підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону. Полтавська область належить до групи українських областей, які за основними економічними показниками є

найбільш розвиненими і які є донорами українського бюджету. Обласна економіка має значну частку добувної промисловості та промисловості першого рівня переробки, а рентні платежі складають велику частку фінансових ресурсів, що

формується у межах області. Добувна промисловість сильно залежить від кон'юнктури зовнішнього ринку та вкладень у розвідку нових родовищ.

Полтавська область є і одним із найбільших агровиробників України, частка сільськогосподарського виробництва у ВРП області – 14 %, що в 10 разів вище, ніж у країнах ЄС. Агровиробництво також орієнтоване на експорт і залежить від зовнішніх ринків.

У межах області утворилися великі розриви в соціально-економічному розвитку між кількома найбільшими містами – Полтава, Кременчук, Комсомольськ та більшістю сільських районів області. Це не сприяє прискореному розвитку області, оскільки вона не виглядає настільки привабливою для внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

Значна частина секторів нинішньої регіональної економіки фактично не включена в процес глобальних ІННОВАЦІЙ, які кардинально змінюють можливості економічних суб'єктів та регіонів. Незважаючи на високу частку осіб працездатного віку з вищою ОСВІТОЮ, ІННОВАЦІЙНІСТЬ продуктів та послуг є низькою, частка високотехнологічних виробництв та кількість суб'єктів економічної діяльності, які ефективно використовують високоОСВІЧЕНУ робочу силу, є недостатньою.

Економічний потенціал області, особливо у сфері машинобудування, сільськогосподарства та переробної промисло-

вості, є досить значний і має великі експортні можливості, які можуть бути реалізованими за умови залучення додаткових інвестицій. Залучення інвестицій залежить від загальної ситуації в Україні, але органи публічної влади області мають бути зорієнтовані на створення умов для притоку інвестицій.

Для досягнення стратегічної цілі 2 «Підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону» планується низка проектів, які водночас вирішуватимуть питання, що виникають в економічній та соціальній сферах і які спрямовуватимуться на:

- підвищення конкурентоспроможності ключових галузей регіональної економіки, використання підвищення внутрішнього попиту на продукцію металургії, машинобудування, світового попиту на продукти харчування;
- диверсифікацію економіки малих міст та сільських районів через розвиток переробної промисловості на місцевій сировині;
- підвищення ІННОВАЦІЙНОСТІ виробництв через розвиток НАУКОВОГО потенціалу області, створення індустріальних парків на умовах державної підтримки, через комерціалізацію НАУКИ;
- розвиток нових місцевих і регіональних продуктів та послуг, зокрема у сфері рекреації та туризму;
- розвиток інфраструктури підтримки бізнесу.

–С. 101–

Стратегічна ціль 2. Підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіону			
Операційна ціль 2.1.	Операційна ціль 2.2.	Операційна ціль 2.3.	Операційна ціль 2.4.
Розвиток ІННОВАЦІЙНОГО та конкурентного виробничого сектора.	Зміцнення малого і середнього підприємництва (МСП).	Забезпечення енергобезпеки, формування енергоефективних громадського, аграрного та промислового секторів.	Реалізація туристичного потенціалу регіону.

–С. 102–

Операційна ціль 2.1. Розвиток ІННОВАЦІЙНОГО та конкурентного виробничого сектора. Для переведення регіональної економіки на ІННОВАЦІЙНУ основу та створення конкурентного виробничого сектора необхідна реалізація проектів і заходів у сферах, що сприяють формуванню людського капіталу, створення умов для збереження та залучення висококваліфікованих працівників, розвиток ІННОВАЦІЙ у ключових галузях

регіональної економіки та формування нових галузей, де є значна частка доданої вартості.

У Полтавській області є низка виробництв, які мають свої, досить відомі в Україні бренди. Особливо це стосується харчової промисловості та машинобудування. Певними брендами стали курорт Миргород та Сорочинський ярмарок. Просування цих брендів на зовнішні ринки є важливим елементом прискорення економічного зростання та зростання

якості та конкурентоспроможності продукції регіональних брендів.

Реалізація цієї операційної цілі має забезпечити більш активну присутність полтавських брендів не тільки на регіональному та загальноукраїнському ринках, а й на ринках передусім ЄС, країн Азії та СНД.

–С. 103, 104–

Досягнення операційної цілі 2.1 потребує вирішення таких завдань: 2.1.1. Покращення середовища для залучення інвестицій, передусім у ІННОВАЦІЙНИЙ виробництва; 2.1.5. Сприяння створенню індустріальних парків; 2.2.2. Розбудова горизонтальних виробничо-збутових мереж, галузевих і територіальних кластерів, підтримка їх зв'язків із ІННОВАЦІЙНИМИ центрами; 2.2.3. Розбудова спроможності для створення нової продукції та конкурентних послуг; 2.2.4. Створення бізнес-інкубаторів, Центрів підтримки підприємництва та сприяння розвитку електронного бізнесу.

–С. 102–103–

Очікувані результати. Розвинута та дієва структура підтримки ІННОВАЦІЙНИХ процесів. Постійна промоція традиційних НАУКОВИХ шкіл. Створення умов для просування новітніх розробок у виробництво. Створено умови для залучення на територію області фахівців ІТ-сфери. Забезпечено умови для розвитку НАУКОЄМНОГО виробництва. Розвинута та дієва структура підтримки інвесторів та експортерів. Діє система популяризації секторів та підприємств, що мають експортний потенціал. Створено умови для експортерів у їх про-

суванні на зовнішні ринки. Створено інструменти підтримки просуванню регіональних брендів на зовнішні ринки. Розроблена ідеологія просування брендів за межі України, створено їх привабливий імідж. Полтавські бренди стають відомими споживачам країн ЄС.

Індикатори. Кількість промислових підприємств, що впроваджують ІННОВАЦІЇ. Частка переоснащених виробничих площ відносно наявних. Відсоток робочих місць, що потребують вищої ОСВІТИ, у загальній кількості робочих місць. Відсоток обсягу ІННОВАЦІЙНОЇ продукції в загальному обсязі реалізованої продукції. Кількість договорів щодо впровадження нових технологій, укладених підприємствами з НАУКОВО-дослідними установами області. Відсоток площі переоснащених лабораторій для НАУКОВИХ розробок до загальної їх площі. Потужність створених об'єктів альтернативної енергетики. Кількість підприємств, що отримали інвестиції для експорту продукції та послуг. Суми залучених інвестицій у порівнянні з попереднім періодом. Частка експорту в структурі ВРП області. Кількість регіональних брендів, що вийшли на зовнішні ринки. Кількість міжнародних виставок, де було представлено регіональні бренди. Кількість споживачів рекреаційних та туристичних послуг з-за кордону, що скористалися можливостями регіону в цих сферах. Поява нових логістичних та транспортних центрів на території області. Створено, як мінімум, один індустріальний парк.

–С. 112–

Стратегічна ціль 3. Розвиток сільських територій

Стратегічна ціль 3. Розвиток сільських територій		
Операційна ціль 3.1.	Операційна ціль 3.2.	Операційна ціль 3.3.
Збільшення доходів домогосподарств у сільській місцевості.	Розвиток сільських територій та периферії навколо малих міст.	Забезпечення збалансованого розвитку районів.

–С. 116–

Досягнення операційної цілі 3.2. передбачає вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
3.2.1. Розвиток сучасних форм кооперації в аграрному секторі.	Підтримка кооперативного руху. НАВЧАЛЬНО-консультативна підтримка створення сільськогосподарських обслуговувальних кооперативів. Закупівля для кооперативів обладнання для переробки агропродукції.

3.2.2. Створення можливостей щодо розвитку МСП та ремесел у сільських територіях, зокрема не пов'язаного із с/г.	Розробка та впровадження НАВЧАЛЬНИХ програм професійної підготовки у сфері малого бізнесу в сільській місцевості в системі профтехОСВІТИ. Проведення спеціалізованих тренінгів для сільського активу у сфері підприємництва, зокрема зеленого туризму. Створення механізму фінансової підтримки нових МСП у найбільш депресивних районах.
3.2.3. Створення умов для переселення (повернення) у сільські території молоді.	Проведення конкурсів із підтримки молоді, зацікавленої в переселенні в сільську місцевість. Підтримка співпраці територіальних громад, яка веде до створення нових об'єктів у соціальній сфері та комунальному господарстві. Підтримка проєктів молодих сімей із започаткування МСП у сільських територіях.
3.2.4. Поліпшення соціальної та транспортної інфраструктури села.	Розвиток ОСВІТНЬОЇ мережі сільських територій (особливо дошкільних закладів). Оптимізація структури закладів охорони здоров'я в сільській місцевості. Забезпечення умов для розвитку інституту сімейних лікарів. Запровадження системи стимулювання молодих лікарів. Сприяння розвитку мережі закладів соціальної інфраструктури в сільській місцевості. Модернізація та ремонт закладів культури. Розвиток транспортної інфраструктури.
3.2.5. Створення умов для продовження тривалості активного періоду життя в сільських територіях.	Підтримка ініціатив із запровадження НАВЧАНЬ та заходів, спрямованих на популяризацію здорового способу життя. Підтримка забезпечення сільського населення якісною питною водою. Створення сільських мереж для занять фізкультурою та спортом. Запровадження пересувних медпунктів для профілактичних оглядів сільського населення.

2. СТРАТЕГІЯ ПРО ДОВКІЛЛЯ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

–С. 60–

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і порівняно з більшістю інших областей України доволі прийнятним. Основними забруднювачами земельних ресурсів промисловими відходами є підприємства гірничодобувної та нафтопереробної промисловості, тому є потреба в стабілізації та відновленні екологічної рівноваги в зоні впливу таких підприємств. Одна із суттєвих екологічних проблем області, від якої страждають майже всі регіони України, – це накопичення та неналежне зберігання безхазяйних пестицидів та агрохімікатів.

–С. 96 –

На території області залишилися ще близько 160 т отрутохімікатів у Гребінківському, Лохвицькому, Пирятинському, Чорнухинському районах та залишки в Оржицькому й Лубенському районах.

–С. 66–

Сильні сторони. Більшість територій області має низький рівень екологічного навантаження. Північні та центральні райони області вільні від забруднення промисловими викидами.

–С. 73–

Порівняльні переваги. Полтавська область має значний потенціал для інтенсивного розвитку туристично-рекреаційної сфери, зокрема: курортів, зеленого та етнічного туризму – це мінеральні води, об'єкти історико-архітектурної спадщини, традиційні народні промисли. Також для області характерний незначний ступінь антропогенного забруднення довкілля у місцях курортів та об'єктів історико-архітектурної спадщини; ґрунти придатні для екологічно чистого землеробства та рекреації.

3. СТРАТЕГІЯ ПРО ЯКІСТЬ ЖИТТЯ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

–С. 21–

За *індексом людського розвитку* (за 2012 р.) Полтавська область знаходиться на 9 місці серед регіонів України із значенням 3,84.

–С. 22–

Полтавщина має досить потужний економічний потенціал, проте не повно використовує його можливості для людського розвитку.

–С. 88, 89–

Стратегічна ціль 1. Розвиток людського капіталу. Наріжним каменем розвитку демократичної країни є орієнтація політики держави на людину, покращен-

ня якості життя кожного члена суспільства, стабільне зростання людського капіталу.

Це піклування про її здоров'я, ОСВІТУ, умови проживання, якісні комунальні та соціальні послуги, комфортне урбаністичне середовище, належні умови для працевлаштування, охорону природного середовища та багато інших складових, що впливають на стан людського потенціалу суспільства.

В області складна демографічна ситуація, низький рівень народжуваності та високий рівень смертності. Загальний рівень народжуваності (9,8 %) нижчий від середнього по Україні (11,1 %), а рівень смертності – один із найвищих у країні (в області – 16,6 %, у середньому по Україні – 14,6 %).

Низький рівень медичного обслуговування в сільській місцевості. Менша тривалість життя порівняно з міським населенням, вища смертність серед людей працездатного віку. Низький рівень профілактики та ранньої діагностики захворювань. Забезпеченість центрів медико-санітарної допомоги лікувально-діагностичним обладнанням – близько 52 %, з них 70 % – застаріле обладнання. Є загальна недоукомплектованість Центрив автотранспортом, загальна частка забезпеченості ним – 58 %.

Рівень забезпечення ліжкомісцями та лікарським складом є вищим, ніж у середньому по Україні: показник забезпечення ліжками на 10 тис. населення в області становить 80,9 (по Україні – 80,5), забезпеченість лікарськими кадрами на 10 тис. населення – 42,7 (по Україні – 41,5).

Протягом останніх років рівень малюкової смертності в області (5,5) є нижчим, ніж у середньому по Україні (8,0) і має тенденцію до зниження.

Одним з індикаторів якості людського капіталу є показники прогнозно тривалості життя людини та коефіцієнт природного приросту населення. Починаючи з 1993 р., відбувається безперервне скорочення населення Полтавщини, яке триває і досі, прогнозна тривалість життя населення також суттєво скоротилася і не відповідає показникам країн-сусідів.

Для Полтавщини, незважаючи на меншу, порівняно з переписом населення 2001 р., питому вагу ДІТЕЙ у віці 0–14 років, в останні роки притаманне поступове зростання частки осіб цієї вікової групи у загальній чисельності населення.

Демографічне навантаження на осіб працездатного віку (16–59 років) у 2012 р. становило 601 особу (по Україні – 585 осіб), при цьому воно є значно вищим у сільській місцевості – 687 осіб, тоді як

у містах цей показник становить 551 особу. Головною причиною такої ситуації в області стала недостатня адаптивність місцевого населення до ринкових умов, коли закрилося багато підприємств, розпалися колгоспи, зросло безробіття. Це привело до поширення депресії та маргіналізації значної частини населення, насамперед чоловіків у сільських територіях.

Відбувається зміна в структурі регіональної економіки, що потребує швидкої адаптації працездатного населення до нових потреб цієї економіки і відповідної підтримки людей, які потребують перекваліфікації чи прагнуть відкрити свою справу.

До цього додається зростання асиметрії розвитку різних територій області через нерівномірне розміщення виробничих потужностей та сільськогосподарської активності на території області. Периферійні території втрачають людський капітал більш швидкими темпами.

Ураховуючи, що Стратегія одним із своїх завдань передбачає зменшення економічних дисбалансів, важливо створити умови для збереження системи розселення, зі збереженням та збільшенням точок розвитку економічного потенціалу, що неможливо без підтримки людського розвитку.

Одним із найбільш ефективних шляхів тут є формування впливу на покращення здоров'я людини та формування її кращої здатності адаптуватися до умов, що змінюються, а також активізація територіальних громад, стимулювання місцевого розвитку через пошук внутрішніх ресурсів за наявності державної підтримки таких процесів. Залучення молоді, гармонізація попиту та пропозиції робочої сили, створення умов для реалізації населенням старших вікових груп свого потенціалу працездатності може забезпечити стає економічне зростання.

Проаналізувавши порівняльні переваги, виклики та ризики області, урахувавши можливості впливу на вирішення наявних проблем, у межах стратегічної цілі на досягнення високої якості життя людини, першочергову увагу слід зосередити на:

- адаптацію широких верств населення до швидких змін на регіональному ринку праці, при цьому ключове завдання полягає в стимулюванні працевлаштування мешканців у межах власних районів, а не виїзду на роботу в інші;
- збільшення поінформованості мешканців щодо сучасних уявлень та стандартів цивілізованого життя – саме рівень поінформованості є визначальним у формуванні поведінки людини щодо таких питань, як здоровий спосіб життя, куль-

тура споживання, культура харчування, екологічна поведінка тощо;

- формуванні екологічного світогляду, активізації заходів щодо збереження довкілля, очищення забруднених територій, формування сучасних підходів до вирішення проблем, пов'язаних із твердими побутовими відходами;
- залученні громадськості до вирішення житлово-комунальних проблем через посилення громадського контролю за діяльністю комунальних підприємств, пошук сучасних підходів до проведення реформ у комунальній галузі, зростання інформованості у сфері енергозбереження;
- розвитку механізмів активізації мешканців до спільної участі у вирішенні місцевих проблем та налагодженні взаємодії громад.

–С. 96, 97–

Операційна ціль 1.3. Створення комфортних та безпечних умов проживання населення. Щороку в атмосферне повітря Полтавської області від стаціонарних та пересувних джерел забруднення надходить від 170 до 180 тис. т забруднюючих речовин.

У 2013 р. від стаціонарних джерел забруднення у повітря надійшло 66,61 тис.т забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю). Із загальною кількістю забруднюючих речовин, що надійшли в атмосферу, викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, становили відповідно 18,2 тис. т та 0,1 тис. т. Крім цих речовин, у 2013 р. в атмосферу було викинуто 3 014,4 тис. т діоксиду вуглецю, який також впливає на зміну клімату.

Основними забруднювачами земельних ресурсів промисловими відходами є підприємства ВАТ «Полтавський гірничозбагачувальний комбінат» (11,7 % – від усіх розміщених відходів в області I–IV класу небезпеки) та ПАТ «Укртатнафта» (77,2 %).

У 2012 р. від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області утворилося 6 300,2 тис. т відходів. Основна частина утворених відходів (97,5 %) належить до IV класу небезпеки. Кількість місць видалення промислових відходів – недостатня. Не вирішеним залишається питання захоронення, відповідно до вимог екологічної безпеки, промислових відходів підприємств обласного центру.

Більше від половини всіх викидів в атмосферне повітря області забезпечують пересувні джерела. Майже половина усіх викидів парникових газів також надходить від пересувних джерел забруднення. Автомобільним транспортом за рік вики-

нуто 89,7 тис. т забруднюючих речовин, або 50 % усіх зареєстрованих викидів. У містах Полтава, Миргород і Лубни цей показник – 85,9 %, 88,7 % та 94 % відповідно; більше від 70 % – у Кременчуцькому, Пирятинському, Полтавському та Чорнухинському районах.

Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 45,5 кг (менше, ніж середній показник в Україні, у 2,1 рази).

Комунальними підприємствами області експлуатується понад 1 тис. км каналізаційних мереж. Недостатнє фінансування їх капремонтів призводить до забруднення навколишнього середовища, підвищених витрат електроенергії, збільшення собівартості послуг.

Кількість рекультивованих земель є незрівнянно меншою з обсягами щорічно порушуваних. Станом на 01.01.2014 площа порушених земель (землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами) на території області становить 6 753,5 га.

Із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища у межах Полтавської області 44 км піддані водній абразії. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п'яти населених пунктів Глобинського та Кременчуцького районів: інтенсивність розмиву цих берегів становить 3–7, а в окремі роки – до 10–15 м на рік.

Значної шкоди довкіллю завдають зсувні процеси. Загальна площа їх поширення – 63,9 кв. км, або 0,2 % площі області.

Станом на 01.01.2013 в області є 377 сміттєзвалищ загальною площею 460,2 га. З них перевантажених – 10 (34,5 га), не відповідають нормам екобезпеки – 126 (149,4 га). Частка охоплення населення послугами зі збирання твердих побутових відходів (ТПВ) у 2012 р. становила 71 %. У регіоні складна ситуація з вивозом й утилізацією ТПВ. Брак комплексного підходу до видалення побутових відходів у населених пунктах, схем їх санітарного очищення та полігонів для розміщення ТПВ призводить до того, що численні балки й цвинтарі перетворилися на стихійні звалища.

З метою стабілізації і поліпшення стану навколишнього природного середовища нагальними є заходи, спрямовані на зменшення забруднення земель та атмосферного повітря, поліпшення стану каналізаційних мереж і споруд, упорядкування поводження з твердими побутовими відходами, завершення утилізації не придатних та заборонених до використання пестицидів, вирішення питань утилізації й захоронення промислових відхо-

дів.

Очікувані результати. Поліпшення екологічного стану навколишнього природного середовища (атмосферного повітря, земель і водойм) та покращення стану здоров'я населення. Упорядкування системи управління твердими побутовими відходами. Приведення в належний стан каналізаційних споруд та мереж. Збереження водного балансу, підтримка в належному стані джерел питної води, виконання робіт із розчищення та врегулювання русел річок і водойм. Підвищення рівня екологічної ОСВІЧЕНОСТІ населення, попередження забруднення небезпечними відходами виробництва, нафтопродуктами та сміттєзвалища-

ми атмосферного повітря, ґрунтів, підземних та поверхневих вод.

Індикатори. Рівень захворюваності населення на найбільш поширені види хвороб, рівень природної смертності населення. Кількість ліквідованих стихійних звалищ ТПВ, джерел забруднення повітря, підземних та поверхневих вод і ґрунтів. Кількість рекультивованих та порушених земель. Кількість утилізованих пестицидів. Показники забруднення атмосферного повітря, ґрунтів, підземних та поверхневих вод. Річний обсяг генерації ТПВ на території області. Зменшення питомих обсягів утворення ТПВ. Охоплення населення послугами зі збирання ТПВ. Відсоток утилізованих ТПВ.

–С. 98, 99–

Досягнення операційної цілі 1.3. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
1.3.1. Формування ефективної системи управління твердими побутовими відходами.	Ліквідація джерел забруднення підземних вод та земельних ресурсів (несанкціоновані звалища ТПВ). Будівництво та реконструкція полігонів для зберігання ТПВ та забезпечення їх спеціалізованою технікою. Будівництво прибудинкових контейнерних майданчиків для роздільного збирання та зберігання ТПВ. Упровадження нових сучасних технологій у сфері збору, сортування, транспортування та переробки ТПВ.
1.3.2. Очищення території області від стихійних звалищ та сміття. Запобігання забрудненням від промислових виробництв та видобутку корисних копалин.	Підтримка ноу-хау способів ліквідації/ переробки/консервації старих звалищ. Реалізація громадських ініціатив з очищення струмків та малих річок у рамках підготовки до проведення екологічних фестивалів, виставок, свят. Розчищення та врегулювання русел річок і водойм. Очищення лісових масивів та лісосмуг від несанкціонованих сміттєзвалищ. Поліпшення якості питної води та водозабезпечення споживачів.
1.3.3. Використання місцевих українських традицій для формування серед ДІТЕЙ та молоді здорового патріотизму, дбайливого ставлення до довкілля.	Пропаганда та поширення українських народних традицій, обрядів та фольклору. Проведення фольклорних та мистецьких фестивалів та свят. Популяризація історії рідного краю, краєзнавства та природознавства. Облаштування місць відпочинку в лісових масивах, прибережних смугах річок, озер та водосховищ (встановлення інформаційних панно, природоохоронної інформації, схем екскурсійних маршрутів, забезпечення місць відпочинку контейнерами для сміття та засобами протипожежної безпеки).
1.3.4. Забезпечення захисту населених пунктів та сільськогосподарських угідь від підтоплення, зсувів ґрунтів та абразії берегів річок.	Будівництво, реконструкція і капітальний ремонт осушувальних систем та гідротехнічних споруд. Здійснення протипаводкових заходів та відновлення гідрологічного режиму річок. Будівництво, реконструкція і капітальний ремонт меліоративних систем. Заліснення та засадження кущами берегів річок. Підтримка альтернативних підходів до рекультивації земель та їх введення в оборот.
1.3.5. Поліпшення якості питної води та водозабезпечення споживачів.	Відновлення, охорона та раціональне використання джерел питного водопостачання. Розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування. Будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд. Захист джерел питного водопостачання від шкідливого впливу суб'єктів господарювання та об'єктів, що створюють загрозу забруднення вод.

–С. 117, 118–

Операційна ціль 3.3. Забезпечення збалансованого розвитку районів. Територіальний устрій області є далеким від оптимального. Райони є досить невеликими, розміщення міст по області є нерівномірним, відтак і асиметрія розвитку між районами, а особливо між районами та містами обласного значення, є досить великою. Райони області умовно можна поділити на 2 групи: перша (умовно великі) понад 1 тис. кв. км – найбільший серед них Глобинський (2,47 тис.кв.км.), площа якого дорівнює практично двом районам. Також Кобеляцький (1,82 тис.кв.км) та деякі інші. Друга – малі, до 1 тис.кв.км (це 11 районів), серед яких найменший за площею – Гребінківський район (0,60 тис.кв.км). Також райони суттєво відрізняються за чисельністю населення – найбільшим є Полтавський (66,9 тис.осіб), найменшим – Чорнухинський (11,8 тис.осіб). Частина районних центрів є надто малими і у них майже немає промисловості.

Ці об'єктивні причини створюють додаткові проблеми у балансуванні розвитку території області, оскільки впливають на бюджетну систему, рівень та якість соціальних послуг, зайнятість, а відтак трудову маятникову міграцію. Найбільше потерпають дрібні сільські райони.

Брак збалансованої політики державної підтримки призвів до погіршення засобів забезпечення мінімальної якості життя в сільській місцевості. Водночас, є загальне очікування, що роль держави і її інститутів полягає у покращенні умов сталості й життя на селі. Як недостатність державної підтримки, так і брак економічної незалежності і самозабезпечення призвели до сильного занепаду, іноді повного зникнення деяких сіл на тлі фізичної і соціальної деградації населення.

Зрозуміло, що Полтавська область сама не в змозі радикально покращити економічне й соціальне становище у своїх сільських місцевостях в середньостроковій перспективі, тому що більшість заходів залежать від щорічних асигнувань державного бюджету, централізованої бюджетної системи та слабкості органів місцевого самоврядування в сільських територіях.

У цій ситуації є потреба в кращій гармонізації та узгодженні зусиль між селами, містечками і віддаленими населеними пунктами, а також розвитку спільного підходу до програм державного сектора і бюджету зі спільними вимогами (наприклад, поштове відділення для 2 або 3 сусідніх сіл, організація перевезень

ДІТЕЙ до спільної школи замість будівництва нової і використання коштів на нескінченне обслуговування незаповнених місцевих шкіл). Деякі із механізмів, які дозволяють економити на масштабі, уже визначені новим законодавством. Ще дещо можна зробити на місцевому рівні з точки зору якості життя на селі завдяки використанню наявних механізмів і можливостей самоорганізації.

Економічна життєздатність сільських територій залежить від підприємницького ставлення людей, близькості до міст як економічних центрів та можливостей посередницьких організацій у певній місцевості. Покращення можливостей отримання доходу може відбуватися завдяки створенню кооперативів, кластерів у межах сільської і міської переробної промисловості, туризму і виробництву традиційних товарів.

Стратегія не передбачає універсального рецепту подолання диспропорцій, що в принципі навіть не є можливим, але виконання заходів з досягнення цієї операційної цілі може змінити тенденцію в інший бік. Потрібно підготувати індивідуальні програми, які б задовольняли місцеві обставини і сприяли зростанню спроможностей окремих міст та районів. Реалізація різних операційних цілей цієї стратегії в окремих районах та територіях зможе покращити там ситуацію і створити умови для саморозвитку. Також однією з можливостей є посилення співпраці між невеликими містами та селами для реалізації спільних інтересів (наприклад, спільна переробка твердих побутових відходів, спільна соціальна інфраструктура тощо).

–С. 118–

Очікувані результати. Посилення економічних та інших зв'язків між малими містами. Зростання показників розвитку у периферійних районах. Зменшення міграції молодого населення із сіл і невеликих міст. Організовані мережі малих міст, селищ та сіл задля покращення економічних і соціальних умов і забезпечення кращого виконання функцій органами місцевого самоврядування. Співробітництво між невеликими містами на основі спільних інтересів.

Індикатори. Зменшення коефіцієнта міграції населення з районів у найбільші міста області. Зростання кількості фінансових ресурсів, що формуються в сільських районах та малих містах. Покращення ситуації в наданні послуг населенню органами місцевого самоврядування. Забезпечення усіх адміністративно-територіальних одиниць полігонами утилізації ТПВ.

–С. 119–

Досягнення операційної цілі 3.3. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проектів
3.3.1. Підтримка розбудови мережі сіл та малих міст для реалізації спільних інтересів у периферійних районах.	Передбачення бюджетної підтримки проектів співпраці територіальних громад міст та навколишніх сіл. Створення системи консультаційної, організаційної та юридичної підтримки співпраці у мережах малих міст та сіл. Організація НАВЧАНЬ для посадових осіб органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад щодо оптимізації витрат на управління та мобілізації місцевих ресурсів для розвитку.
3.3.2. Створення механізмів підтримки розвиткових проектів у сільських районах.	Створення умов для започаткування публічного приватного партнерства в сільських районах із метою розвитку. Сприяння діяльності інституцій, що займаються підготовкою місцевих розвиткових проектів та пошуком ресурсів для їх виконання.
3.3.3. Розвиток можливостей для диверсифікації економіки (доходів) сільських та периферійних районів.	Розробка та активна промоція інвестиційних пропозицій периферійних районів. Юридичний та інший супровід іноземних інвесторів на початковому етапі інвестування в сільські та периферійні райони. Підтримка інституцій, що сприяють економічному розвитку у периферійних районах.
3.3.4. Розвиток інфраструктури периферійних районів.	Розробка та впровадження комплексної програми розвитку соціальної та інженерної інфраструктури районів області відповідно до індексу щільності населення. Розвиток дорожньої мережі периферійних районів. Розвиток їх інженерної інфраструктури.

–С. 125, 126–

**Перелік індикаторів та їх прогнозованих значень,
на досягнення яких спрямована Стратегія**

Назва показника	2013 р.	2016 р.	2020 р.
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу, грн.	38 424 ¹	52 074	68 399
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн	24 027	26 300	33 831
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США	732	783	1085
Експорт товарів у розрахунку на одну особу, дол.США	1 814	2 144	2 471
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис наявного населення, од.	62	75	84
Кількість середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення, од.	4	6	7
Обсяг реалізованої ІННОВАЦІЙНОЇ продукції, % загального обсягу реалізованої промислової продукції	14,4 ¹	25	25,6
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного та місцевого значення вищої категорії	16,6	17,2	18,4
Середньомісячна заробітна плата (номінальна), грн.	2 988	3 914	5 530

Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення (на 1 тис. наявного сільського населення), проміле	16,8	15,2	13,7
Забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення на кінець року), лікарів	47,2 ¹	49,6	50,6
Рівень обладнання загальної площі житлового фонду водопроводом у міській місцевості, %	70,1 ¹	71,1	72,3
Рівень обладнання загальної площі житлового фонду водопроводом у сільській місцевості, %	28 ¹	28,7	29,4
Рівень смертності на 1 тис. населення, проміле	16,7	15,9	14,5
Демографічне навантаження на 1 тис. осіб постійного населення віком 16–59 років (міська місцевість), проміле	551 ¹	519,7	504,4
Демографічне навантаження на 1 тис. осіб постійного населення віком 16–59 років (сільська місцевість), проміле	687 ¹	626,3	577,8
Охоплення ДІТЕЙ дошкільними НАВЧАЛЬНИМИ закладами (міська місцевість), %	80 ¹	82	87
Охоплення ДІТЕЙ дошкільними НАВЧАЛЬНИМИ закладами (сільська місцевість), %	40 ¹	45	51
Питома вага утилізованих відходів, % загальної кількості утворених відходів	71,1 ¹	62,3	70,1
Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці, %	8,2	8,1	7,7
Площа земель природно-заповідного фонду, тис. га	142,4 ¹	284,6	388,1
Питома вага площі природно-заповідного фонду до площі адміністративно-територіальної одиниці, %	4,9 ¹	9,9	13,5
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	71	72	74

¹ – за 2012 рік

Ці індикатори можуть бути досягнуті при умові виконання базового сценарію розвитку області та України і забезпечення відповідного фінансування за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та надходження коштів із зовнішніх джерел фінансування.

За матеріалами Стратегії уклала О. В. Стоцька

Цитувати: Перспективи освіти і науки Полтавщини в «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 року» / укл. О. В. Стоцька // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 2–18.

© Стаття надійшла в редакцію 31.05.2015 ■

УДК 37.014.543

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ПОЛТАВСЬКИХ УЧИТЕЛІВ У СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ

В. В. Зелюк

Представлено цільові завдання навчальної, наукової, методичної роботи Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, що відображають традиційні функції закладу післядипломної педагогічної освіти і пошук шляхів модернізації освітньої галузі.

Ключові слова: розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності, освіта впродовж життя, формування готовності до інноваційної діяльності.

Зелюк В. В. Основные направления развития последипломного педагогического образования полтавских учителей в современном контексте

Представлены целевые задания учебной, научной, методической работы Полтавского областного института последипломного педагогического образования им. М. В. Остроградского, отображающие традиционные функции учреждения последипломного педагогического образования и поиск путей модернизации образовательной сферы.

Ключевые слова: развитие и саморазвитие педагогического мастерства, образование в течение жизни, формирование готовности к инновационной деятельности.

Zelyuk V.V. Main Trends for the Development of In-Service Teachers Education in Poltava in the Contemporary Context

Targets of educational, scientific and methodical work of Poltava regional institute of in-service teachers training those reflect traditional functions of in-service pedagogical education establishment and search for the ways of modernisation of educational branch are presented.

Keywords: development and selfdevelopment of teaching skills, lifelong education, formation of readiness for innovative activity.

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, колектив Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського здійснює боротьбу на фронті, де йде війна цінностей гідності, свободи, демократії із цінностями «руського мира».

2014 року інститут – визнаний в Україні лідер післядипломної педагогічної освіти – успішно пройшов ліцензування на підвищення кваліфікації фахівців за напрямом 0101 Педагогічна освіта і отримав ліцензію Міністерства освіти і науки України (серія АЕ № 458794) відповідного профілю терміном на 5 років до 1 липня 2019 року. Це дасть можливість

нам і надалі сприяти професійному розвитку педагогів задля підвищення якості освіти у Полтавській області.

Відповідно до цільових завдань і стратегії розвитку інституту триває впровадження нових форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників області.

Минулий 2014 рік для інституту загалом був успішним. Колектив працював злагоджено. Навчальна, наукова та організаційно-методична діяльність підрозділів ПОППО була спрямована на поглиблення, розширення та оновлення професійних знань учителя, його умінь і навичок.

У 2015 році діяльність інституту спрямовано на реалізацію стратегій державної освітньої політики України в контексті її євроінтеграції та забезпечення нової якості освіти на рівні європейських та світо-

Зелюк Віталій Володимирович, кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

вих освітніх стандартів.

Основні напрями навчальної роботи ПОППО у 2015 році

Основним завданням Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського є підвищення кваліфікації педагогічних працівників Полтавської області.

При плануванні та організації роботи курсів пріоритетним є задоволення потреб педагогічних працівників області у професійному зростанні для подальшого успішного проходження ними атестації. У 2015 році курси працюватимуть за оновленими програмами, при укладанні яких були враховані загальноосвітні тенденції реформування системи освіти України.

Планом-графіком підвищення кваліфікації педагогічних працівників на 2015 рік передбачено роботу 234 груп, у яких навчатиметься 5 314 слухачів, зокрема: за денною формою навчання – 141 група (3 036 слухачів), із них 22 групи (564 слухачів) на базі консультативно-методичного центру (КМЦ); за очно-дистанційною формою навчання – 22 групи (296 слухачів); за дистанційною формою навчання – 71 група (1 418 слухачів), із них 8 – на базі навчальних закладів.

Навчання проводиться у ПОППО, КМЦ, на базах навчальних закладів (Михайлівської, Андріївської спеціалізованих шкіл-інтернатів) та методичних кабінетів (центрів) (Кременчуцького, Комсомольського, Миргородського міських, Семенівського районного), Полтавського навчально-реабілітаційного центру.

При формуванні груп здійснено диференціацію за категоріями вчителів: вища та I категорія, II категорія та «спеціаліст».

Працюватимуть курси з окремих проблем. Наприклад, для вихователів дошкільних навчальних закладів – із проблеми «Комплексна соціально-педагогічна підтримка дітей з особливостями психофізичного розвитку», для вчителів фізичної культури – «Методика викладання футболу» тощо.

Під особливу увагою залишається робота інституту щодо вдосконалення комп'ютерної грамотності працівників освіти, комп'ютеризації навчально-виховного процесу, впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій. Слухачі матимуть змогу вдосконалювати навички роботи з комп'ютером у відповідно обладнаних навчальних аудиторіях інституту.

Кадрове забезпечення курсів підвищення кваліфікації здійснюватимуть

переважно науковці та методисти інституту, але для висвітлення окремих тем запрошуватимуться науковці ВНЗ Полтави, вчителі-практики, працівники методичних кабінетів області.

Передбачається й організація позааудиторної роботи: проведення зустрічей із письменниками, художниками, співаками, науковцями; відвідування музеїв, театру, галереї мистецтв. Робота гуртожитку дасть змогу забезпечувати вчителів безкоштовним проживанням під час перебування на курсах.

Основні напрями наукової роботи ПОППО у 2015 році

Наукова діяльність ПОППО у 2014 році відбувалася відповідно до наказу № 188 від 29.05.2013 «Про наукову роботу у ПОППО: підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік та 2014–2020 рр.» та рішення вченої ради з питання «Наукова робота у ПОППО: підсумки за 2013 рік і завдання на 2014 рік». Її визначали також:

1. Концепція діяльності Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського.

2. Перспективний науково-тематичний план науково-дослідної роботи ПОППО на 2014–2020 роки.

3. Перспективний план підготовки кандидатів і докторів наук.

У ПОППО усталено порядок виконання науково-дослідних розробок, який регулюється відповідними наказами. Тематика наукових досліджень формується за пропозиціями виконавців із відповідною попередньою науковою експертною на засіданнях кафедр, вченої ради. За мету наукових досліджень ставиться отримання нових знань та наукового результату, одержання економічного й соціального ефекту від упровадження наукових розробок.

Далі представлено найголовніші підсумки проведення наукової роботи в інституті за 2014 рік і завдання на 2015-й.

Загальна науково-дослідна тема ПОППО

Відповідно до вищезазначеного наказу № 188 від 29.05.2013 «Про наукову роботу у ПОППО: підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік та 2014 – 2020 рр.» у 2015 році передбачено поступову трансформацію загальної науково-дослідної теми ПОППО «Моделі взаємозв'язку наукових досліджень і освітніх практик в умовах трансформації українського суспільства», що відповідно до заявки в УКРІНТЕІ виконується з 2011 року по 2015 рік, у нову науково-дослідну тему ПОППО – «Теоретичні та методичні засади розвитку та саморозвитку педа-

гогічної майстерності в ІППО» (2015–2020), яка розгортатиметься в дослідженнях таких проблем:

- Забезпечення освіти впродовж життя шляхом інтерпретації, ідентифікації, систематизації професійних знань на практиці.
- Підтвердження, інтеріоризація професійних знань і формування готовності до інноваційної діяльності під час курсового підвищення кваліфікації та у міжкурсовий період.
- Ситуативні та програмовані зміни у професійному розвитку згідно із запитами ринку праці та завдяки цільовому накопиченню нових знань, технологій, технік і вироблення нових освітніх практик.

Відповідно, кафедра філософії і економіки освіти (КФіЕО) зосереджуватиметься на дослідженні таких проблем:

Філософія випереджувальної післядипломної педагогічної освіти.	2015–2020
Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності в ІППО; забезпечення освіти впродовж життя шляхом інтерпретації, ідентифікації, систематизації професійних знань на практиці.	2015–2020

Кафедра педагогічної майстерності (КПМ) ще в 2014 році провела модифікацію своїх проблем дослідження:

Загальна проблема КПМ: Теорія і практика вдосконалення педагогічної майстерності в системі підвищення кваліфікації вчителів.	2014–2020
Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності в ІППО; ситуативні та програмовані зміни у професійному розвитку згідно із запитами ринку освіти та завдяки цільовому накопиченню нових знань, технологій, технік та вироблення нових освітніх практик.	2014–2020

Відповідно, КПМ працюватиме над розробкою проблеми «Оновлення післядипломної освіти» за такими підтемами: розроблення та апробація систем безперервного навчання вчителів; модульно-накопичувальна система підвищення кваліфікації педпрацівників; програмування індивідуального розвитку педпрацівників; моделювання професійної компетентності педагога; моніторинг якості професійної діяльності педпрацівників; формування методологічної і психологічної готовності педагогів до інноваційної діяльності.

Кафедра менеджменту освіти (КМО) у 2015 році завершує наукову тему кафедри: «Моделювання управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу» в рамках загальної проблеми кафедри: «Управління якістю освіти і моделювання управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу в контексті розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності (2012–2016)». КМО зосереджується відповідно до плану на 2014–2020 рр. над проблемою «Менеджмент і ефективність розвитку освіти», реалізуючи її за такими підтемами: критерії і показники ефективності управління загальною середньою освітою регіону; стратегічне управління освітою району; інформаційно-комунікаційні технології управління навчальним закладом; критерії і показники управління закладом післядипломної педагогічної освіти на основі моніторингових досліджень.

Загальна проблема кафедри методики змісту освіти (КМЗО) на 2014–2020 роки визначена так: «Моделі розвитку та саморозвитку ключових професійних компетентностей, кваліфікаційних характеристик та педагогічної майстерності вчителів у ІППО», яка реалізується за такими підтемами:

Моделі ключових професійних компетентностей та кваліфікаційних характеристик професій працівників закладів освіти як методична основа підвищення кваліфікації педагогічних працівників.	2014–2020
Розроблення моделі формування професійної готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності у профільній компетентнісно орієнтованій освіті та інноваційному освітньому просторі.	2014–2020
Моделі ключових професійних компетентностей та кваліфікаційних характеристик педагогічних працівників у контексті викладання предметів освітніх галузей Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та модернізації змісту освіти на засадах освіти сталого розвитку.	2012–2020
Вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду оптимізації та інтенсифікації змісту навчання в загальноосвітніх навчальних закладах.	2014–2020

Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності в ІІІПО: підтвердження, інтеріоризація професійних знань та формування готовності до інноваційної діяльності під час курсового підвищення кваліфікації та у між-курсний період.	2014–2020
--	-----------

Водночас працівникам ІІІПО необхідно гідно завершити виконання загальної науково-дослідної теми інституту «*Моделі взаємозв'язку наукових досліджень і освітніх практик в умовах трансформації українського суспільства*». У 2014 році передбачалися підготовка і видання однойменної колективної інститутської монографії. На жаль, із різних причин ця монографія – лише у проєкті. Необхідно здійснити її електронне видання.

У 2015 році передбачено підготовку і публікацію періодичними виданнями Полтавського ІІІПО спеціальних випусків із теми «*Моделі взаємозв'язку наукових досліджень і освітніх практик в умовах трансформації українського суспільства*» та видання модульних посібників із курсів «*Менеджмент освіти*»; «*Філософія освіти*»; «*Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності*»; «*Моделі ключових професійних компетентностей та кваліфікаційних характеристик професій працівників закладів освіти*» як практичних доказів та ілюстрацій виконання загальної науково-дослідної теми ІІІПО.

Упровадження (апробація) наукових досліджень у ІІІПО

Інститут проводить значну роботу щодо впровадження (апробації) наукових досліджень, ініційованих науковцями України і співробітниками ІІІПО. Зокрема, у 2014 році про це свідчить надання інститутом 20 довідок (актів, листів) про впровадження досліджень, які провели науковці: Водолазська Т. В.; Дзюба Я. В.; Єфремова Г. Л.; Канівець З. В.; Ковальчук В. І.; Кожем'якіна І. В.; Козлов Д. О.; Корягіна Н. В.; Лаврентьев О. О.; Мироненко Л. Л.; Мірошніченко Т. В.; Овчарова С. М.; Олійник І. М.; Рибалко Л. М.; Рогожа М. М.; Сас Н. М.; Соломаха С. О.; Чарченко П. С.; Гончаренко І. Ф. Цю роботу варто продовжувати.

Підготовка кандидатів і докторів наук

У 2015 році необхідно оновити «Перспективний план підготовки канди-

датів і докторів наук на 2013–2016 рр.», затверджений 15 січня 2013 р., який майже на 50 % виконано. Із 16 здобувачів (аспірантів) у 2013 р. захистили дисертації: Антонюк Марина Анатоліївна, старший викладач кафедри методики змісту освіти; Руденко Ігор Михайлович, методист редакційно-видавничого відділу; у 2014 р. – Калініченко Ірина Олександрівна, методист відділу дошкільної, початкової та спеціальної освіти; Канівець Зоя Миколаївна, методист відділу ліцензування та атестації навчальних закладів, Чарченко П. С., старший викладач кафедри педагогічної майстерності (поза планом).

На черзі, згідно зі згаданим планом, 10 дисертацій на захист у 2015–2016 рр.

На жаль, кількість аспірантів, які мали б захиститися, змінилася у зв'язку з тим, що два з них розраховувалися з роботи. Це Лимарь Тетяна Вікторівна, лаборант КФІЕО (2016), та П'ятаха Наталія Яківна, лаборант КІМ (2013).

Комунікаційні заходи з наукової роботи

Слабка інфраструктура ІІІПО і брак коштів не дають нам змоги проводити повномасштабні всеукраїнські та міжнародні конференції. Натомість використовуються такі формати конференцій, як «*веб*», «*дистанційні*», що не сприяє забезпеченню відповідного іміджу інституту. Варто уникати раптовості виникнення ідей щодо проведення конференцій, адже масштаб наукової діяльності потребує довгострокових планів їх проведення.

Необхідно працювати і над визначенням значущої традиційної загальноінститутської конференції, оскільки галузеві конференції ІІІПО не стають місцем для демонстрації наукових досягнень наших співробітників. Тому відповідно до вищезгаданого наказу № 188 від 29.05.2013 року заплановано зміни у механізмі проведення конференцій інституту, що передбачає консолідацію зусиль усіх кафедр при збереженні провідної ролі однієї з них. Так, у 2014 році КІМ мала провести Міжнародну науково-практичну конференцію «*Забезпечення рівного доступу до якісної освіти: теоретичні та методичні засади розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності в ІІІПО*», проте провела Міжнародну науково-практичну веб-конференцію на більш загальну тему «*Теорія і практика підвищення кваліфікації педагогічних працівників*». У 2015 р. відповідно до наказу № 188 від 29.05.2013 року КМО й усі кафедри запланували Міжнародну науково-практичну конференцію

«Моделювання розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності в ІІПО та управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу».

КФІЕО, усі кафедри	Міжнародна науково-практична конференція «Поглиблення проектних та інноваційних підходів до удосконалення розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності в ІІПО».	2016
КМЗО, усі кафедри	Міжнародна науково-практична конференція «Регіональні, міжрегіональні та міжнародні дослідницькі проекти розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності в ІІПО».	2017
КПМ, усі кафедри	Міжнародна науково-практична конференція «Навчальні дослідницькі стратегії як базис розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності в ІІПО».	2018
КМО, усі кафедри	Міжнародна науково-практична конференція «Менеджмент розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності: завдання керівника навчального закладу в умовах змін».	2019
КФІЕО, усі кафедри	«Філософія випереджувальної післядипломної педагогічної освіти, розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності».	2020

Перелік конференцій на наступні роки:

Отже, щодо наукової роботи ПОІІПО можна зробити такі *висновки*.

ПОІІПО добре себе позиціонує у напрямках досліджень із філософії освіти, педагогічної майстерності, освітнього краєзнавства, дидактики природознавства, у деяких інших окремих напрямках сучасної дидактики та методики, про що свідчать посилання на праці у відповідних предметних галузях. Ці напрями є сенс підтримувати далі, водночас необхідно розвивати дослідження з проблем ефективності розвитку освіти і оновлення післядипломної освіти.

Потрібно утверджувати *системний підхід до науково-дослідної і експериментальної роботи у ПОІІПО*. Для цього науковим працівникам необхідно активніше ініціювати створення науково-дослідних лабораторій, тимчасових науково-дослідницьких колективів і спеціальних дослідницьких груп, проведення

експериментів та проміжних і підсумкових звітів експериментальних навчальних закладів. Необхідно вдосконалювати механізм розроблення, експертизи й затвердження технічних завдань, програм, проектів науково-дослідної і експериментальної роботи, проведення Дня науки в інституті (внести у його процедуру відзнаки за номінаціями, презентацію наукових і методичних розробок).

Оцінювання й самооцінювання результатів наукової діяльності працівників ПОІІПО мають здійснюватися за світовими стандартами, що передбачає:

1. Визначення авторитетних учених і експертів для рецензування праць.

2. Порівняння наукової діяльності ПОІІПО з відповідною роботою в інших організаціях в Україні та в інших країнах за такими показниками: наукова репутація, публікаційна активність, цитування.

3. Збільшення кількості публікацій дослідників у наукових журналах, що індексуються у наукометричних базах даних.

4. Активніша участь у спільних регіональних, міжрегіональних та міжнародних дослідницьких проектах.

5. Регулярний моніторинг наукової активності і тенденцій наукової роботи шляхом проведення рейтингування науково-педагогічних працівників ПОІІПО.

Основні напрями методичної роботи ПОІІПО у 2015 році

Міжкурсними формами роботи у 2014 році охоплено понад 5 000 педагогів під час 235 заходів, проведених у районах та містах області. Це, зокрема, 1 міжнародний, 1 всеукраїнський семінар, 17 науково-практичних семінарів, 4 науково-методичні семінари, 24 семінари-практикуми для методистів районних і міських методичних служб, керівників районних (міських) методичних об'єднань. Проведено 7 всеукраїнських, 2 міжнародні та 4 регіональні конференції, взято участь у 5 міжнародних програмах і проектах.

Працювали 6 спеціальних дослідницьких груп, 23 авторські творчі майстерні вчителів; проводилися конкурси «Учитель-новатор» (понад 200 педагогів), «Учитель року» (87 учасників), форуми учителів-апробаторів підручників (80), постійні семінари-практикуми для керівників інноваційних навчальних закладів із розроблення моделей «Школи майбутнього» (33 особи); учителів-інноваторів області (30), учителів-краєзнавців (35), школа новаторства наукових і науково-педагогічних працівників (близько 200 учасників).

Основні завдання науково-методичної

діяльності у 2015 році:

- забезпечення науково-методичного супроводу впровадження Державних стандартів початкової загальної освіти, базової та повної загальної середньої освіти, початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами;
- упровадження в роботу дошкільних навчальних закладів нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти та програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт»;
- забезпечення виконання Комплексної програми розвитку освітньої галузі Полтавської області на 2011–2015 роки;
- здійснення організаційно-методичних заходів щодо запровадження в навчально-виховний процес Основних орієнтирів виховання учнів 1–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів;
- здійснення науково-методичного забезпечення організації заходів із патріотичного виховання всіх учасників навчально-виховного процесу, які сприятимуть формуванню в дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних цінностей, що притаманні громадянину України, підтримуватимуть прагнення кожної особистості до духовного, інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави;
- спрямування діяльності органів управління освітою, методичних служб усіх рівнів на підвищення якості уроку як основної форми навчально-виховного процесу, формування в учнів внутрішньої мотивації до навчання, реалізація принципів справедливого оцінювання навчальних досягнень школярів;
- реалізація принципу безперервності між допрофільною підготовкою учнів основної школи та профільним навчанням у старшій школі;
- формування здоров'язбережувальної компетентності педагогів, учнів та їх батьків, досягнення позитивних змін у формуванні основ здорового способу життя;
- здійснення комплексної інформатизації освіти області, запровадження новітніх інформаційних технологій у навчальний процес, системи тестового оцінювання знань, автоматизації управління, проведення інформаційних та методичних заходів із працівниками методичних служб області в системі онлайн;
- забезпечення якісної підготовки учнівських команд до виступу на Всеукраїнських учнівських олімпіадах і

турнірах;

- підтримка ініціатив батьківської громади, дитячих та молодіжних організацій;
- забезпечення виконання заходів щодо організації роботи над методичною проблемою «Педагогічні умови розвитку самоосвітньої компетентності вчителів у міжкурсовий період»;
- удосконалення психологічної служби регіону шляхом покращення кількісних та якісних показників її функціонування;
- продовження роботи щодо трансформації районних (міських) методичних служб у сучасні інформаційно-методичні центри.

Цільові завдання відображають традиційні функції закладу післядипломної педагогічної освіти і пошук шляхів модернізації освітньої галузі.

2015 рік – це рік розроблення нового проекту Закону «Про освіту», упровадження нормативної бази щодо діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти. Колектив ПОІППО має відстежувати загальнокультурні тенденції розвитку освіти, віднаходити і підтримувати інноваційні пошуки вчителів країни й області.

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського підготував видання «Освітня Полтавщина у Книзі педагогічної слави України». На черзі створення «Білої книги освіти Полтавщини». Запрошую полтавських освітян до її укладання, оскільки саме це видання допоможе всім нам осмислити й ідентифікувати «білі плями», проблеми в освітянській галузі та визначити шляхи їх вирішення.

Цитувати: Зелюк В. В. Основні напрями розвитку післядипломної педагогічної освіти полтавських учителів у сучасному контексті / В. В. Зелюк // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 19–24.

© В. В. Зелюк, 2015. Матеріал надійшов у редакцію 30.01.2015 ■

НОВІТНІ ГРАНІ ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

М. І. Степаненко

Обґрунтовано виняткову значущість учительської професії; представлено образ нового педагога в проекції на вимоги постіндустріального суспільства; з'ясовано умови, які визначають суспільний престиж і професійний статус учителя третього тисячоліття (конкурентоспроможність, соціальна відповідальність, професійна мобільність, відкритість до прогресу, мультикультурність, освіта впродовж життя); особливу увагу приділено проблемі якісної освітньої політики, зорієнтованої на підтримку й забезпечення всебічного професійного та особистісного зростання педагога; у цьому зв'язку розкрито сутність методичної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі, схарактеризовано її специфіку, принципи діяльності, визначено домінуючі напрями.

Ключові слова: інновації, інноваційна особистість, учитель, методична робота в школі, освіта впродовж життя, загальні, професійні, особистісні компетенції.

Stepanenko M. I. Новейшие грани профессионального мастерства учителя

Обоснована особая значимость учительской профессии; представлен образ нового педагога в проекции на требования постиндустриального общества; охарактеризованы условия, определяющие общественный престиж и профессиональный статус учителя третьего тысячелетия (конкурентоспособность, социальная ответственность, профессиональная мобильность, открытость к прогрессу, мультикультурность, образование на протяжении жизни); особое внимание уделено проблеме качественной образовательной политики, ориентированной на поддержку и обеспечение всестороннего профессионального и личностного роста педагога; в этой связи раскрыта сущность методической работы в общеобразовательном учебном заведении, определены ее специфика, принципы деятельности, установлены доминирующие направления.

Ключевые слова: инновации, инновационная личность, учитель, методическая работа в школе, образование на протяжении жизни, общие, профессиональные, личностные компетенции.

Stepanenko M. I. New Edges of Teacher's Professional Skills

The significant essence of the teaching profession is determined, the new image of a modern teacher according to the demands of the post-industrial society is given, the conditions which define the social prestige and professional status of teachers in the third millennium (competitiveness, social responsibility, professional mobility, flexibility to progress, multiculturalism, lifelong learning) are characterized; special attention is drawn to the quality of the educational policy which is focused on providing comprehensive support and professional and personal growth of a teacher; in this context, the essence of teaching methodology at the secondary schools is revealed, its specific features, principles, perspective outlines are figured out.

Keywords: innovations, innovative personality, teacher, methodical work at school, lifelong learning, the general, professional, personal competences.

*Лише той Учитель, хто живе так, як навчає.
Григорій Сковорода*

«Учителем школа стоїть», – писав свого часу Іван Франко. Ця сентенція не втратила своєї актуальності й сьогодні, вона на всі часи й для всіх суцих на Землі. Із давніх-давен і донині вчительська професія є найвідповідальнішою й найвагомішою в житті людини. Уже на початку цивілізації роль педагога-настав-

ника була очевидною й найпершоряднішою: молодь учили розпалювати вогнище, полювати, будувати житло, шити одяг, виготовляти знаряддя праці. Висока місія вчителя зберігалася на всіх етапах поступу людства, вимоги до того, хто «вчив, повчав і наставляв» [1, с. 699], із плином часу змінювалися. ХХІ століт-

Степаненко Микола Іванович, доктор філологічних наук, професор, академік Академії вищої освіти України, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

тя зі своїми непростими викликами пере-свідчує, що педагог має бути не лише висококваліфікованим працівником – володіти певним набором компетенцій (загальні, професійні, особистісні) [8, с. 39, 65], – а й конкурентоспроможною, інтерактивною, професійно мобільною, соціально відповідальною, мультикультурною особистістю, здатною оперативно реагувати на суспільні пертурбації й адаптовуватися до мінливих умов в інформаційно-глобальному світі, відкритою для творчого сприйняття нових ідей і готовою ефективно реалізовувати їх на практиці.

Педагог мусить володіти прогностичним баченням майбутнього, відповідати теперішньому рівневі моральних норм і стандартів, правильно обирати вектор власних зусиль для досягнення особистісних цілей і, що є особливо важливим, постійно дбати про неперервний саморозвиток і самовдосконалення. У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», у «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції до європейського освітнього простору», «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.» задекларовано найсучасніші вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів, яка має забезпечувати їхнє особистісне та фахове становлення. Отже, педагог третього тисячоліття – це інноваційно зорієнтована, креативно модернізована особистість із відповідним типом мислення, світоглядом, інтересами й запитамі, уявленнями про власне місце в суспільному житті і світі.

Що стало рушійною силою таких конструктивних і якісних змін?

Глобальна комп'ютеризація найрізноманітніших сфер суспільного життя, технологізація соціуму, безпрецедентні відкриття в науці й техніці, технотронні технології, кардинальна трансформація інформаційного середовища суттєво змінили буття всього соціуму, у якому пріоритетне місце відведено теоретичним науковим знанням. Вони набувають якості реальної економічної сили, стають одним із підмурків могутності держави і її соціального розвитку. «Зміна значення знання, яка почалася двісті п'ятдесят років тому, – слушно зауважує П. Дракер, – перетворила суспільство в економіку. Знання стало нині основною умовою виробництва. Традиційні чинники виробництва – земля (тобто природні ресурси), робоча сила й капітал – не щезли, вони лише набули другорядного значення. Ці ресурси можна отримувати, причому без докладання особливих зусиль, якщо є необхідні знання» [2, с. 95].

Сучасний цивілізаційний поступ промовисто демонструє те, що володіння сумою знань, певною інформацією, зрештою, інтелектом – це ще не запорука успіху. Основа основ – функціональна цінність знань, використання їх не з меркантильною метою, а в інтересах суспільства, держави, людства. Відтак постає потреба в новій сфері влаштування соціуму – створенні «розумної організації розумних людей» [4], яка в наш час перебрала на себе провідні ролі. Рівень знань має відповідати сучасним вимогам ринку праці, який потребує від людини насамперед уміння самостійно послуговуватися здобутими теоретичними знаннями в нестандартних, перманентно динамічних життєвих ситуаціях, в умовах переходу від «суспільства знань» до «суспільства життєво компетентних громадян» [5, с. 90].

Важливо наголосити, що якісних кардинальних змін зазнає сама сутність людської діяльності, а наш час «вимагає синергетичного полірівневого звернення до особистості людини»:

- на мікрорівні – як суб'єкта саморозвитку зі своїм неповторним індивідуальним образом, високорозвиненою духовністю, творчим початком, сформованою позитивною Я-концепцією;
- на мезорівні – як суб'єкта професійного становлення, з притаманним йому цілісним комплексом професійно значущих характеристик: якостей, рис, переконань, ідеалів, цінностей;
- на макрорівні – як суб'єкта світової цивілізації, універсальними характеристиками якого є ноосферне мислення, планетарна свідомість, полікультурність, гуманістична свідомість, здатність до життєтворчості в глобальному масштабі [7, с. 454].

За цим усім стоїть важлива суспільна проблема виховання інноваційної особистості – ерудованої, інтелігентної, творчої, усебічно освіченої, спроможної осмислити прогрес і новації третього тисячоліття. Над формуванням такої людини і має працювати суспільство ХХІ сторіччя, зосібна освіта. *Особлива відповідальна місія в цьому покладається на сучасну модернізовану школу, яку по праву вважають першоосновою всіх професій, і на вчителя, котрий мусить бути взірцем нового типу особистості й відповідати вимогам постіндустріального суспільства.* У цьому руслі одним із пріоритетних завдань держави стає посилення уваги до проблем шкільної освіти і, зокрема, до підвищення якості роботи вчителів. Орієнтація України на активну участь у формуванні європейського і світового освітнього простору потребує досягнення й упровадження досвіду державної

підтримки шкільної освіти інших країн. Згідно з результатами широкомасштабного дослідження, яке провела Організація економічного співробітництва та розвитку (*Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*), найбільше коштів на освіту виділяє уряд США (809 млрд дол.), за ними йдуть Японія (160 млрд дол.), Німеччина (154 млрд дол.), Бразилія (146 млрд дол.), Франція (123 млрд дол.) і Велика Британія (123 млрд дол.) [6].

Що ж до оплати вчительської праці, то з-поміж 30 країн-членів ОЕСР найвищий річний оклад отримують педагоги Швейцарії (у середньому він становить 68 тис. дол., тоді як середня зарплата по країні – близько 50 тис. доларів). До країн із високою заробітною платою освітян уходять Нідерланди, Німеччина та Бельгія. Показовим у розглядуваному контексті є також співвідношення ціни та якості освітнього ресурсу. Найкращі результати демонструє система освіти Фінляндії. У цій країні високопрофесійна робота вчителів забезпечила отримання школярами високих балів у моніторингових дослідженнях «Міжнародної програми з оцінки освітніх досягнень учнів» (*Programme for International Student Assessment, PISA*) [8]. Тестові дослідження програми передбачають моніторинг не лише грамотності учнів різних країн світу, а й уміння застосовувати набуті знання на практиці. Ефективність роботи педагогів і високі результати навчальних знань учнів характерні також для Кореї, Чехії й Угорщини [6].

У сучасному світі аксіоматично сприймається те, що вчительська праця неймовірно складна, що вона потребує широкої і ґрунтовної підготовки. Для України важливо заохотити, виховати й утримати кваліфікованих педагогів, створити належні умови для їхньої повноцінної, ефективної діяльності. Йдеться передусім про умови, що забезпечують постійне вдосконалення педагогічної майстерності, збагачення власного методичного арсеналу.

З цією метою для педагогів організоване спеціальне навчання в інститутах підвищення кваліфікації педагогічних працівників, інститутах післядипломної педагогічної освіти або на спеціальних факультетах педагогічних навчальних закладів. Зарубіжні і вітчизняні фахівці доходять висновку, що базова педагогічна освіта є лише першим кроком на довгому шляху професійного становлення. Знання, здобуті у ВНЗ й інших освітніх інституціях, також потребують глибокого осмислення й ґрунтовної апробації у школі.

Підвищенню кваліфікації педагогів

сприяє така утрадиційнена форма, як методична робота в загальноосвітніх навчальних закладах. Основні завдання її корелюють зі статтями Закону України «Про освіту», Положенням про методичну роботу школи та іншими документами, що регламентують розвиток вітчизняної освітньої галузі. Методичну роботу в школі варто розглядати як органічний складник післядипломної педагогічної освіти, що має цілісну систему дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного освітянина, розвиток творчого потенціалу педагогічних колективів навчальних закладів, досягнення позитивних результатів у навчально-виховному процесі. Специфіка цієї роботи полягає, з одного боку, у постійній взаємодії вчителя із вихованцем, який неодмінно потребує від педагога особистісно орієнтованих підходів, з іншого – у прямій залежності від індивідуальної творчості кожного вчителя, його неповторної, унікальної організації. Головно через ці причини однією із найважливіших форм організації методичної роботи в школі залишається самоосвіта вчителя.

Як бачимо, основним завданням методичної роботи є допомога вчителю у створенні власної «творчої лабораторії» як індивідуальної інноваційної діяльності, що уможливить вивчення і впровадження в повсякденну практику передового педагогічного досвіду, реалізацію експериментальних досліджень, на основі яких вибудовуватиметься індивідуальний креативний стиль роботи із колегами та вихованцями, підтримуватиметься в педагогічному колективі дух творчості, тягіння до спільного інноваційного пошуку тощо. Для підвищення фахового рівня кожен педагог зобов'язаний 1) прагнути до неперервної освіти та самоосвіти впродовж життя, 2) формувати високий рівень культури, передусім правової, 3) розвивати здатність до креативності, готовність до сприйняття й упровадження інновацій, 4) прагнути до співробітництва, 5) виявляти толерантність і терпимість, 6) виховувати здатність до самоорганізації. Реалізації цих та інших завдань сприяє активна участь учителя в роботі предметних комісій, методичних об'єднань школи, творчих груп, науково-методичних рад, педагогічних консилиумів, науково-практичних конференцій, семінарів, тренінгів, конкурсів тощо.

Отже, методична робота сучасної української школи має, по-перше, ґрунтуватися на принципах суб'єктності, індивідуалізації, гуманізації й демократизації, самоактивності особистості, неперервності навчання й виховання, по-друге, спи-

ратися на національні традиції з урахуванням новітніх здобутків європейської освіти, культуровідповідності й полікультурності, по-третє, визначатися такими домінуючими напрямками:

1. Зміцнення методолого-теоретичної бази професійної діяльності через поглиблення філософсько-педагогічних знань, зокрема ідей дитиноцентризму, плюралізму, філософсько-методологічних засад співвідношення традиційно-інформаційної та інноваційно-творчої функцій освіти, через упровадження педагогіки співробітництва і співтворчості.

2. Гармонійне єднання напрацювань української національної школи з новими освітніми методиками й технологіями, стратегіями, методами та прийомами педагогічної діяльності, розроблення і практична реалізація оновлених програм, підручників.

3. Урахування теоретичних положень про «Європу знань», європейські демократичні цінності та особливості становлення демократичного суспільства в Україні, використання відповідного навчально-методичного забезпечення – навчальних посібників для учнів, дидактичних матеріалів, методичних рекомендацій для вчителів, створення належних умов для творчого впровадження передового досвіду євроосвіти.

4. Використання багатих духовно-моральних традицій і здобутків вітчизняної шкільної освіти для формування вчителя-патріота і громадянина України, людини з високими моральними нормами та принципами, людини милосердної й толерантної.

5. Систематичне інформування про нові методичні досягнення, рекомендації щодо змісту й методики навчально-виховної роботи, ретельне вивчення нормативних державних документів та інструктивно-методичних матеріалів, що стосуються педагогічної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах.

6. Створення оптимальних умов для формування індивідуальної творчої лабораторії вчителя, його неперервного саморозвитку, вільного самовизначення й повної самореалізації.

Усе це ставить перед педагогом сучасності нові вимоги, а перед соціально активною демократичною школою нові завдання: *по-перше*, розкриття інтересів і здібностей кожного учня, виховання здорового життєвого прагматизму особистості, готової до роботи у високотехнологіч-

ному, конкурентно-глобалізованому світі; *по-друге*, розвиток демократичних ініціатив, формування життєво необхідних компетенцій, політико-правових і соціально-економічних знань молодого покоління у проєкції на європейські традиції й тенденції в освіті та розбудову «Європи знань»; *по-третє*, створення в шкільному колективі мікроклімату відкритості, взаємодовіри, взаємоповаги, інформативного, духовного взаємозв'язку; виховання толерантності у спільних пошуках і творчості учнів та педагогів. Виконання цих завдань стане реальністю за наявності якісної шкільної політики, зорієнтованої на стимулювання, підтримку й забезпечення всебічного професійного, особистісного зростання педагога. Лише за цих обставин можливе формування атмосфери творчої взаємної самореалізації, гармонійного розвитку учнів і вчителів, що є важливим для майбутнього процвітання Української держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даль В. Толковий словарь живого великорусского языка: [в 4 т.] / В. Даль. – М. : Рус. яз., 1978–1980. – Т. 2 : И–О. – 1979. – 699 с.
2. Дракер П. Посткапиталистическое общество / П. Дракер // Новая индустриальная волна на Западе. – М. : Академия, 1999. – С. 70–100.
3. International Perspective Teacher Preparation – New Paradigm in Teacher Education, What Do Teachers Need to Know? [Electronic resource]. – URL: <http://education.stateuniversity.com/pages/2484/Teacher-Preparation-International-Perspective.html> (Accessed 24.05.2014).
4. Кремень В. Г. Інноваційність як вимога часу [Електронний ресурс] : [сайт] Товариство «Знання» України / В. Г. Кремень. – Текст. дані. – Режим доступу : <http://znannya.info/index.php/novini-znannya/nauka-i-suspilstvo/56-filosofiya/286-innovatsijnist-yak-vimoga-chasu> (дата звернення 12.06.2015). – Назва з екрана.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2020 роки // Вища школа. – 2013. – № 2. – С. 86–106.
6. Освіта за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukped.com/novini/osvita-za-kordonom/5621-osoblyvosti-roboty-vchytelia-v-riznykh-krainakh-svitu.html> (дата звернення 29.06.15 р.). – Назва з екрана.
7. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії : навч. метод. посібн. : у 2 ч. / за ред. А. М. Бойко. – Ч. 2. – К. : ВІПОЛ; Полтава : АСМІ, 2004. – 504 с.
8. Підласий І. П. Компетенції та гривні / І. П. Підласий. – Х. : Вид. група «Основа», 2014. – 128 с.

Цитувати: Степаненко М. І. Новітні грані фахової майстерності вчителя / М. І. Степаненко // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 25–28.

© М. І. Степаненко, 2015. Стаття надійшла в редакцію 20.08.2015 ■

УДК 37.011.33: 7

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ВИХОВАНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

О. В. Гайдамака

Визначено критерії поліхудожньої вихованості учнів початкової школи, що охоплюють емоційну, когнітивну і діяльнісну сфери особистості. Проаналізовано діагностичні результати експериментального дослідження рівнів поліхудожньої вихованості, проведеного з учнями 1-х класів.

Ключові слова: поліхудожнє виховання, поліхудожня вихованість, критерії, показники.

Гайдамака О. В. Критерии, показатели и уровни полихудожественной воспитанности учеников начальной школы

Определены критерии полихудожественной воспитанности учеников начальной школы, которые охватывают эмоциональную, когнитивную и деятельностьную сферы личности. Сделан анализ диагностических результатов экспериментального исследования уровней полихудожественной воспитанности, проведенного с учениками 1-х классов.

Ключевые слова: полихудожественное воспитание, полихудожественная воспитанность, критерии, показатели.

Gaydamaka O. V. Criteria, Indicators and Levels of Poly-artistic Educatedness of Primary School Pupils

In the article the author defines the criteria of poly-artistic education of primary school pupils, which include emotional, cognitive and activity spheres of the individual. The analysis of the diagnostic results, received during the experimental study with the first form students, has been conducted.

Keywords: polyart education, polyart educatedness, criteria, indicators.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Мистецтво в системі сучасної шкільної освіти розглядається як суттєвий компонент естетичного виховання учнів, важливий фактор розвитку їх художніх цінностей.

Єдина природа всіх видів мистецтва є основою поліхудожнього підходу до розвитку дитини, що став провідною педагогічною стратегією в освіті і вихованні сьогодення.

Поняття «поліхудожній» було уведено Б. П. Юсовим при обґрунтуванні концепції сучасної художньої освіти. Згідно з тлумачним словником, «полі- (poly)» – перша частина складних слів, що відповідає слову «багато» [2, с. 847], префікс, що означає «велика кількість»; «художній» – який стосується мистецтва або діяльності у сфері мистецтва; відтворення дійсності в образах [2, с. 1356]. Виходячи із цього, «поліхудожній» – поняття, що охоплює багато (більше, ніж один) видів мистецтва та мистецької діяльності.

Поліхудожній підхід у вихованні роз-

глядається як процес на основі взаємодії та інтеграції різних видів мистецтва.

Ми розуміємо поліхудожнє виховання як цілеспрямовану суб'єкт-суб'єктну діяльність, засновану на особистісно зорієнтованому і особистісно діяльнісному підходах та взаємодії різних видів мистецтва, результатом чого є формування естетичних якостей особистості, потреби до пізнання мистецтва, набуття вмінь у сфері різних видів мистецтва, що забезпечить готовність дитини до художньо-творчої самореалізації.

Результатом поліхудожнього виховання є поліхудожня вихованість особистості – багаторівнева інтегративна структура, що розвивається, утворена із сукупності емоційних, інтелектуальних, дієво-творчих проявів, рівень якої підвищується при організації поетапного процесу накопичення мистецького досвіду особистості.

Для визначення оптимальної методики поліхудожнього виховання учнів початкової школи нам було необхідно встановити рівень поліхудожньої вихованості школярів на початок експериментального дослі-

дження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування поліхудожньої вихованої особистості займалися дослідники в галузі загальної мистецької освіти [4] та підготовки студентів до поліхудожнього виховання учнів [1; 3], але недостатньо висвітленим залишається питання вирішення завдань теорії і методики поліхудожнього виховання учнів початкової школи на уроках художньо-естетичного циклу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. У попередніх публікаціях нами розкрито особливості процесу поліхудожнього виховання учнів початкової школи на уроках мистецьких дисциплін, але не було висвітлено критерії поліхудожньої вихованості.

Метою статті є висвітлення критеріїв та показників поліхудожньої вихованості учнів початкової школи і визначення її рівнів у процесі констатувального етапу експерименту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробляючи критеріальний апарат дослідження, ми орієнтувалися на функціональні компоненти поліхудожньої вихованості учнів, що становлять його структуру. Критерії засновані на спостереженні за реакцією дітей у процесі їх різнобічної мистецької діяльності під час сприймання творів різних видів мистецтва та створення власних мистецьких продуктів.

Критерії розроблялися з орієнтацією на структурно-компонентний склад поліхудожньої вихованості учнів, а також на такі діяльнісні характеристики розвитку дітей, де зазначена вихованість особистості виявляється найбільш активно. Це, по-перше, емоційна сфера, що свідчить про підвищений інтерес дитини цього віку до мистецтва, про ступінь осмисленості сприйняття нею художніх образів, здатність учня до адекватної оцінки мистецького твору. По-друге, когнітивна сфера, яка характеризує обізнаність дитини з особливостями різних видів мистецтва та ступінь розвитку в неї художніх асоціацій. По-третє, діяльнісна сфера, що відображає здатність школярів до поліхудожніх проявів у діяльності та ступінь творчої активності на уроках і у позаурочний час.

Отже, було визначено три критерії поліхудожньої вихованості: емоційно-ціннісний, когнітивно-асоціативний, діяльно-творчий.

Показниками поліхудожньої вихованості учня за емоційно-ціннісним критерієм є визначені *емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва*, що визначає досвід емоційно-ціннісного ставлення людини до дійсності, втіленого у творах різних видів мистецтва і характеризується ступенем прояву дитиною власного емоційного ставлення до різних видів мистецтва та їх взаємодії, та *інтерес до різних видів мистецтва і їх взаємодії*,

що є важливою складовою частиною особистості, її мотиваційної сфери.

Показниками поліхудожньої вихованості за когнітивно-асоціативним критерієм ми обрали *поліхудожню ерудицію*, яка характеризується наявністю в учнів художніх знань із різних видів мистецтва і знань про взаємодію мистецтв, а також *здатність до художнього асоціювання* – властивість мислення, що оптимально розвивається у процесі поліхудожнього виховання і характеризується наявністю в учнів художніх асоціацій – «елементарних зв'язків уявлень і понять між собою, завдяки яким одне уявлення викликає інше» [5, с. 153–154].

Діяльно-творчий критерій характеризується процесом творення дитиною художнього образу засобами різних видів мистецтва, адекватним включенням її у різні види художньої діяльності, умінням перекладати художній образ з одного художнього ряду в інший та активним бажанням виявляти себе в різних видах художньої діяльності, прагненням створити той чи інший творчий продукт на уроках та в самостійній художній діяльності у позаурочний час. Тому показниками цього критерію нами було визначено *поліхудожні уміння; творчу активність у поліхудожній діяльності та самореалізацію у позаурочній діяльності*.

Для проведення дослідження було обрано навчальні заклади, що входили у мережу експериментальних навчальних закладів всеукраїнського рівня відповідно до наказу МОН від 07.10.2007 р. «Про проведення науково-дослідної експериментальної роботи зі створення цілісної моделі художньо-естетичної освіти та виховання в загальноосвітніх навчальних закладах України»: СЗШ № 50 м. Львова, ЗОШ I ст. «Мрія» м. Кіровограда; ЗОШ I–III ст. № 150 м. Харкова, ЗОШ I–III ст. № 2 м. Тячів Закарпатської обл.; СЗШ I–III ст. № 11 м. Алчевська Луганської обл., ЗОШ № 23 ім. Б. О. Кучера м. Севастополя. Дослідженням було охоплено 337 осіб, із них 325 учнів; 12 учителів предметів художньо-естетичного циклу у початкових класах.

В основі діагностики учнів під час констатувального етапу експерименту використовувалися такі методи: педагогічне спостереження, інтерв'ю, анкетування, кількісна та якісна обробка результатів та методики, модифіковані відповідно до нашого дослідження (ціннісних орієнтацій М. Рокича; тест М. Люшера; «емоційне полотно» Л. Дрофмана; емоційної та естетичної емпатії; колірного моделювання музики Т. Барішевої; перекладу художнього образу з однієї художньої мови на іншу; втілення художнього образу художніми засобами різних видів мистецтва; інсценізації та пантоміми).

Узагальнені результати дослідження рівнів поліхудожньої вихованості учнів 1 класів висвітлені в табл. 1.

Таблиця 1

Рівні поліхудожньої вихованості учнів перших класів

Критерії	Рівні		
	низький (%)	середній (%)	високий (%)
Емоційно-ціннісний	32,5	52,1	15,4
Когнітивно-асоціативний	41,5	54,1	4,4
Діяльно-творчий	41,6	55,3	3,1
Узагальнений показник	38,5	53,8	7,7

Аналіз результатів проведеного дослідження засвідчив, що мистецтво викликає в дітей яскравий емоційний відгук, бажання творити тощо. Проте у більшості з них інтерес виявляється до одного з видів художньої творчості – зокрема, співу чи малювання, що свідчить про недостатню зацікавленість взаємодією мистецтв. Отримані результати показали також, що учні першого класу не можуть словесно виражати власне емоційне ставлення до твору мистецтва. Більшість учнів відтворюють його однослівно, на кшталт «подобається/не подобається». Відтворюючи свої емоції в кольорі або встановлюючи відповідності емоційних станів, втілених у різних видах мистецтва, більшість учнів першого класу показали низький рівень поліхудожньої вихованості за емоційно-ціннісним критерієм, що свідчить про брак певного досвіду у встановленні зв'язків між засобами виразності різних видів мистецтва.

Учні першого класу, маючи певний мистецький досвід (спілкування з мистецтвом у дошкільному навчальному закладі та повсякденному житті), переважно набувають елементарних уявлень щодо окремих видів мистецтва, зокрема музичного і образотворчого, але у них майже немає знань про взаємодію мистецтв. Аналогічні результати виявила діагностика здатності учнів 1 класу до художнього асоціювання.

Аналіз результатів діагностики за діяльно-творчим критерієм засвідчив те, що учні першого класу виконують поставлені завдання після детального обговорення та спонукань учителя або за запропонованим зразком. Це свідчить про недостатність такого досвіду, про загальний низький рівень поліхудожніх умінь і необхідність їх формування.

Згідно з результатами аналізу педагогічного спостереження ми визначили, що більшість учнів першого класу виявляє творчу активність, але намагається виразити себе тільки в одному виді художньої діяльності; школярі здебільшого придумують, обира-

ють сюжети для майбутніх образів і виконують творче завдання під керівництвом дорослого. Результати дослідження щодо здатності до самореалізації учнів у позаурочній діяльності засвідчили, що частина дітей готова до такої самореалізації, але поки що цей процес здійснюється за спонуканням батьків чи вчителя, самостійно брати участь у творчих заходах або творенні власного мистецького продукту виявляє бажання мінімальна кількість учнів, що пояснюється також браком певного досвіду та мотивації у цій сфері діяльності.

Висновки. На основі узагальнення наукових джерел нами визначено критерії та показники поліхудожньої вихованості учнів початкової школи: емоційно-ціннісний критерій (показники – інтерес до різних видів мистецтва та їх взаємодії, емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва), когнітивно-асоціативний критерій (показники – поліхудожня ерудиція, здатність до художнього асоціювання), діяльно-творчий критерій (показники – поліхудожні вміння; творча активність у поліхудожній діяльності та самореалізація у позаурочній діяльності). Це дало змогу встановити рівні поліхудожньої вихованості учнів на констатувальному етапі дослідження.

Подальшого дослідження потребує проблема визначення ефективної методики формування поліхудожньої вихованості учнів початкових класів на уроках художньо-естетичного циклу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бузова О. Д. Поліхудожнє виховання як засіб удосконалення музичної підготовки майбутніх вчителів музики. Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Олена Дмитрівна Бузова; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 24 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
3. Ільченко О. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців до поліхудожнього виховання дітей дошкільного віку. : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Оксана Валеріївна Ільченко; Харківський НПУ ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2012. – 200 с. : табл.
4. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія / Л.М.Масол. — К. : Промінь, 2006. — 432 с.
5. Сисоєва С. О. Психологія та педагогіка : підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання / С.О.Сисоєва, Т. Б. Поясюк. – К. : Міленіум, 2005. – 520 с.

Цитувати: Гайдамака О. В. Критерії, показники та рівні поліхудожньої вихованості учнів початкової школи / О. В. Гайдамака // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 29–31.

© О. В. Гайдамака, 2015. Стаття надійшла в редакцію 1.04.2015 ■

УДК 378.125

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ПРЕДМЕТІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Л. Л. Халецька

Проаналізовано сучасні дослідження щодо впровадження компетентнісного підходу в освіті, визначено ознаки сформованості та деякі методичні аспекти розвитку загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких предметів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: компетентність, компетенція, загальнокультурна компетентність.

Халецькая Л. Л. Методические аспекты развития общекультурной компетентности учителей художественных дисциплин в системе последипломного педагогического образования. Проанализированы современные исследования относительно внедрения компетентностного подхода в образовании, определены признаки сформированности и некоторые методические аспекты развития общекультурной компетентности учителей предметов искусства в системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, общекультурная компетентность.

Khaletska L. L. Methodological Aspects of the Development of Cultural Competence of the Art Teachers in the System of In-Service Education

The author analyses modern investigations concerning implementation of the competency approach in education, determines some features and methodological aspects of the development of general cultural competency of Art teachers in the system of in-service teacher education.

Keywords: competency, competence, general culture competency.

Постановка проблеми. Ключовим методологічним інструментом реалізації сучасних викликів у сфері освіти є компетентнісний підхід (Competence-based approach), теорію якого певним чином опрацьовано в системі загальної середньої освіти. У післядипломній освіті це питання залишається актуальним, зокрема у зв'язку з реалізацією парадигми «Освіта протягом життя» («освіта через усе життя»).

Традиційна система професійної підготовки вчителів, зокрема мистецьких дисциплін, не встигає за сучасними реформами, забезпечуючи лише формування базових професійних компетентностей. Тому система післядипломної педагогічної освіти покликана скоригувати, розвинути, поглибити професійні компетентності педагогів.

Реалізація компетентнісного підходу потребує перегляду деяких позицій підвищення кваліфікації вчителів в інститутах післядипломної педагогічної освіти,

тому що, незважаючи на численність наукових досліджень, у наш час вона ще су-проводжується певними суперечностями в розумінні як визначення, так і особливостей упровадження в освітній простір. Пояснення виникнення вказаних суперечностей знаходимо, зокрема, у Національному освітньому глосарії [6, с. 4–6].

Проблема розвитку загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких дисциплін у системі післядипломної педагогічної освіти окреслює потребу в уточненні сутності зазначеної компетентності, розробці моделі її розвитку та методологічному супроводі.

Метою статті є аналіз ознак сформованості загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких дисциплін і визначення методичних аспектів її розвитку в системі післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми.

Халецька Лілія Леонідівна, методист відділу методики виховання Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

Запровадженню компетентнісного підходу (Competence-based approach) присвячено європейський проект Тьюнінг. Згідно з проектом Тьюнінг Європейської Комісії *компетентність / компетентності* (Competence, competency / competences, competencies) – динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати за освітньою / навчальною програмою; *компетенція / компетенції* (Competence, competency / competences, competencies) – надані (наприклад, нормативно-правовим актом) особі (іншому суб'єкту діяльності) повноваження, коло її (його) службових та інших прав і обов'язків [6, с. 32]. Компетенція, на відміну від компетентності як особистісного утворення, є відчуженою від суб'єкта, наперед заданою соціальною нормою освітньої підготовки вчителя, яка необхідна для його якісної продуктивної діяльності. Результатом набуття компетенцій є компетентність, що, на відміну від компетенцій, передбачає особистісну характеристику, ставлення працівника до предметної діяльності.

А. Хуторський і Л. Хуторська проаналізували різні характеристики компетентності: генезис, зміст, структури, інтерпретації поняття; ролі і значення поняття в дидактичній теорії; межі застосування поняття; категоріальний ряд; категоріальний контекст, тобто зовнішнє понятійне оточення [10, с. 55–61].

Компаративний аналіз трактування науковцями феномена компетентності знаходимо в І. Драч, яка подає понад 20 розумінь цього поняття [1].

Компетентнісний підхід в освіті, на думку науковців, гарантує високий рівень і результативність підготовки спеціаліста (Г. Лежніна, Т. Пантук), сприяє оновленню змісту педагогічної освіти (В. Антипова), посилює практичну орієнтацію освіти, виходячи за рамки «зунівського» освітнього простору (А. Андреев), забезпечуючи здатність особистості відповідати новим вимогам ринку, мати відповідний потенціал задля практичного вирішення життєвих проблем, пошуку свого «Я» в соціальній структурі (В. Байденко), орієнтує на побудову навчального процесу відповідно до очікуваного результату освіти (що буде знати та вміти студент «на виході» (О. Базалук). У центрі уваги цього підходу – взаємозв'язок очікувань майбутньої чи реалізованої професійної діяльності з функціональними характеристиками її суб'єктів [2, с. 22].

Тезу про те, що лише самодостатня особистість здатна брати на себе відповідальність і бути ефективною в ринковій економіці, відстоюють українські вчені І. Бех, Н. Бібік, М. Вашуленко, І. Зязюн,

В. Мадзігон, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Сухомлинська, О. Дубасенюк та ін.

Проблему культури особистості досліджено в роботах В. Біблера, О. Бондаревської, Л. Виготського, С. Гессена, Л. Губерського, О. Запесоцького, І. Зязюна, Т. Іванової, В. Кременя, Н. Крилової, В. Огнев'юка, Е. Фаустової. Проблему формування педагогічної культури розкриває низка праць (А. Барабанщиков, М. Букач, О. Гармаш, В. Гриньова, Т. Іванова, І. Ісаєв, Л. Нейштадт, Л. Нечипоренко, О. Рудницька, Н. Ткаченко). Проблемі формування світогляду особистості засобами мистецтва присвячені дослідження психологів (Д. Абрамян, В. Алахвердов, І. Бех, А. Костюк, О. Леонтьєв, Д. Леонтьєв, О. Мелік-Пашаєв, Н. Рождественська, В. Рибалка, С. Рубінштейн, П. Симонов, П. Якобсон, Т. Яценко) і педагогів (М. Лещенко, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Ніколаї, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Шевнюк, О. Щолокова, Г. Шевченко та ін.). Сутність педагогічної культури розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці: Є. Бондаревська, Н. Воробйов, В. Зелюк, Т. Іванова, В. Суханцева, А. Чалов. Проблему розвитку педагогічної культури вчителів мистецьких дисциплін досліджено вітчизняними науковцями: С. Коновець, О. Лобач, Т. Саєнко, Н. Сулаєвою. Проблема післядипломної освіти вчителів мистецьких дисциплін присвячено дослідження Т. Агейкіної-Старченко, О. Башкардіна, Л. Кондратової, С. Ковальової, Л. Масол, Н. Миропольської, Н. Мурованої, М. Найденко, В. Ружицького, О. Просіної, С. Соломахи, Г. Сотської.

Перехід до компетентнісного підходу «потребує опрацювання нового теоретичного базису ідентифікації понятійного фонду європейської педагогічної термінології, узгодження з вітчизняною наукою, врахування необхідності запропонувати практиці ієрархію вимог до освітніх результатів, які б слугували об'єктивною оцінкою і були зрозумілими всім учасникам навчального процесу» [3, с. 6]. Використання компетентнісного підходу висуває на передній план проблему своєрідного перегляду всієї категоріальної системи педагогіки, визначення місця нових категорій та їх взаємодії із традиційними категоріями (Н. Побірченко). Учені попереджають, що при впровадженні зарубіжного досвіду слід пам'ятати: повне копіювання будь-яких освітніх моделей і феноменів інших країн не є продуктивним, а національні моделі освіти треба вибудовувати, спираючись на національні потреби й особливості

(О. Пометун).

Виклад основного матеріалу дослідження. При відході від «знанневої» парадигми переорієнтація на компетентнісну модель – один зі шляхів реалізації ідеї гуманізації і гуманітаризації освіти, коли людина стає об'єктом і суб'єктом культури й освіти. При цьому виконується прикладна, практична функція підготовки конкурентоспроможної, поінформованої особистості, здатної до самовдосконалення та підвищення професіоналізму протягом усього життя.

Науковцями багатьох країн було розроблено різні класифікації компетентностей (Н. Бібік, М. Головань, А. Дахін, Д. Дзвінчук, С. Клепко, В. Краєвський, Е. Луговська, О. Овчарук, Дж. Равен, М. Рудь, Н. Соснін, Л. Сохань, А. Хуторський). У «Кваліфікаційних вимогах до професійної діяльності педагогічних працівників» подається ієрархія компетентностей: ключові (надфахові, або базові), загальнофахові, спеціальнофахові [3, с. 21].

Різні класифікації компетентностей, сформульовані науковцями та зафіксовані в нормативно-правовій базі України та інших країн, незважаючи на певні розбіжності, визнають як ключову загальнокультурну / культурну компетентність (Cultural competence). Її пояснення знаходимо у працях українських (Л. Масол, А. Козир, Т. Несвірська, Г. Шпиталевська, М. Яковлева) та російських (І. Зимня, А. Хуторський) дослідників.

Найбільш чіткий зміст поняття «загальнокультурна компетентність» пропонують автори колективної монографії «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи», де йдеться про те, що загальнокультурна компетентність стосується сфери розвитку культури особистості та суспільства у всіх її аспектах. А це, перш за все, передбачає формування культури міжособистісних стосунків, оволодіння вітчизняною і світовою культурною спад-

щиною, принципами толерантності, плюралізму та дає змогу особистості аналізувати й оцінювати найбільш важливі досягнення національної, європейської та світової культур, орієнтуватися в культурному і духовному контекстах сучасного українського суспільства; використовувати засоби і технології інтеркультурного взаємозв'язку; знати рідну та іноземні мови, використовувати мовленнєві навички та норми відповідної мовної культури, інтерактивно використовувати рідну та іноземні мови, символіку і тексти; використовувати методи самовиховання, орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розробки та реалізації стратегій і моделей поведінки й кар'єри; засвоювати моделі толерантної поведінки і стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу і людських цивілізацій [4, с. 86].

Процес формування загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких дисциплін ми пропонуємо розглядати у вигляді пірамідальної моделі, запропонованої А. Хуторським [10], де в основі піраміди – відкрита система задач-ситуацій (професійних, навчальних, пізнавальних, морально-етичних, мистецьких, культурологічних), над нею – блок компетентнісних знань і вмінь, далі – мінімальний компетентнісний досвід, компетентнісне вирішення задач-ситуацій, а у верхівці піраміди – власне компетентність.

Структурно-критеріальну модель загальнокультурної компетентності вчителя мистецьких дисциплін, узявши за основу дослідження С. Троянської [9], ми розглядаємо як поєднання п'яти компонентів: мотиваційного, когнітивного, емоційно-ціннісного (аксіологічного), комунікативно-діяльнісного та рефлексивного (табл. 1).

Таблиця 1

Структурно-критеріальна модель загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких дисциплін

Критерії як освітні результати	Мотиваційний компонент	Когнітивний компонент	Емоційно-ціннісний (аксіологічний) компонент	Комунікативно-діяльнісний компонент	Рефлексивний компонент
	1	2	3	4	5
	1. Усвідомлення необхідності розвитку: встановлення пріоритетів у власній компе-	1. Здатність до системного осмислення особистісних, світоглядних,	1. Здатність до визначення інтересів у різних галузях культури та мистецтва.	1. Володіння навичками спілкування з культурними цінностями,	1. Відповідальність за розвиток мистецтва і культури країни.

Продовження табл. 1

Критерії як освітні результати		2	3	4	5
	тентності та визначення шляхів їх подолання. 2. Здатність до самоосвіти: побудова власної траєкторії розвитку на кожному її етапі.	соціальних проблем: їх аналізу, розкриття й обґрунтування причин їх виникнення, ранжування. 2. Здатність до вирішення проблем на основі вибору продуктивних методів. 3. Володіння теоретичною базою в галузях культури та мистецтва: знання фактів, теорій, імен, дат, які відображають етапи розвитку культури; особливостей та засобів мистецтва. 4. Усвідомлення власної ідентичності сучасній культурі	2. Потреба та інтерес у самостійному засвоєнні культурного та мистецького надбання. 3. Наявність регулярного досвіду засвоєння джерел культури та мистецтва, ціннісного «присвоєння» культури. 4. Наявність ціннісних орієнтирів при засвоєнні культурного та мистецького надбання. 5. Здатність до емоційного сприйняття й оцінювання явищ культури та мистецтва	опанування методів, що забезпечують засвоєння культурного простору. 2. Уміння продуктивно спілкуватися з культурними цінностями з метою самоосвіти, реалізації «діалогу з культурою», розширення особистісного досвіду. 3. Здатність працювати з інформацією, отриманою при вивченні культурної спадщини: оцінювати, обробляти, зіставляти. 4. Здатність використовувати зазначену інформацію у практичній діяльності. 5. Уміння використовувати комунікативний потенціал особистості в ситуаціях спілкування, зокрема з культурною спадщиною.	2. Усвідомлення власної відповідальності за формування загальнокультурної компетентності учнів.

При розробленні моделі розвитку загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких дисциплін у системі післядипломної педагогічної освіти (Таблиця 2) ми спиралися на необхідність забезпечення єдності теорії та практики, системності (забезпечує постійний розвиток загальнокультурної компетентності

вчителів мистецьких дисциплін у системі післядипломної педагогічної освіти з урахуванням усіх його періодів: як курсової, так і міжкурсової роботи) та альтернативності (створює можливість виявлення і застосовування різних варіантів вирішення індивідуальних завдань кожного педагога-митця).

Таблиця 2

Рівні та показники розвитку загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких дисциплін

Рівень розвитку загальнокультурної компетентності	Показники рівня розвитку загальнокультурної компетентності
1	2
Початковий (базовий рівень).	Відповідає кваліфікаційній категорії «спеціаліст»: учитель отримав базові знання, уміння, навички, але не має досвіду роботи, не готовий вирішувати проблемні ситуації, недостатньо володіє

1	2
	педагогічними технологіями, не здатний контролювати власні емоції або вчитель із певним досвідом роботи, але внутрішньо закритий для загальнокультурного розвитку, не бажає знайомитися із додатковою (ною) фаховою мистецькою літературою, його діяльність обмежується проведенням уроків, при цьому він упевнений, що рівень його загальнокультурного розвитку достатній для виконання професійних обов'язків.
Середній рівень	Відповідає II кваліфікаційній категорії: учитель намагається досягнути ідеалу гармонії особистості художньо-культурного типу, займається самоосвітою та саморозвитком, але не систематично, захоплено ставиться до свого предмета і передає це захоплення учням. Учитель володіє педагогічними технологіями, може робити власні відкриття, не збагачуючи при цьому науку та мистецько-педагогічний досвід.
Достатній рівень	Відповідає I кваліфікаційній категорії: загальна культура вчителя не завжди відповідає ідеалу, щодо багатьох питань, зокрема необхідності інтеграції мистецтв, побудови логіки уроку, застосування інноваційних педагогічних технологій, уміння створювати необхідну емоційну атмосферу тощо, часто зазнає труднощів. На цьому етапі формується оцінне ставлення до культурного середовища, триває набуття практичних навичок.
Високий рівень	Відповідає вищій кваліфікаційній категорії: учитель володіє мистецтвом менеджменту та самоменеджменту. Художні колективи під його керівництвом мають високі досягнення (звання). На уроках учитель упроваджує різноманітні, зокрема інноваційні художньо-педагогічні технології. Учитель постійно прагне до самоосвіти, саморозвитку, творчості й реалізує ці прагнення.
Творчий рівень	Відповідає званням «старший учитель» та «методист»: учитель завжди є носієм культури, роблячи власний внесок у мистецтво (культурну) скарбницю, має власні методичні нароби, якими охоче ділиться із колегами; вільно орієнтується у виборі педагогічних технологій, займається наставницькою діяльністю.

Загальнокультурна компетентність учителів мистецьких дисциплін є складним інтегративним утворенням, тому її розвиток у курсовий період у Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського передбачений усіма модулями робочих навчальних програм підвищення кваліфікації. У I модулі «Філософія освіти XXI століття» – у темах лекцій та семінарських занять: «Сучасна філософія освіти: особистість, суспільство, економіка, держава», «Європейський вибір: громадянська компетентність, критичне мислення, якість освіти», «Філософія освіти – передумова професійної і громадянської компетентності вчителя», у II модулі «Теорія і практика вдосконалення педагогічної майстерності працівників освіти у системі підвищення кваліфікації» – у темах: «Професійний розвиток і удосконалення педагогічної майстерності педагогічних працівників: компетентнісний підхід», «Реалізація ідей педагогічної майстерності у післядипломній педагогічній осві-

ті», «Освітні технології та педагогічна техніка вчителя», у III модулі «Законодавство про освіту та охорона праці» – у темі «Основні напрямки вдосконалення ключових компетентностей вчителя з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності» та у всіх темах IV модуля «Організаційно-педагогічні засади розвитку професійної компетентності вчителів музичного / образотворчого мистецтва (художньої культури)». Дослідження буде продовжено в рамках обраної ПОППО проблеми «Теоретичні та методологічні засади розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності в ППО».

Для з'ясування мотивації вчителів щодо розвитку власної загальнокультурної компетентності нами було розроблено низку анкет. Опитування 8 груп учителів мистецьких дисциплін – слухачів курсів підвищення кваліфікації (112 респондентів) показало, що 78 % із них умотивовані щодо підвищення рівня власної загальнокультурної компетентності. На цьому шляху очікування від курсів становить

37 %, від самоосвіти – 63 %. Приблизно 50 % слухачів перекладають відповідальність за недостатній рівень власної загальнокультурної компетентності на різноманітні перешкоди. Учителі мистецьких дисциплін вважають, що мають суттєвий вплив на розвиток загальнокультурної компетентності учнів (76 %), також вони підкреслюють доволі високий вплив інших особистостей на розвиток власної загальнокультурної компетентності (83 %).

Важливою складовою загальнокультурної компетентності вчителя мистецьких дисциплін є ґрунтовні знання з мистецького краєзнавства. Понад 100 опитаних (за допомогою тестування на початку та наприкінці курсів) учителів музичного, образотворчого мистецтва та художньої культури покращили рівень знань із краєзнавства на 23 % із мотивацією самоосвітньої роботи у міжкурсовий період.

Але визначити рівень розвитку загальнокультурної компетентності неможливо лише за допомогою тестування та письмових робіт. Тому для ефективності зазначеного процесу ми використовуємо різноманітні форми роботи: арт-тренінг, мистецько-педагогічну майстерню, фасилітовані дискусії, педагогічні мистецькі проекти тощо із застосуванням стимулювання художнього навчання, цілеспрямованої активізації художньої діяльності, художньо-психологічної підтримки [7].

Висновок. Сучасні трансформаційні процеси суспільства потребують від учителя мистецьких дисциплін високого рівня загальнокультурної компетентності. Досягати особистісного та професійного зростання, зокрема розвитку загальнокультурної компетентності, допомагає методичний супровід, який надає система післядипломної педагогічної освіти за умови використання традиційних та інноваційних форм і методів, оновлення змісту курсів підвищення кваліфікації відповідно до потреб педагогічного загалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драч І. Компетентність фахівця як теоретична проблема / І. Драч // Післядипломна освіта в Україні. – 2013. – № 1. – С. 19–21.
2. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу / Іван Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – Вип. 1. – С. 19–30.
3. Кваліфікаційні вимоги до професійної

діяльності педагогічних працівників. Аналітичний звіт за результатами дослідження з освітньої політики. У двох книгах. Кн. 2 / під заг. ред. Г. В. Єльнікової. – Київ–Черкаси. – 2010. – 96 с. – С. 52–55.

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : КІС, 2004. – 112 с. (Бібліотека з освітньої політики).

5. Методичні рекомендації з реалізації компетентнісного підходу у змісті освіти та навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Аналітичний звіт за результатами дослідження / наук. ред. Бібік Н. М. – К. : ВАТ «Поліграфкнига». – 2010. – 128 с.

6. Національний освітній глосарій : вища освіта / [авт.-укл. : І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш й ін. ; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя]. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2011. – 100 с.

7. Соломаха С. О. Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичного мистецтва та світової художньої культури : посібник / Світлана Олександрівна Соломаха. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 158 с. – С. 79–91.

8. Троянская С. Л. Общекультурная компетентность: опыт определения и структурирования / С. Л. Троянская // Культурно-историческая психология. – 2008. – № 2. – С. 19–23.

9. Троянская С. Л. Развитие общекультурной компетентности в процессе образования: [монография] / С. Л. Троянская. – Ижевск. – 2004. – 100 с.

10. Хуторской А. В., Компетентность как дидактическое понятие: содержание, структура и модели конструирования // Хуторской А. В., Хуторская Л. Н. Проектирование и организация самостоятельной работы студентов в контексте компетентностного подхода: межвузовский сб. науч. тр. / под ред. А. А. Орлова. – Тула : Изд-во Тул. гос. пед. ун-та им. Л. Н. Толстого, 2008. – Вып. 1. – С. 117–137.

Цитувати: Халецька Л. Л. Методичні аспекти розвитку загальнокультурної компетентності вчителів мистецьких предметів у системі післядипломної педагогічної освіти / Л. Л. Халецька // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 32–37.

© Л. Л. Халецька, 2015. Стаття надійшла в редакцію 11.03.2015 ■

УДК [37.013:37.035.6] (560)

РОЛЬ СІМ'Ї У ПРОФЕСІЙНІЙ ОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ

А. М. Горшеньова

Розглянуто проблему впливу сімейного оточення на майбутній вибір старшокласника. Особлива увага приділяється проблемі професійного визначення молодої людини та з'ясуванню ролі сім'ї, тих сімейних цінностей і настанов, які стають вирішальними у виборі майбутньої професії.

Ключові слова: кар'єра, професійна консультація, співпраця, самоповага, сімейна атмосфера.

Горшенёва А. Н. Роль семьи в профессиональной ориентации старшеклассников

Рассматривается проблема влияния семейного окружения на будущий выбор старшеклассника. Особое внимание уделяется проблеме профессионального самоопределения молодого человека, а также выявлению роли семьи, семейных ценностей и убеждений, которые становятся решающими в выборе будущей профессии.

Ключевые слова: карьера, профессиональная консультация, сотрудничество, самоуважение, семейная атмосфера.

Gorshenyova A. M. The Role of Family in Senior Pupils' Vocational Guiding

The problem of the influence of family environment on the future choice of the senior students is considered in this paper. Particular attention is paid to the young person's professional determination and clarification of the role of a family and its values and attitudes which are decisive in the choice of future profession.

Keywords: career, vocational guiding, partnership, self-esteem, family influenc.

Вибір майбутньої професії завжди був і залишається найважливішим кроком у житті кожної людини. Особливо гостро це питання постає в сучасних соціокультурних контекстах, коли відбувається глобалізація світу праці, а інформатизація суспільства висуває нові, підвищені вимоги до людини, яка стає на шлях професійного самовизначення. Безумовно, професійне самовизначення молодої людини – це перш за все копітка і наполеглива праця. У широкому сенсі слова профконсультація – це система надання дієвої допомоги в трудовому самовизначенні учнів, заснована на вивченні особи. Підготовка профконсультація повинна підвести тих, хто вчиться, до усвідомленого та правильного вибору професії, консультування також здійснюється протягом усього періоду шкільного навчання. Мета завершальної профконсультації – надання допомоги у виборі професії відповідно до інтересів, схильностей і психофізіологічних здіб-

ностей учня. Цю діяльність у класах старшої школи проводять профконсультанти, практичні психологи, досвідчені методисти, майстри виробничого навчання спільно з учителями школи [2]. Отже, в ідеалі професійну орієнтацію молоді повинна систематично здійснювати школа.

Безперечно, суспільство потребує створення нової системи профорієнтації, яка повинна мати характер систематичного, комплексного підходу, при якому у процесі допомоги молодій людині у професійному самовизначенні залучено всі соціальні інститути, зокрема, сім'ю.

Сім'я – це об'єднання людей, що ґрунтується на шлюбі або кровній спорідненості, пов'язане спільністю побуту та взаємною відповідальністю. Як і кожен соціальний інститут, сім'я має чітку структуру, певні взаємопов'язані підрозділи та компоненти. Усі вони постійно змінюються, віддзеркалюючи соціально-економічні

умови та розвиток суспільства загалом. І це цілком природно, якщо мати на увазі тісний зв'язок сім'ї із суспільством, із усіма соціальними інститутами. Саме тому сім'я має важливу роль у професійній орієнтації учня. Такі чинники, як устрій сім'ї, обов'язки, які беруть на себе всі члени сім'ї, взаємовідносини між ними, система цінностей і відносин, які є запорукою поведінки, впливають на вибір майбутньої професії та розвиток особистості [6].

Існує чимало стадій, через які проходить старшокласник у процесі вибору професії. Першим кроком є усвідомлення важливості власного вибору, створення низки альтернатив, які ґрунтуються на усвідомленні молодою людиною власних знань, умінь, інтересів, навичок та професійних якостей. Досягнення таких альтернатив є наслідком самопізнання, якого досяг учень, шляхом пізнання навколишнього світу. Аналіз таких двох факторів, як особистість і навколишній світ, допомагає звизначити перелік альтернатив і сфокусуватися на одній, яка найбільше підходить людині [8].

У процесі вибору професії сім'я надає підтримку та є стабільним елементом для підлітка, тому що успіх професійного розвитку вимагає активного збору інформації про різні типи професій (що вони містять у собі, які вимоги постають, щоб опанувати їх, тощо). Сімейний капітал є матеріальною і фінансовою підтримкою, яка надає підлітку доступ до ресурсів та інформації, змогу розвиватися, навчатися, обирати та здобувати професію, що є запорукою успішної кар'єри. А кар'єра, своєю чергою, визначає соціальний статус людини, бо це професійний шлях до успіху по службових сходах до становища в суспільстві.

Людський капітал – сукупність знань, здібностей, умінь, навичок і властивостей, які людина (батьки) здобула завдяки освіті, професійній підготовці, практичному досвіду (використовуючи при цьому свої природні здібності) та згідно з якими вона може надавати цінні виробничі послуги (поради та підтримку) іншим людям (своїм дітям), які сприяють створенню особистого, соціального й економічного добробуту. Цим капіталом володіють батьки та використовують для надання підтримки дитині. Також соціальний капітал визначається відносинами і взаємодією між дитиною і батьками, соціальною підтримкою сім'ї, наданням сприятливих умов для розвитку академічних і навчальних здібностей. Спрямування підлітка на конкретну професію, якщо у сім'ї існують традиції і більшість членів сім'ї працюють в одній галузі (наприклад, медицина, педагогіка

чи юриспруденція тощо). Знання, вполювання, переконання та уявлення про роботу взагалі й окремі професії, які опанували батьки та родичі, супроводжуються спостереженнями підлітка та є важливим джерелом професійних пізнань [8].

Зазначимо, що різні аспекти впливу сімейного оточення на майбутній вибір старшокласника відображені у працях І. Беха, В. Доротюк, Д. Закатнова, Г. Костюка, Г. Левченка, Н. Побірченко, М. Тименка, Б. Федоришина, С. Чистякової та ін.

Мета статті: визначити, яку роль відіграє сім'я у процесі вибору майбутньої професії. Виявити особливості впливу сімейного виховання на формування особистості учня та його професійне визначення.

Виклад основного матеріалу. Сімейна атмосфера має важливу роль у створенні правильного світосприйняття та професійної орієнтації підлітка. У кожній сім'ї панує особливий тип взаємодії між батьками і дитиною [7].

Батьки частіше надають психологічну підтримку, аніж чинять активні дії, які допоможуть дитині визначитися з вибором професії. Такий тип підтримки включає підбадьорювання старшокласника та схвалення його рішень у ході дискусій, під час яких батьки виражають свій інтерес щодо діяльності підлітка. Існує різниця між тим, яку участь беруть обидва батьки у процесі профорієнтації: доведено, що саме матері належить більш активна участь у професійному розвитку дитини. Вплив матері на підлітка є більшим, ніж вплив батька та шкільного самоврядування, яке займається профорієнтацією учнів [3]. Любов та тепло, які надає старшокласнику сім'я, характеризують ще один батьківський тип виховання, а також рівень контролю та обмежень, які встановлено у сім'ї. Цей факт впливає на вразливість і відкритість підлітка, його готовність співпрацювати. Стриманий контроль і любов найбільш сприяють соціальному, емоційному й інтелектуальному розвитку особистості. Батьки, які активно беруть участь у профорієнтації дитини, зазвичай толерантні, люблячі, стимулюють процес становлення особистості. У таких сім'ях батьки частіше підтверджують свою відданість через взаємовідносини, вони довіряють вибору своєї дитини, сприяють її становленню як особистості та успішного професіонала [1].

Статистика показує, що існує ще один важливий тип взаємодій. Це відносини між підлітком, занепокоєним своїм вибором, та негативною реакцією батьків. Цей тип взаємодії простежується, коли підліток проводить професійні досліджен-

ня, але батьки не допомагають йому, залишаються байдужими до його майбутнього або не схвалюють вибір. У підлітка з'являється невпевненість щодо підтримки сім'ї. Унаслідок учень уникає контакту з батьками, щоб не стикнутися з можливою негативною реакцією. Старшокласники, які мають підтримку батьків, відкриті та впевнені у собі, вони готові до вивчення навколишнього світу, наявних можливостей, ці учні мають позитивно орієнтовані сподівання щодо результатів своїх дій, водночас як стурбовані старшокласники уникають активних дій, спілкування та стають замкненими у собі [7]. Цей факт пояснює, чому невпевнені підлітки не відкриті для співпраці. На жаль, у таких випадках учні не пізнають ситуацій успіху, через це втрачають самоповагу, яка впливає на подальшу особистісну здатність до пізнання підлітком своїх можливостей.

Висновки. Саме сімейній атмосфері у процесі розвитку підлітка як особистості належить значна роль у створенні оточення, багатого на продуктивні взаємовідносини та інтелектуальну мотивацію. Фінансовий, людський і соціальний капітал сім'ї (матеріальна, моральна та професійна підтримка) надає можливості та вибір.

Таким чином, ми визначили, яку роль відіграє сім'я у процесі вибору підлітком майбутньої професії: атмосфера, яка панує у сім'ї; капітал (сімейний, людський і соціальний), який мають батьки; тип взаємодії між батьками та дитиною.

Професійна орієнтація є важливим рішенням для особистості. Спираючись на факт, що профорієнтація починається в ранньому віці, вибір дитини моделюється впливом батьків. На відміну від батька, мати бере більш активну участь у цьому процесі, докладаючи зусиль і надаючи психологічну підтримку. Толерантні та турботливі батьки більш детально поринають у процес професійного розвитку старшокласника, створюючи позитивну сімейну атмосферу для формування професійного інтересу.

Ми виявили особливості впливу сімейного виховання на формування особистості учня та його професійне визначення: співпраця та зацікавленість у житті та інтересах дитини формують успішну особистість (підбадьорювання, схвалення; стриманий контроль і любов; зацікавленість батьків); негативні реакції та

взаємодії між дітьми та батьками дають небажаний результат (недбале ставлення до дитини; апатичне ставлення; нестриманий контроль; брак теплих відносин між батьками та дитиною). Перспективним напрямом подальшої роботи є виявлення типів сімейного виховання та їх впливу на учнів старшої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. *Виховання особистості* / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 245 с.
2. Дворніченко Л. Л. *Професійна орієнтація у суспільстві ризику: тенденції самореалізації особистості у світі праці: автореферат дис. на зд. наук. ст. канд. філос. н., / Л. Л. Дворніченко. – Харків, 2011. – 19 с.*
3. Дорожко І. І. *Родинне виховання у сучасних соціокультурних контекстах: філософсько-освітній аспект: монографія / І. І. Дорожко. – Х.: ФОП Бровін О. В., 2013. – 364 с.*
4. Клепко С. Ф. *Філософія освіти у європейському контексті* / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.
5. Клепко С. Ф. *Конспекти з філософії освіти* / С. Ф. Клепко; М-во освіти і науки України, АПН України, Полтав. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. М. В. Остроградського. – Полтава: ПОІППО, 2007. – 419 с.
6. *Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді: методичний посібник* / за редакцією Тищенко М. П. – К.: 1996. – 268 с.
7. Чистякова С. М. *Професійне самовизначення і професійна кар'єра молоді* / С. М. Чистякова, А. Я. Журкіна. – М.: Академія, 1993. – 102 с.
8. Bryant, B. *Parenting in relation to child and adolescent vocational development* / Bryant B., Zvonkovic K., Reynolds A.M. – *Journal of Vocational behavior*, 2006. – P. 149–175.

Цитувати: Горшенюва А. М. Роль сім'ї у професійній орієнтації старшокласників / А. М. Горшенюва // Постметодика. – 2015. – № 1. – С.38–40.

© А. М. Горшенюва, 2015. Стаття надійшла в редакцію 26.11.2014 ■

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ УСНОГО ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

Г. І. Парфьонова

Розкривається сутність поняття «усне зв'язне мовлення» в дітей із моторною алалією. Схарактеризовані основні складові організації корекційної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із моторною алалією. Обґрунтовано методику формування усного зв'язного мовлення зазначеної категорії дітей, представлено етапи, напрями та зміст логопедичної роботи.

Ключові слова: усне зв'язне мовлення, методика, тяжкі порушення мовлення, моторна алалія.

Парфенова А. И. Методика формирования устной связной речи у детей старшего дошкольного возраста с моторной алалией

Раскрывается сущность понятия «устная связная речь» у детей с моторной алалией. Охарактеризованы основные составляющие организации коррекционной работы с детьми старшего дошкольного возраста с моторной алалией. Обоснована методика формирования устной связной речи указанной категории детей, представлены этапы, направления и содержание логопедической работы.

Ключевые слова: устная связная речь, методика, тяжелые нарушения речи, моторная алалия.

Parfyonova G. I. The Technique of Formation Oral Coherent Speech Among Preschool Children with Motor Alalia

The article reveals the essence of the concept of “verbal coherent speech” at children with motor alalia. It describes the main components of the organization of correctional work with preschool children with motor alalia. The Technique of formation of oral coherent speech for such category of children is proved; the stages, directions and content of logopedic work are presented.

Keywords: Oral coherent speech, technique, severe speech disorders, motor alalia.

Актуальність проблеми. Ключовими тенденціями розвитку сучасної системи національної освіти є виховання у молодого покоління свідомого ставлення до мови як національно-культурної цінності та обов'язкове опанування основ української літературної мови як провідної передумови повноцінного засвоєння знань, умінь і навичок, розвитку мислення, творчих здібностей і пізнавальної діяльності. Зважаючи на те, що стан сформованості мовлення є показником освіченості та загальної культури людини, формування усного зв'язного мовлення в дітей із тяжкими порушеннями мовлення розглядається як процес особистісного становлення кожної дитини відповідно до її індивідуальних можливостей,

що забезпечує успішність соціальної інтеграції дошкільника у шкільне життя. Теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури із проблеми корекційної роботи з дітьми старшого дошкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) свідчить про її складність і багатоаспектність. Виявлені у процесі теоретичного аналізу особливості стану сформованості усного зв'язного мовлення дітей зі структурно-семантичними порушеннями зумовлюють необхідність поглибленого вивчення особливостей логопедичної роботи з дітьми із моторною алалією.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Порушення мовлення, а саме алалія, є частим явищем серед мовленнєвих пато-

логій центрального і периферичного характеру та виявляється неврологічною, психофізіологічною, психологічною та мовленнєвою симптоматикою. Діти з моторною алалією становлять особливу категорію дітей із ТПМ, які мають дефіцитарність мовної здібності, що проявляється у порушенні та зниженні мовленнєвої активності (Б. Гріншпун, Г. Жаренкова, Н. Жукова, Р. Левіна, Є. Соботович та ін.). Численні дослідження вказують на порушення програмування мовленнєвого висловлювання, несформованість динамічного стереотипу (Т. Барменков, В. Воробйова, Г. Гуменна, Є. Соботович та ін.), недостатність розвитку здібності до моделювання (Н. Січкачук, Л. Халілов, М. Шеремет та ін.), заміщення та символізацію у мовленнєвій діяльності (Л. Єфіменкова, О. Юртайкін та ін.); особливості та труднощі при формуванні лексико-граматичної сторони мовлення (Н. Жукова, О. Мастюкова, Н. Січкачук, Є. Соботович, В. Тарасун, Н. Трауготт, Т. Філічева, М. Шеремет та ін.). Усі дослідження особливостей організації корекційно-педагогічного процесу вказують на необхідність урахування особливостей формування мовлення та індивідуально-мовленнєвих ознак дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. Отже, зарахування алалії до тяжких порушень мовлення, що супроводжуються порушеннями всіх складових мовленнєвої системи, зумовлює необхідність вивчення напряму та змісту формування усного зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. Тому *метою статті* є вивчення особливостей формування усного зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. *Завданнями статті* є: визначення напрямів та етапів формування усного зв'язного мовлення в старших дошкільників із моторною алалією.

Виклад основного матеріалу. Є велика кількість визначень моторної алалії, що відображає різне уявлення про неї та підтверджує різноманітність цього розладу. Зокрема, Є. Соботович моторну алалію визначає як важке недорозвинення експресивного мовлення, що викликане органічним ураженням вищих рівнів (мовного і гностико-практичного) мовленнєвої функціональної системи [3, с. 67]. При моторній алалії характерне порушення формування всіх аспектів мовлення: синтаксичного, морфологічного, лексичного та фонематичного. У дітей із моторною алалією, як зазначала Н. Трауготт, наявні труднощі в конструюванні зв'язних висловлювань, спостерігаються знач-

ні розбіжності між можливостями дітей формулювати фрази та зв'язно формулювати думку. Дослідниця вказує на майже повну неможливість дітей із моторною алалією продукувати зв'язне мовлення: при спробі розповісти про прочитане, побачене або пережите дитина звертається до міміки, жестів. Встановлено, що всім дітям із моторною алалією властиві труднощі при конструюванні зв'язного мовлення як постійні та загальні порушення. При вивченні дітей із моторною алалією, що зумовлена порушенням морфологічної системи мови, Л. Данилова встановила, що такі діти не мали нормально розгорнутого мовлення [1].

Крім порушень експресивного мовлення, Н. Трауготт вказує на явно виражені недоліки в розумінні дітьми складних мовленнєвих зворотів, а саме брак уміння «вловлювати» зміст не тільки складних, а і відносно простих текстів. Дослідниця зауважує, що навіть достатній словниковий запас не дає дитині змоги самостійно опанувати навички зв'язного висловлювання [4].

У процесі експериментальних досліджень Р. Левіна особливо увагу приділяє аналізу розуміння мовлення (зокрема зв'язного) при різних формах дитячої алалії, підкреслюючи, що в основі цього явища лежить низка причин [2]. Характеризуючи дітей, які не розмовляють і мають порушення слухового (фонематичного) сприйняття, дослідниця вказує на те, що розуміння мовлення у них позбавлене чіткості, вони зовсім не розуміють мовлення, що вимовлене у прискореному темпі, погано сприймають прочитане вголос, оскільки нечітко сприймають звуковий склад слова. У дітей із порушенням зорового (предметного) сприйняття недостатнє розуміння мовлення обумовлено недорозвиненням семантичного аспекту мовлення.

Неточність розуміння мовлення в дітей із алалією пояснюється недостатньою активною спрямованістю сприйняття. Водночас для мовленнєвої поведінки таких дітей властива невідповідність між хорошим розумінням змісту послідовно розташованих у порядку розповіді серії малюнків, умінням самостійно встановлювати їх послідовність і неможливістю передачі цього змісту мовними засобами. Немоżliвим виявляється й уявна підготовка розповіді, тобто мовлення «про себе». Поряд із труднощами передачі змісту малюнків серії Р. Левіна відзначає суттєві недоліки у повноті охоплення навколишнього мовленням, у процесах активного вслухання та зіставлення, що відбивається на розумінні оповідань, про-

читаних текстів.

На підставі порівняльного аналізу результатів експериментального дослідження стану сформованості усного зв'язного мовлення в дітей із ЗНМ II–III рівнів (різного генезу) і моторною алалією нами було встановлено, що дітей із *високим і достатнім рівнями* сформованості усного зв'язного мовлення серед дітей із порушеннями мовлення не виявлено, тільки 25 % із ЗНМ (різного генезу) та 28,5 % дітей із моторною алалією показали *середній рівень*, 75 % дітей із ЗНМ та 79,2 % дітей із моторною алалією – *низький рівень*.

Виявлені й охарактеризовані особливості імпресивного та експресивного мовлення у дошкільників із моторною алалією зумовлюють необхідність здійснення корекційного впливу на формування фонетико-фонематичної, лексико-граматичної сторін мовлення та зв'язного мовлення, а саме розроблення методики формування усного зв'язного мовлення.

Таким чином, численні дослідження підтверджують достатню неоднорідність мовленнєвого розвитку дітей із моторною алалією, що виявляється в особливостях механізму розуміння мовлення та порушення експресивного мовлення, що не дає дитині змоги самостійно опанувати навички зв'язного висловлювання.

Отже, ураховуючи програмові вимоги до мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку та наявні особливості мовлення при моторній алалії, як наступний етап нашого дослідження ми визначили розроблення методики формування усного зв'язного мовлення в дітей із моторною алалією.

Головною метою при розробленні такої методики є формування й корегування форм усного мовлення, фонетичної, лексичної, граматичної сторін мовлення і комунікативних навичок на всіх етапах засвоєння дітьми з моторною алалією рідної мови і мовлення та індивідуальних психофізіологічних механізмів, що зумовлює застосування комплексного підходу.

Відтак, відповідно до завдань дослідження нами було розроблено *методику формування усного зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією*, визначено її дидактичний зміст та основні етапи впровадження, а саме: *діагностико-організаційний, корекційно-діяльний та функціонально-комунікативний*.

I. *Діагностико-організаційний* передбачає обстеження мовлення дітей із моторною алалією та формування базових невербальних і вербальних процесів, що

впливають на активізацію мовленнєвої діяльності старших дошкільників із моторною алалією.

II. *Корекційно-діяльний* має на меті розвиток фонетико-фонематичних і лексико-граматичних компонентів мовленнєвої системи та закріплення правильних мовленнєвих стереотипів у дітей.

III. *Функціонально-комунікативний* включає розвиток самостійних комунікативних навичок у всіх формах зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією.

Мета I етапу – діагностика усного зв'язного мовлення, організація підготовчого етапу корекційної роботи, формування базових невербальних процесів, що впливають на розвиток базових вербальних процесів, із застосуванням допоміжних та альтернативних засобів комунікації як передумов формування усного зв'язного мовлення. Основна увага приділяється, перш за все, діагностиці стану сформованості усного мовлення на основі розробленої методики. Оскільки принцип диференціації педагогічних методів, прийомів і засобів корекційно-розвивального навчання передбачає відбір ефективних методів і прийомів впливу відповідно до симптоматики, то методика корекційної роботи на першому етапі передбачає з'ясування стану сформованості усного зв'язного мовлення дітей із моторною алалією.

Діагностика є основою особистісно зорієнтованого педагогічного процесу. У зв'язку із цим діагностику розглядаємо як загальний підхід до організації особистісно орієнтованого педагогічного процесу, спрямованого на формування усного зв'язного мовлення дитини.

Завданням I етапу є: діагностика компонентів усного зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією (експресивного, імпресивного мовлення) з метою визначення їх якісного рівня, виявлення можливих порушень мовлення, їх проявів і причин; розвиток базових передумов формування мовлення, зокрема *невербальних процесів*, а саме: емоційних станів, сенсомоторної сфери, вищих психічних функцій, мовленнєвого дихання та інтонації, рівень використання додаткових та альтернативних засобів комунікації; розвиток базових *вербальних процесів*, а саме: слухової уваги та контролю, вміння слухати й розуміти почуте, голосу та відчуття ритму, фонетико-фонематичних процесів, імпресивного та експресивного словника.

Аналіз структури моторної алалії як тяжкого порушення мовлення виявив зумовленість розладів загальних мовлен-

нево-рухових навичок, що гальмують формування складових мовленнєво-комунікативної компетенції. З'ясування специфіки таких порушень у кожній окремій дитині створює передумови для проектування процесу формування кінестетичної основи артикуляційного апарату та рухів рук, постановки мовленнєвого дихання й голосу, розвитку імпресивного мовлення, формування фонематичного сприймання, корекції емоційних станів.

Тому вважаємо за доцільне корекційну роботу на першому етапі проводити за такими складовими:

1. Розвиток базових невербальних процесів. Відповідно до цієї складової головними завданнями було визначено:

Формування мотивації до опанування мовлення як найбільш зручного засобу спілкування та розвитку емоційних станів. Особлива увага приділяється розвитку паралінгвістичних засобів комунікації (міміки, жестів та пантоміми). Емоційні стани – це психічні стани, у яких реалізуються ситуативні переживання людини, ставлення до навколишніх об'єктів, інших людей, самого себе, що має для організму сигнальне та регульовальне значення. Вони виявляються у формі настроїв (загальний емоційний стан, який своєрідно забарвлює діяльність людини, характеризує її життєвий тонус), афектів (сильне, короткочасне збудження, що виникає раптово, охоплює дитину такою мірою, що вона втрачає здатність контролювати свої дії та вчинки), стресів (емоційний стан у складній ситуації, виникає як відповідь на різноманітні екстремальні впливи), фрустрації (своєрідний емоційний стан, характерною ознакою якого є дезорганізація свідомості та діяльності в стані безнадійності, втрати перспективи), пристрастей (це сильні, стійкі, довготривалі почуття, які захоплюють дитину, володіють нею та виявляються в орієнтації всіх прагнень особистості в одному напрямі, у зосередженні їх на одній меті). Емоційне піднесення часто супроводжується мовленнєвими проявами, бажанням висловити свої переживання, що може підвищити мовленнєву активність дітей із моторною алалією.

Розвиток сенсомоторної сфери – сфери взаємодії сенсорних (чуттєвих) і моторних (рухових) компонентів психічної діяльності. На основі сенсомоторної інформації здійснюється процес виконання практичної дії, її регуляції, контролю та корекції. Формування активної свідомої участі дитини в корекційному процесі, виховання статичної координації рухів, розвиток просторового орієнтування, рухової пам'яті, довільної загальної

та дрібної моторики, розвиток міжаналізаторної координації в діяльності мовленнєвого, рухового, зорового та слухового аналізаторів.

Розвиток вищих психічних функцій (ВПФ). У процесі історичного розвитку людина змінює способи та прийоми свого поведіння, трансформує природні задатки та функції у вищі психічні функції – специфічно людські, історично обумовлені форми пам'яті, мислення, сприйняття (логічна пам'ять, абстрактно-логічне мислення), опосередковані застосуванням допоміжних засобів, мовних знаків, створених у процесі історичного розвитку. Єдність вищих психічних функцій утворює свідомість дитини.

Мовленнєвий розвиток – формування правильної артикуляції, розвиток та уточнення пасивного словника: розширення й уточнення уявлень про навколишні предмети та явища.

2. Розвиток базових вербальних процесів. Відповідно було визначено завдання:

Розвиток слухової уваги та контролю. Увага – процес виділення об'єктів психічної діяльності з-поміж багатьох, зосередження на певних об'єктах при одночасному абстрагуванні від інших. Слухова увага – це процес виділення звукових подразників. Розвиток слухової уваги йде в напрямі формування вміння прислухатися до звучання та визначати джерела звучання очима. Слуховий контроль – це отримання і фіксація акустичної інформації. Дібрані вправи спрямовані на розвиток сприймання звуків, слухової уваги, контролю, мислення, виховання уваги до зверненого мовлення.

Розвиток голосу і відчуття ритму. Відчуття ритму передбачає відчуття певної часової організації мовленнєвого процесу, що характеризується групуванням звуків і наявністю акцентів (звуків, що виділяються в тому чи іншому сенсі), здатністю точно відтворювати ритм.

Розвиток орального праксису – довільних цілеспрямованих рухів обличчя (міміка). Це завдання реалізується за допомогою використання в ігровій формі мімічних вправ, масажу та самомасажу.

Розвиток фонематичного сприймання – процесу прийому, розрізнення звуків мовлення (за фізичними акустичними ознаками) та розпізнавання в них узагальнених звукотипів фонем.

Збагачення імпресивного словника, тобто внутрішнього (пасивного) словникового запасу. Реалізується за допомогою слухання оповідання, казки та визначення рівня їх розуміння. У процесі формування вміння слухати та розуміти зв'язне мовлення засвоюються нові поняття та їх

значення. Наприклад, дитина засвоює у пасивному словнику нові слова-назви.

Отже, перший етап методики формування усного зв'язного мовлення в дітей із моторною алалією забезпечує вивчення стану та рівня розвитку усного мовлення дитини з метою з'ясування сформованості компонентів мовленнєвої системи, організації корекційно-логопедичного процесу, розвитку базових невербальних і вербальних процесів.

Принцип системного та поетапного підходів, зумовлений закономірностями організації і побудови навчального процесу та його змісту, забезпечує реалізацію методики на основі досягнень сучасної психолого-педагогічної науки на засадах особистісно орієнтованого виховання і навчання. Дитина є основою сучасного педагогічного процесу, який спрямований на розвиток її активності, самостійності та творчості у спеціально організованому процесі. Найефективнішими в наш час є варіативні моделі виховання і навчання на основі комплексності та інтеграції. Вони передбачають єдність біологічних, соціальних, педагогічних, психологічних впливів, що постійно реалізуються у процесі неперервної та послідовної корекційно-педагогічної роботи й зумовлюють особистісні зміни і якість мовлення. Це зумовило вибір вихідних положень конструювання другого етапу корекційної роботи з формування усного зв'язного мовлення в дітей із моторною алалією. Серед них, зокрема, таке: зміст логопедичної роботи повинен забезпечити фізичний, психічний і соціальний розвиток, максимальну індивідуалізацію з урахуванням психологічних і вікових особливостей дитини та її провідної діяльності. Це дає змогу умовно визначити другий етап процесу як *корекційно-діяльнісний*. Під час нього проводиться робота з розвитку загальних мовленнєвих навичок, імпресивного мовлення, фонематичного сприймання, формування правильної звуковимови, збагачення словника, формування граматично правильного мовлення, розвитку активного словника та інтонаційних засобів виразності.

Мета *корекційно-діялісного етапу* – корекція фонетико-фонематичних процесів і лексико-граматичної будови мовлення та формування комунікативно-мовленнєвих навичок. Зазначений етап включає корекцію невербальних процесів для формування та закріплення правильної звуковимови, а також корекцію вербальних процесів, тобто всіх компонентів мовленнєвої системи. Основна робота на цьому етапі спрямовується на формування вмінь і навичок із різних видів мовленнєвої

компетенції, що включає: розвиток ритмічної та звукоскладової структури мовлення; збагачення імпресивного та експресивного словника; формування граматично правильного мовлення; використання інтонаційних засобів виразності; ознайомлення з монологічним мовленням.

Головними завданнями на другому етапі були: використання елементів кінезіотерапії з урахуванням особливостей міжфункціональної взаємодії півкуль головного мозку, розвиток загальної, дрібної та артикуляційної моторики, мовленнєвого дихання й голосу; постановка й автоматизація приголосних звуків; розвиток сенсорних функцій, особливо слухового сприймання та звукового аналізу, формування мовного відчуття і відтворення ритму; формування вмінь і навичок користування інтонаційними засобами виразності у власному мовленні; розвиток граматично правильного мовлення (формування основ граматичної будови мовлення); збагачення словника.

Напрями діяльності педагога під час другого етапу: розвиток ритмічної та звукоскладової структури мовлення дітей з алалією; збагачення їх імпресивного та експресивного словника; формування граматично правильного мовлення; ознайомлення з монологічним мовленням. Корекційна робота на другому етапі включає:

1. Розвиток базових невербальних процесів. Це передбачає низку завдань:

Розвиток загальної та дрібної моторики.

Стимуляція міжфункціональної взаємодії півкуль головного мозку. Використання вправ з елементами кінезіотерапії.

Розвиток артикуляційного праксису, тобто довільних цілеспрямованих рухів артикуляційного апарату (губ, нижньої щелепи, язика).

Розвиток симультанно-сукцесивних синтезів. Симультанність мислення розвивається у процесі виконання завдань, що потребують одночасних дій із декількома компонентами. Симультанно-сукцесивні синтези – це поєднання симультанності (одночасності) та сукцесивності (послідовності) у процесі сприймання та осмислення інформації, що надходить ззовні.

Розвиток зазначених синтезів і реалізація цього завдання здійснюватиметься шляхом використання спеціально створених мовленнєвих ігор у процесі індивідуальної та колективної творчої роботи, відтворення прослуханої казки чи оповідання тощо. Також допоміжним засобом для

розвитку базових невербальних процесів є рухливі ігри. У процесі рухливих ігор закріплюються всі необхідні навички для пізнавальної і комунікативної діяльності.

2. Розвиток базових вербальних процесів. Нижче наводяться завдання, визначені відповідно до цього напрямку.

Розвиток фонематичних процесів – важливих складових оволодіння основами грамоти в старшому дошкільному віці і подальшого успішного навчання в школі. Фонематичні процеси включають фонематичний слух, фонематичні уявлення та фонематичний аналіз і синтез. Фонематичний слух дає людині змогу правильно розуміти та вимовляти слова. Фонематичні уявлення – це внутрішні константні, узагальнені за акустичними та артикуляційними ознаками образи слів, які зберігаються в довготривалій пам'яті та співвідносяться з певними значеннями. Фонематичний аналіз і синтез – уміння розчленовувати почуте, абстрагувати його окремі елементи та поєднувати абстраговані сторони предмета і відображати це як конкретну цілісність.

Із цією метою ми використовували дихальну гімнастику; пальчикову гімнастику; артикуляційну гімнастику; корекцію та постановку правильної звуковимови приголосних звуків із одночасним формуванням фонематичного слуху, розвитком навичок фонематичного аналізу, слухової уваги та пам'яті.

Збагачення імпресивного та експресивного словників. Експресивний словник – це запас слів, які людина використовує у процесі мовленнєвої діяльності. Корекційна робота передбачала розвиток та уточнення пасивного (імпресивного) словника, уявлень про навколишні предмети і явища; слів зі значенням просторового розташування предметів; розуміння та використання у мовленні слів зі значенням ознаки предметів за кольором, розміром, формою.

Уміння утворювати словозміни (словоутворення), формування та корекція граматичних категорій, що передбачає розуміння та вживання дієслів у різних часових формах; уміння використовувати слова різних граматичних категорій; складання простих непоширених речень; навчання грамоти.

Формування правильних мовленнєвих стереотипів. Корекційна робота передбачає опанування вміння ставити запитання та відповідати на них; складати короткі діалоги і полілоги; переказувати невеликі оповідання та казки; ознайомлення з монологічним мовленням.

На другому й третьому етапах засобами реалізації корекційної роботи є такі

методи і прийоми: складання розповіді за планом або запитаннями дорослого; придумування дітьми продовження авторського тексту, початку й закінчення розповіді; складання казки на самостійно обрану тему (за планом), складання діалогу і полілогу тощо. Завдання «придумати» розуміється дітьми як створення чогось нового, уміння розповісти про те, чого не було або чого дитина сама не бачила. Також широко використовуються на комплексних і тематичних мовленнєвих заняттях дихальні вправи, артикуляційна гімнастика, пальчиковий і ляльковий театр, самомасаж, вправи кінезіотерапії.

Також на цьому етапі передбачалися: розвиток і корекція фонематичних процесів, артикуляційної й дрібної моторики, корекція звуковимови, збагачення та уточнення пасивного й активного словників, формування граматично правильного мовлення, навичок використання монологічного і діалогічного мовлення.

Третій етап – **функціонально-комунікативний** – передбачає наповнення процесу формування усного зв'язного мовлення широкими взаємозв'язками з оточенням. На цьому етапі найбільше виявляються ознаки особистісно орієнтованої моделі формування усного зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією, що забезпечує цілісне формування особистості дитини, її мовленнєвої і комунікативної компетентностей. Оскільки особистісні якості набуваються індивідом (дитиною, вихованцем, учнем) у спілкуванні з родинним і соціальним оточенням, то спілкування вважаємо системоутворювальною ланкою **функціонально-комунікативного** етапу, що здатна забезпечити формування усного зв'язного мовлення. У сучасному розумінні становлення особистості визначається реалізацією її потреб та інтересів як суб'єкта діяльності, що повинно забезпечуватися особистісно орієнтованим підходом у навчанні і вихованні. Саме особистісно орієнтований педагогічний процес спонукає педагога глибоко розуміти механізми процесу розвитку та саморозвитку дитини, відповідно до яких треба діяти, організовуючи комунікативно-мовленнєву діяльність.

На **функціонально-комунікативному** етапі здійснюються розвиток загальних мовленнєвих навичок, удосконалення фонематичного сприймання, вимови та диференціації звуків, подальший розвиток активного словника, формування граматичної будови мови, розвиток зв'язного мовлення. Його мета – формування вмінь зв'язного діалогічного та монологічного

мовлення, комунікативних навичок.

Головні завдання третього етапу впровадження методики формування усного зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією: постановка, автоматизація та диференціація звуків; розвиток сенсорних функцій, особливо слухового сприймання і звукового аналізу, формування відчуття і відтворення ритму; розвиток граматичної будови мовлення; збагачення словника; розвиток зв'язного мовлення та набуття комунікативних навичок.

Змістовий аспект третього етапу характеризується активною мовленнєво-комунікативною діяльністю, передбачає формування невербальних процесів, спрямованих на розвиток самостійного мовлення, та вербальних процесів, що мають на меті закріплення правильних мовленнєвих стереотипів і комунікативних умінь та навичок із метою спілкування. Напрями діяльності відповідно до цього етапу: розвиток розмовного й описового мовлення; вдосконалення граматичної будови мовлення; розвиток зв'язного мовлення.

Корекційну роботу на третьому етапі можна представити двома складовими.

1. *Розвиток базових невербальних процесів*, що передбачає такі завдання:

Стимуляція міжфункціональної взаємодії півкуль головного мозку, використання вправ з елементами кінезіотерапії.

Розвиток графомоторних навичок. Розвиток і формування загальних рухових навичок, специфічної організації рухів руки, орієнтації у власному тілі та корекція графічної діяльності дитини; підготовка руки до письма.

Розвиток просторового гнозису і практики. Корекційна робота передбачає вміння зіставляти отримані дані зі зразками, що зберігаються у пам'яті; процес неперервного оновлення, уточнення, концентрації образу під впливом повторного зіставлення його з інформацією, що надходить. Вочевидь, ці базові процеси формуються під час ліплення, малювання, занять ляльковим і пальчиковим театром тощо.

2. *Розвиток базових вербальних процесів*. Головні завдання:

Розвиток фонематичних процесів і лексико-граматичної складової мовлення. Корекційна робота передбачає корекцію звуковимови приголосних і розвиток фонематичного слуху, закріплення навичок фонематичного аналізу, слухової уваги і пам'яті, впізнання та диференціацію звуків; дихальну гімнастику; вправи на корекцію голосу; пальчикову гімнастику; розвиток та уточнення уявлень про

навколишні предмети і явища; розуміння та використання у мовленні слів зі значенням часових відношень; розуміння і використання у мовленні слів зі значенням смаку, стану й ознакою дії; вивчення нових букв; закріплення правильного використання у мовленні простих і складних речень; формування вміння встановлювати зв'язок слів у реченні за питаннями.

Розвиток діалогічного і монологічного мовлення, тобто процесу взаємодії двох і більше учасників; умінь у межах мовленнєвого акту виступати як слухач і мовець. Ця складова реалізується шляхом інсценування знайомих казок, діти беруть на себе певні ролі та у формі діалогічної взаємодії відтворюють зміст казки. Розвиток зв'язного мовлення передбачає складання речень за малюнком на задану тему; вдосконалення діалогічної та монологічної форм мовлення, умінь ставити запитання і правильно відповідати на них; умінь переказувати невеликі тексти за планом, складати розповіді – оповідання й загадки, описи за лексичними темами.

Розвиток просодичного оформлення мовлення – інтонаційного забарвлення мовлення; голосової модуляції висоти, сили, тембру, темпу та ритму.

На вищевказаних етапах використовується активна казкотерапія (складання, моделювання казки), але передбачається, що казку розповідає, придумує чи моделює одна дитина, при цьому виконуючи ролі різних персонажів. Доцільним є вчити дітей озвучувати репліки персонажів відповідною інтонацією, висотою, силою та тембром голосу. Також така діяльність нормалізує темпо-ритмічне оформлення зв'язного мовлення, сприяє закріпленню правильних мовленнєвих стереотипів.

Розвиток комунікативних навичок (спілкування). Передбачає формування вміння підтримувати розмову, спілкуватися на різні теми й бути ініціатором спілкування. Засоби реалізації цього завдання: мовленнєві ігри, вправи, ситуації спілкування, художні твори, художньо-театральна діяльність, екскурсії.

Результативність третього етапу впровадження методики формування усного зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією визначається сформованістю навичок вільного володіння мовленням у соціально-побутових і навчальних ситуаціях; умінням вести діалог на запропоновану тему; ініціативністю у спілкуванні з однолітками та дорослими; вмінням складати розповідь, переказувати оповідання.

Висновки. Отже, експериментальна методика формування усного зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією передбачає створення комунікативно-мовленнєвого середовища, що пронизує різні види життєдіяльності такої дитини: творчо-мовленнєву, корекційно-виховну, комунікативно-ігрову, забезпечуючи поетапне формування усного зв'язного мовлення дітей.

Методика формування усного зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією представляється як єдине ціле поетапної корекційної роботи та неперервний педагогічний процес, що дає змогу розглядати її як цілісну методичну систему. Вищеописані напрями, етапи та засоби реалізації корекційної роботи з дітьми із моторною алалією забезпечують успішність зазначеного процесу. Перспектива наших подальших розвідок із проблеми дослідження полягає у розробленні комплексу завдань із формування усного зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилова Л. А. Особенности логопедической работы при разных формах моторной алалии и афазии / Л.А. Данилова // Развитие речи и мышления аномальных детей : уч. зап. Ленингр. пед. ин-та им. А.И.Герцена. – Л., 1963. – Т. 256. – С. 297–309.

2. Левина Р. Е. Опыт изучения неговорящих детей (алаликов) [Текст] / Р. Е. Левина. – М., 1951. – 121 с.

3. Соботович Е. Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции (дети с нарушением интеллекта и моторной алалией) : учеб. пособие для студентов / Е.Ф. Соботович. — М. : Классика Стиль, 2003. – 160 с.

3. Трауготт Н. Н. К вопросу об организации и методике речевой работы с моторными алаликами / Н.Н. Трауготт // Расстройства речи в детском возрасте. – Л., 1940. – С. 70–103.

Цитувати: Парфьонова Г. І. Методика формування усного зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією / Г. І. Парфьонова // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 41–48.

© Г. І. Парфьонова, 2015. Стаття надійшла в редакцію 25.08.2015 ■

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: МАСОВІ ВІДКРИТІ ОНЛАЙНОВІ КУРСИ (МВОК)

Л. М. Максименко

Представлено історію виникнення, сфери застосування й еволюцію масових відкритих онлайн-курсів (МВОК). Навчання на таких курсах допоможе співвітчизникам у доступний спосіб на безоплатній основі здобувати знання у кращих професорів світу. Схарактеризовано український МВОК – проект «Prometheus».

Ключові слова: масові відкриті онлайн-курси (МВОК), поліпшення професійної освіти.

Максименко Л. Н. Новые технологии в образовании: массовые открытые онлайн-курсы (МООК)

Представлены история возникновения, сферы применения и эволюция массовых открытых онлайн-курсов (МООК). Обучение на таких курсах поможет соотечественникам доступным образом на бесплатной основе получать знания у лучших профессоров мира. Охарактеризован украинский МООК – проект «Prometheus».

Ключевые слова: массовые открытые онлайн-курсы (МООК), улучшение профессионального образования.

Maksymenko L. M. New Technologies in Education: Massive Open Online Courses (MOOC)

This paper presents some information about history, evolution and spheres of massive open online courses (MOOC) implementation. Studying at these courses will help Ukrainian students to acquire knowledge from the best professors in the world in a free and accessible way. Short description of Ukrainian MOOC, project «Prometheus» is given.

Keywords: massive open online courses, MOOC, strengthening professional education.

Що таке МВОК?

У тих, хто стежить за розвитком Інтернет-технологій і їх використанням в освіті, поява МВОК та інших форм організації освітніх ресурсів (дистанційна, відкрита, онлайн-ова, мережева освіта, а також connected learning, МООС, SPOC, DOCC¹ та їх поєднання тощо), напевне, викличе аналогію із появою технологій Web 2.0 та Web 3.0. Перед нами потужна хвиля стартапів² та компаній, які за короткий час зарекомендували себе у сфері надання освітніх послуг на основі цифрових технологій. Мета цього допису – ознайомити читача з історією та сферами засто-

сування однієї з проривних ідей останніх років в освіті – масових відкритих онлайн-курсів, або МВОК/англ. МООС.

Акронім МООС розшифровується як *massive/масовий* – на курсі може навчатися велика кількість осіб; *open/відкритий* – будь-хто у будь-який момент вільний записатися на курс, для розроблення якого використовуються відкрите програмне забезпечення³ та безкоштовні сервіси web 2.0; *online/онлайн* – матеріали курсу й результати спільної роботи знаходяться в мережі Інтернет у відкритому для студентів групи доступі⁴; *course/курс* – навчальний матеріал структурований, встановлено правила роботи й загальні цілі [4].

¹ Детально про connected learning, open source, open access and open web, higher education, MOOC, SPOC, DOCC читайте на HASTAC#FutureEd Initiative – відкритому мережевому ресурсі, який об'єднує більше ніж 13 тис. представників різних наукових дисциплін, IT-спеціалістів у роботі над завданнями з розвитку освіти. Учасники ресурсу пропонують розроблені інструменти, ідеї, тематичні новини, проекти, що спонукають використовувати експериментальне навчання (таке, що ґрунтується на накопиченні учнем власного досвіду практичного застосування комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденному житті), творчу співпрацю, дослідницькі практики задля блага глобального суспільства.

² Стартап (англ. startup), стартап-компанія – нещодавно створена компанія, що будує свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, ще не вийшла на ринок або ледве почала на нього виходити і має обмежений набір ресурсів (детальніше – у Вікіпедії: <http://uk.wikipedia.org/wiki/стартап>).

³ Відкрите програмне забезпечення (англ. open-source software) – програмне забезпечення з відкритим сирцевим кодом (детальніше – у Вікіпедії: http://uk.wikipedia.org/wiki/Відкрите_програмне_забезпечення).

⁴ Відкритими освітніми ресурсами, за визначенням ЮНЕСКО, називаються розміщені у відкритому доступі матеріали, призначені для використання у процесі навчання, автори яких дали згоду на їх вільне застосування та подальшу обробку. Термін «відкриті освітні ресурси» не є синонімом онлайн-ового, електронного чи мобільного навчання. Багато відкритих освітніх ресурсів мають одночасно дві риси: їх спільне багатокористувачське використання в цифровому форматі та зручний формат для друку. До відкритих освітніх ресурсів відносять навчальні курси, модулі, підручники, інші дидактичні матеріали, навчальні відеосюжети, тести, програмне забезпечення, а також будь-які інші засоби, матеріали або технології, використовувани для надання доступу до знань [13].

Максименко Лариса Миколаївна, методист центру педагогічних інновацій та інформації Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

Але назва МВОК не зовсім точно описує те, чим ця сукупність освітніх дій є насправді. Їхня єдина справді спільна риса – онлайновість⁵. Темою для окремої розвідки є педагогіка освітніх послуг, що надаються на основі цифрових технологій.

«New York Times» порівнює появу МООС (далі у тексті ми використовуємо переклад цього акроніма українською мовою – МВОК) та рідкісний ажіотаж навколо цих «годівниць знань» із цунамі чи сейсмічним зсувом, зазначаючи, що після виникнення МООС потенційним студентам «віком 22–102 роки» залишилося обрати, у якому з університетів прослухати безкоштовний навчальний курс – Масачусетсі, Гарварді чи деінде [1; 2; 3].

Ідея МВОК походить зі Сполучених Штатів Америки, найпопулярніші провайдери курсів знаходяться в англійських країнах, переважну кількість курсів розроблено англійською мовою або є переклад англійською. Але стверджувати, що навчання на таких курсах дорівнює отриманню освіти за кордоном, було б не зовсім коректно, адже МВОК забезпечує студентів вільним у часі і просторі доступом до інформації; кордони створюють інтелектуальна інертність і брак у учасника курсів сили волі.

Закінчують навчання в середньому 7 % зарахованих на нього. Мотиватором до навчання на курсах МВОК слугує можливість отримання знань із певного предмета в достатньому для тієї чи іншої особи обсязі. Демотиватором (для українців, які не володіють іноземною мовою) – знання іноземних мов (англійської), особиста вмотивованість і відповідальність. На примус із боку викладачів розраховувати не доводиться, адже зарахування на безкоштовні курси МВОК покладає на їх слухача мінімум обов'язків, не змушуючи студента до відповідальної поведінки.

Український МВОК – проект «Prometheus»

Українські студенти нещодавно почули гарну новину: 15 жовтня 2014 р. відкрито реєстрацію на перші чотири масові онлайн-курси проекту «Prometheus» від викладачів Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» та Національного університету «Києво-Могилянська академія».

«Prometheus» – це громадський проект, розробники якого не лише самостійно створюють і розміщують масові відкриті онлайн-курси на однойменному сайті, а й надають безкоштовну можливість університетам, провідним викладачам і компаніям-лідерам у своїй галузі публікувати та поширювати курси на цій платформі. Мета проекту – створення не просто окремих курсів, а взаємопов'язаних циклів курсів із найактуальніших для країни тем (бізнес, ІТ, іноземні мови, право, історія тощо).

Кожен курс проекту «Prometheus» складається з відеолекцій провідних викладачів

найкращих українських ВНЗ, інтерактивних завдань, що дають змогу закріпити отримані знання, а також форуму, на якому студенти можуть поставити запитання викладачеві та спілкуватися один з одним. Усе, що знадобиться для участі в такому курсі, – комп'ютер і наявність доступу до мережі Інтернет.

Команда проекту має досвід запуску першого в Україні масового відкритого онлайн-курсу восени 2013 р. на базі КНУ (<http://online.knu.ua/>). Тоді курс зібрав понад 9 тис. користувачів і близько 100 публікацій у ЗМІ. «Prometheus» створено як некомерційний громадський проєкт, не залежний від будь-якого конкретного ВНЗ, але відкритий до співпраці з усіма вищими навчальними закладами [14].

Хто і чому стає курсантом МВОК?

Поява МВОК відкрила нові шляхи навчання та викладання, зокрема, як відповідь на незадоволення роботодавців якістю освіти випускників ВНЗ. Аналітики McKinsey⁶ підрахували, що перелік умінь, необхідних на сучасному робочому місці, зріс із 178 у вересні 2009 р. до 924 у червні 2012 р., а більшість традиційних навчальних закладів не в змозі так швидко пристосовувати свої програми до нових вимог. МВОК приваблюють студентів, які з різних причин не мають змоги відвідувати очні заняття або мають потребу в розширенні навчального змісту.

МВОК – це інновація, що може суттєво сприяти поліпшенню якості освітніх послуг ВНЗ [5]. На подальший розвиток МВОК впливають статистичні розвідки, які вказують на те, що більшість слухачів курсів уже мають ступінь бакалавра або навіть учений ступінь, а основною причиною їх участі в цих курсах є бажання поповнити свої знання. Дослідження Единбурзького університету (Великобританія) свідчать, що коло курсантів МВОК охоплює і студентів-відмінників ВНЗ, і знуджених пенсіонерів, але найбільша кількість слухачів – це 20–30-річні працівники, 40 % яких уже вдосконалювали свої професійні знання після закінчення ВНЗ та продовжують цей процес самостійно, причому 16,8 % із них працюють у системі освіти [11, рис.1].

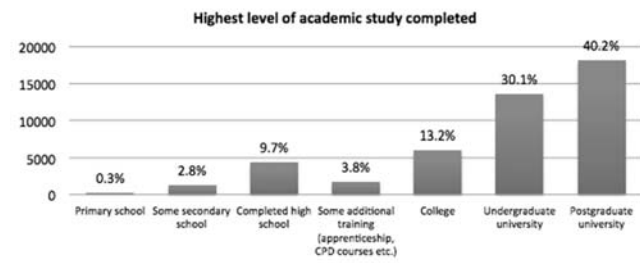

Рис. 1. Рівень освіти апліканта МВОК (дослідження Единбурзького університету, Шотландія, 2013)

⁵ The MOOC Misnomer / David Wiley // Iterating toward Openness [Електронний ресурс]. – Доступно : <http://opencontent.org/blog/archives/2436>

⁶ McKinsey&Company – міжнародна консалтингова компанія, що спеціалізується на вирішенні завдань, пов'язаних зі стратегічним управлінням. McKinsey як консультант співпрацює з найбільшими світовими компаніями, державними установами та некомерційними організаціями.

Історія МВОК

Уперше про МВОК заговорили наприкінці 2011 р. у зв'язку із появою трьох курсів із комп'ютерних наук, запропонованих Стенфордським університетом (США) для безкоштовного навчання продовж осіннього семестру, та оголошенням Массачусетським технологічним інститутом (США) в грудні 2011 р. старту своєї мережевої освітньої ініціативи з упровадження МВОК під загальною назвою MITx [6].

Це була не перша спроба Массачусетського університету: після не надто успішних спроб монетизувати розміщення освітніх ресурсів, випробовуючи різні варіанти, від дистанційної освіти та реклами до продажу очних спецкурсів.

У 2001 р. Массачусетський технологічний інститут став підтримувати відкритий некомерційний проект OpenCourseWare (MIT OCW). Саме ставши відкритим, проєкт здобув успіх, адже допоміг поліпшити якість викладання всередині ВНЗ, підвищити авторитет MIT і залучити на очну форму навчання кращих студентів світу (близько 35 % абітурієнтів відзначили, що на їх вибір ВНЗ вплинув OCW) [7]. Через 10 років OpenCourseWare складався з 2,100 MIT-курсів і більше ніж 100 млн осіб. За адресою проєкту OpenCourseWare доступний архів курсів, що складається з відео- та аудіолекцій, конспектів лекцій, робіт студентів, посібників, інтерактивних моделей, навчальних симуляцій.

Курси MITx стали продовженням і розвитком OpenCourseWare, на яких студент навчається у власному темпі, має доступ до віртуальних лабораторій, індивідуальне оцінювання і в разі успішного закінчення навчального курсу [6]. Надалі, у результаті неприбуткового партнерства між Гарвардським університетом (США) та Массачусетським Технологічним Інститутом народився один із провідних проєктів зі створення та розміщення масових онлайн-курсів – edX, партнерами якого є найкращі ВНЗ світу та інші провайдери МВОК, серед яких MITx, HarvardX, BerkeleyX, UTx.

Продукти Coursera, Edx та Udacity для посилення професійної освіти

Кількість масових відкритих онлайн-курсів постійно зростає, їх добре відомими провайдерами є Canvas та NovoED у США, Open2Study в Австралії, FutureLearn у Великій Британії, Iversity в Німеччині, але «Велика трійка» – це Coursera, Edx та Udacity, каталоги яких уміщують найбільше чинних на момент запиту (листопад 2014 р.) курсів: Udacity зазвичай пропонує вибір із більше ніж 30, edX – із 170, Coursera – 660.

Coursera – комерційне товариство, що користується послугами професорів і викладачів із 62 університетів (зокрема, Принстона, Стенфорда, Мічигана та

Пенсильванії), має багато курсів із кількістю слухачів від 50 до 100 тис. осіб, які безкоштовно навчаються в кращих професорів світу; загалом Coursera має 2,7 млн зареєстрованих користувачів (переважно іноземців), які закінчили щонайменше один навчальний курс. Аби забезпечити навчання на стаціонарі такої кількості слухачів МВОК, потрібно було б створювати по чотири університети кожного тижня [4].

«Виявляється, що слухачам подобається отримувати кращу інформацію з найкращих університетів задарма», – зауважує одна із засновників Coursera Дафна Келлер [10].

Рей Шредер, директор «Center for Online Learning, Research and Service» університету штату Іллінойс (Спрингфілд, США), вважає, що найважливішими для онлайн-навчання є три речі: якість навчального матеріалу, кваліфікація залучених вчителів і комунікація між студентами. Щодо сучасних МВОК, то, зважаючи на назви університетів та імена викладачів, перші дві з них не є проблемою. Складність полягає в недостатньому зворотному зв'язку та неповноцінному спілкуванні між учасниками навчального процесу. До того ж, нікуди не зникла «вічна» студентська слабкість – списування /завантажування. Для боротьби із цією хворобою Udacity та edX ввели у практику «proctored exams» – мережеві «очні» екзамени та плату за навчання.

Еволюція МВОК

МВОК мали еволюцію від одиничних курсів за довільно обраною темою (як правило, такою, що сприяла поглибленню основних тем навчання на стаціонарі ВНЗ) до тематичних кластерів⁷ і курсів, розроблених за бажанням роботодавця, зокрема, з'явилися курси для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. Їх цінність полягає у вузькоспеціалізованості тем, наприклад, назва одного з курсів – «Evolution: A Course for Educators».⁸ Розробники МВОК ураховують статистику віку, зайнятості, бажання клієнтів і зміщують свій фокус із системи вищої освіти на корпоративні курси та курси для поглиблення знань без відриву від професійної діяльності. В основі такого підходу лежить ідея, що метою навчання є набуття конкретних навичок, необхідних для соціалізації у професійному середовищі. Наприклад, новим проєктом Udacity є курси, розроблені представниками різних компаній (AT&T і Google) спільно з університетами (Інститут технологій штату Джорджія, США). Сертифікати про закінчення таких курсів будуть ураховані компаніями-учасниками проєкту при наймі співробітників на роботу [8]. До речі, для створення онлайн-курсів Google у вільному доступі розмістив Complete Online

⁷ Кластер – підмножина елементів сукупності з певним набором ознак, об'єднаних за принципом подібності та взаємопов'язаності (детальніше – «Портал знань», <http://www.znannya.org/?view=concept:581>)

⁸ Навчальний курс-огляд біологічної еволюції «Evolution: A Course for Educators // Coursera [Електронний ресурс]. – Доступно з : <https://www.coursera.org/course/ammhevolution>

Education Kit (укр. “Повний комплект розробника онлайн-освітніх ресурсів”).⁹

Coursera озвучила плани створення подібних корпоративних курсів. EdX також рухається в напрямі корпоративного навчання, правда, в дещо іншому ключі – відкривши свій код для всіх охочих створювати онлайн-курси, зокрема, і корпоративних клієнтів [9].

Таким чином, почавши діяльність у ролі цифрової версії традиційного університету, МВОК змінюють свій напрям на користь покращення професійних знань, здійснення освіти продовж життя.

Відбуваються й інші експерименти із цифровими технологіями. На сучасному етапі експерименти щодо передачі знань SPOC та DOCC¹⁰ [12] помітні менше, ніж МВОК, але, можливо, саме в них знаходиться найближча «зона росту» здобуття / удосконалення професійних знань із застосуванням цифрових технологій. Інший напрям експериментів стосується форм подання знань і способів їх виробництва та обміну знаннями між дослідниками. Це, наприклад, оцифрування та відкриття архівів, нові академічні соціальні мережі¹¹, які працюють над питанням адаптації навчальних, бібліотечних, архівних матеріалів доцифрованої епохи, зберігаючи їх традиційне значення.

Із появою МВОК відбуваються зародження та інституалізація нового виду «містечтва і науки передачі знань» [5]. Орієнтуючись на запити ринку на мобільну і технологічно освічену робочу силу, МВОК стають різноплановим доповненням університетської освіти, спонукають останню та академічну науку до реформ, щоб залишатися соціально значущим осередком «виробництва знань та обміну ними».

ЛІТЕРАТУРА

1. Brooks David. MOOCs brooks the campus with Tsunami / David Brooks // *The New York Times* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.nytimes.com/2012/05/04/opinion/brooks-the-campus-tsunami.html>

2. Rappano Laura. The Year of the MOOC / Laura Rappano // *The New York Times* [Електронний ресурс]. – Доступно з : http://www.nytimes.com/2012/11/04/education/edlife/massive-open-online-courses-are-multiplying-at-a-rapid-pace.html?pagewanted=all&_r=0

3. Lewin Tamar. Consortium of colleges takes online education to new level / Tamar Lewin // *The New York Times* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.nytimes.com/2012/07/17/education/consortium-of-colleges-takes-online-education-to-new-level.html?pagewanted=all>

4. McGuire Robert. The Best MOOC Provider: A Review of Coursera, Udacity and Edx / Robert McGuire // *Skilledup* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.skilledup.com/articles/the-best-MOOC-provider-a-review-of-coursera-udacity-and-edx/>

5. Dua Andre. College for all / Andre Dua // *McKinsey&Company* / *McKinsey on Society* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://voices.mckinseysociety.com/college-for-all/>

6. Nickerson Nate. MIT launches online learning initiative. 'MITx' will offer courses online and make online learning tools freely available / Nate Nickerson // *Massachusetts Institute of Technology* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://web.mit.edu/newsoffice/2011/mitx-education-initiative-1219.html>

7. Goldberg Carey. Auditing Classes at M.I.T., on the Web and Free / Carey Goldberg // *The New York Times* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.nytimes.com/2011/04/04/us/auditing-classes-at-mit-on-the-web-and-free.html>

8. Chafkin Max. Udacity's Sebastian Thrun, Godfather Of Free Online Education, Changes Course / Max Chafkin // *Fastcompany* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.fastcompany.com/3021473/udacity-sebastian-thrun-uphill-climb>

9. Fitzgerald Michael. Rise Of The Corporate MOOC / Michael Fitzgerald // *InformationWeek: connecting the business technology community* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.informationweek.com/strategic-cio/team-building-and-staffing/rise-of-the-corporate-MOOC/>

10. Koller Daphne. What we're learning from online education. / Daphne Koller // *TEDGlobal 2012 20:40 Filmed Jun 2012* [Електронний ресурс]. – Доступно з : https://www.ted.com/talks/daphne_koller_what_we_re_learning_from_online_education

11. Swope John. What Do We Know About MOOC Students So Far?: A Look At Recent User Data. / John Swope // *MOOC news & reviews* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://moocnewsandreviews.com/what-do-we-know-about-mooc-students-so-far/>

12. Davidson Cathy. MOOC, SPOC, DOCC, MassiveOnline Face2Face Open . . . (UhOh!): AgeoftheAcronym / Cathy Davidson // *HASTAC/Humanities, Arts Science and Technology Alliance Collaboration* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.hastac.org/blogs/cathy-davidson/2013/08/21/MOOC-spoc-docc-massive-online-face2face-open-uh-oh-age-acronym#comment-22388>

13. Guidelines for Open Educational Resources (OER) in Higher Education. ISBN 978-1-894975-42-1, published by: Commonwealth of Learning and UNESCO, 2011. – Доступно з : http://www.col.org/PublicationDocuments/Guidelines_OER_HE.pdf

14. Старт проекту «Prometheus» // *Prometheus* [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://prometheus.org.ua/prometheus-start/>

⁹Google Open Online Education [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://www.google.com/edu/openonline/index.html/>

¹⁰SPOC – англ. Small Private Online Course – малі приватні онлайнні курси, DOCC – англ. Distributed Online Collaborative Course – розосереджені онлайнні колаборативні курси. Детальніше – у джерелі 12 списку літератури.

¹¹Digital Humanities Now (<http://digitalhumanitiesnow.org/>); Gaudeamus. The academic network for publishing in journals. (<http://gaudeamusacademia.com/>)

Цитувати: Максименко Л. М. Нові технології в освіті: масові відкриті онлайнні курси (МВОК) / Л. М. Максименко // *Постметодика*. – 2015. – № 1. – С. 49–52.

Л. М. Максименко, 2014. Стаття надійшла в редакцію 11.03.2014 ■

УДК 659.15

ПОІППО НА I ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ ВИСТАВЦІ-ПРЕЗЕНТАЦІЇ «ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН»

I. O. Kiptilyi

Висвітлено участь делегації Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського у I Всеукраїнській виставці-презентації «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін».

Ключові слова: виставка-презентація, виставкова діяльність, післядипломна педагогічна освіта, друкована продукція.

Киптиль И. А. ПОИППО на I Всеукраинской выставке-презентации «Последипломное педагогическое образование в контексте современных цивилизационных изменений»
Освещено участие делегации Полтавского областного института последипломного педагогического образования им. М. В. Остроградского в I Всеукраинской выставке-презентации «Последипломное педагогическое образование в контексте современных цивилизационных изменений».

Ключевые слова: выставка-презентация, выставочная деятельность, последипломное педагогическое образование, печатная продукция.

Kiptily I. O. Poltava-INSETT at the First Ukrainian Exhibition-presentation «In-service Education in the Context of Modern Civilization Changes»

This paper tells about participation of delegations of Poltava-INSETT at the first Ukrainian exhibition-presentation "In-service education in the context of modern civilization changes".

Keywords: exhibition-presentation, exhibition activities, in-service teacher education, print production.

22 травня 2015 року у Київському міському будинку вчителя була проведена I Всеукраїнська виставка-презентація «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін», яка організована Національною академією педагогічних наук України та Державним вищим навчальним закладом «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Делегація Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського у складі: Сухенко Я. В., кандидат психологічних наук, завідувач кафедри педагогічної майстерності (керівник делегації), Кіптілій І. О., методист редакційно-видавничого відділу, Маслова В. А., методист центру практичної психології та соціальної роботи, Поправка В. М., методист відділу організації підвищення кваліфікації, взяла участь у роботі виставки-презентації, представивши друковану продукцію інституту за останні п'ять років.

На урочистому відкритті були присутні президент НАПН України, доктор філософських наук, професор Кремень Василь Григорович; віце-президент

НАПН України, дійсний член НАПН України, доктор технічних наук, професор Гуржій Андрій Миколайович; академік-секретар відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, доктор психологічних наук, професор Максименко Сергій Дмитрович; ректор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Олійник Віктор Васильович; заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, кандидат педагогічних наук, професор Пушкарьова Тамара Олексіївна, делегації 20 обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, директори навчальних закладів, учителі. Після відкриття відбувся брифінг «Інноваційний розвиток національної освіти й науки: виклики, пошук, партнерство», на якому поважні особи дали відповіді на питання педагогічної громадськості України.

Під час огляду виставки президенту Національної академії педагогічних наук України Василю Григоровичу Кременю було презентовано видання ПОІППО

Кіптілій Ігор Олексійович, методист редакційно-видавничого відділу Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

«Педагогічна майстерність: виклики XXI століття», яке він належно оцінив, відзначивши його високий науково-методичний рівень.

Огляд виставки (перший зліва – президент НАПН України, доктор філософських наук, професор Кремень В.Г.; третій зліва – ректор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор В.В. Олійник та делегація працівників ПОІППО). 22.05.2015

У рамках виставки-презентації відбулася VII Міжнародна науково-практична конференція «Психолого-педагогічний супровід фахової підготовки та підвищення кваліфікації особистості в умовах трансформації освіти», в якій взяли участь 243 науковці, науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів і закладів післядипломної освіти, а також освітяни-практики України, Болгарії, Еквадору, Польщі, Росії, США, Угорщини.

Основні акценти доповідачів, які виступили на пленарному засіданні, стосувалися: перспектив і завдань післядипломної освіти в умовах сучасних цивілізаційних змін (В. В. Олійник, ректор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПНУ), теоретичних основ розвитку особистості фахівця (С. Д. Максименко, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПНУ), взаємодії та балансу цілей вищої та післядипломної освіти в сучасних умовах (М. Ф. Степко, директор Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПНУ), розвитку національної системи післядипломної педагогічної освіти в умовах інтеграції у європейський освітній простір (А. М. Зубко, ректор комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради), нормативно-правового регулювання післядипломної освіти педагогічних працівників (С. І. Дровозюк, ректор

комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти» Вінницької обласної ради) тощо.

Учасники VII Міжнародної науково-практичної конференції «Психолого-педагогічний супровід фахової підготовки та підвищення кваліфікації особистості в умовах трансформації освіти»

На міжнародній конференції відбувся змістовний діалог про партнерство в галузі освіти, вдосконалення інструментів співробітництва та упровадження освітніх інновацій, електронних освітніх ресурсів, визначення пріоритетних проблем розвитку системи післядипломної педагогічної освіти в умовах сучасних цивілізаційних змін, обмін практичним досвідом. На заключному пленарному засіданні схвалено резолюцію, у якій визначені перспективні завдання подальшої трансформації післядипломної освіти відповідно до викликів глобалізації й цивілізаційних змін.

На міжнародному рівні:

- Активізувати діяльність науковців, науково-педагогічних працівників, освітян-практиків із підтримки інноваційного розвитку галузі післядипломної освіти, об'єднати зусилля педагогів вищої школи різних країн і закладів післядипломної освіти з метою підняття статусу післядипломної освіти як провідної галузі організації навчання дорослої людини впродовж життя.
- Узгодити підходи до науково-дослідної та освітньої діяльності ВНЗ і закладів післядипломної освіти різних країн у контексті забезпечення психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців.
- На основі ресурсів депозитарію електронних освітніх ресурсів, віртуальної лабораторії «Науково-освітній кластер УМО» Університету менеджменту освіти створити міжнародний віртуальний банк інноваційних технологій психолого-педагогічного супроводу професійної підготов-

ки та підвищення кваліфікації сучасного фахівця.

- На міжнародному та національному рівнях за допомогою різних форм педагогічного просвітництва, засобів масової інформації сприяти приверненню уваги громадськості до проблем психолого-педагогічного супроводу фахової підготовки та підвищення кваліфікації особистості в умовах трансформації освіти, підтримки галузі післядипломної освіти та її інноваційного розвитку.

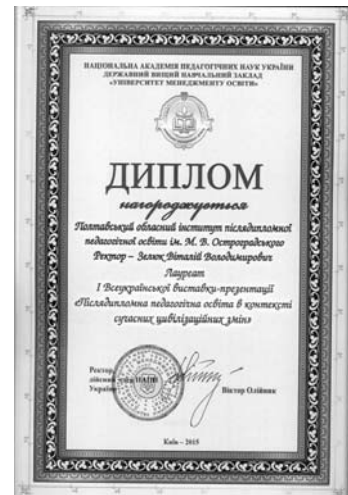
ПОППО – лауреат I Всеукраїнської виставки-презентації, вручення диплома (зліва направо – Олійник В.В., Сухенко Я.В.)

На національному рівні:

- Затвердити Державну цільову програму інноваційного розвитку післядипломної освіти.
- Створити робочу групу ректорів закладів післядипломної педагогічної освіти з розроблення концептуальних засад діяльності Консорціуму закладів післядипломної освіти в контексті імплементації Закону України «Про вищу освіту».
- Розробити рамкові стандарти підвищення кваліфікації в галузі післядипломної освіти.
- Щорічно проводити всеукраїнські тематичні виставки, на яких презентувати досягнення галузі післядипломної освіти та актуальних напрямів її інноваційного розвитку.
- У межах Всеукраїнського конкурсу інноваційних методичних розробок розширити номінації серед педагогів закладів післядипломної педагогічної освіти щодо психолого-педагогічного супроводу фахової підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів.
- Ініціювати створення при Університеті менеджменту освіти наукових лабораторій з дослідження, експертизи та впровадження інноваційних технологій пси-

холого-педагогічного супроводу фахової підготовки та підвищення кваліфікації особистості.

Під час заходу делегати від ПОППО мали змогу відвідати майстер-класи провідних науковців і практиків, поспілкуватися з колегами з інших закладів післядипломної освіти, обмінятися практичним досвідом діяльності щодо впровадження освітніх інновацій, обговорити пріоритетні проблеми розвитку системи післядипломної педагогічної освіти.

Одноставним рішенням учасників заходу стало проведення Всеукраїнської виставки-презентації «Післядипломна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін» щороку.

За підсумками проведення заходу ПОППО був нагороджений дипломом лауреата I Всеукраїнської виставки-презентації «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін».

На адресу ПОППО надійшов лист № 01-02/335 від 9.06.2015 року Університету менеджменту освіти НАПН України, у якому ректор Олійник В.В. висловлює Зелюку Віталію Володимировичу, ректору ПОППО, щирю вдячність за участь Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського у роботі I Всеукраїнської виставки-презентації «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін» та просить оголосити подяку всьому колективу інституту і сподівається на подальшу плідну співпрацю та взаєморозуміння заради розвитку галузі освіти нашої держави.

Цитувати: Кіптілий І. О. ПОППО на I Всеукраїнській виставці-презентації «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін» / І. О. Кіптілий // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 53–55.

© І. О. Кіптілий, 2015. Стаття надійшла в редакцію 10.06.2015 ■

УДК 37.014.24

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: СЛОВАЦЬКИЙ ДОСВІД

Р. Л. Гавриш

В есе осмислено словацький євроінтеграційний досвід реформування середньої освіти, вдосконалення матеріально-технічної бази шкіл, вибору пріоритетів в організації навчально-виховного процесу.

Ключові слова: профільна школа, білінгвальна гімназія, шкільний клуб, європейська мобільність.

Гавриш Р.Л. Европейские перспективы украинской школы: словацкий опыт

В эссе осмыслен словацкий евроинтеграционный опыт реформирования среднего образования, совершенствования материально-технической базы школ, выбора приоритетов в организации учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: профильная школа, билингвальная гимназия, школьный клуб, европейская мобильность.

Gavrysh R. L. European Prospective of Ukrainian School: Slovak Experience

Author of this essay tells about experience of Slovakia integration into Europe. It concerns reformation of secondary education, renovation schools' facilities and technical resources, setting priorities in organization of educational process.

Keywords: subject oriented instruction, bilingual gymnasium, school club, European mobility.

У 2014 р. мені пощастило стати учасницею словацько-українського проекту «Європа в школі-2», що здійснюється громадською освітньою організацією «Центр європейської політики» (м. Братислава, Словацька Республіка) за сприяння Агенції розвитку міжнародної співпраці Slovak Aid словацького уряду. Метою проекту є підготовка тренерів із питань європейської інтеграції та розбудови громадянського суспільства.

Перебуваючи за кордоном, я мала змогу відвідати декілька словацьких навчальних закладів (основну школу в м. Тренчанське Теплице, старшу профільну школу в Тренчині, білінгвальну гімназію у Банській Бистриці), ознайомитися з їх матеріальною базою, поспілкуватися зі словацькими педагогами та зрозуміти, на що спрямовані зусилля учнів, батьків, педагогічного колективу, громади, суспільства. І весь час мене не полишала думка

про те, що зміни, які б ми хотіли побачити в Україні, починаються зі змін у школі.

Маю переконання: усе, що нас не задовольняє, хвилює, дратує в шкільній політиці та практиці (фінансування, кваліфікація педагогів, зміст навчальних програм, ставлення батьків до школи тощо), є корінням проблем українського суспільства. Змінивши українську школу, ми врятуємо Україну, здолаємо будь-які перешкоди на шляху цивілізаційного розвитку, зможемо покращити якість нашого життя.

Отже, роздуми про побачене, почуте та відчуте у Словаччині порівняно з українськими реаліями.

Школа в м. Тренчанське Теплице¹. Українську делегацію освітян гостинно зустрічають директор і завідувачка. Усе просто, без президіуму, представників влади, інших уповноважених осіб. Наше перебування в школі відбувається природ-

¹ Місто Тренчанське Теплице розташоване за 120 км від Братислави, округ Тренчин, північно-західна частина Словаччини. Має населення близько 4,5 тис. мешканців. У школі міста навчається 214 учнів із першого по дев'ятий класи.

но, не порушує звичайного розкладу дня. Немає спеціальних приготувань, окремих заходів чи концертів учнів.

Словацькі колеги говорять насамперед про участь школи в освітніх проектах Європейського Союзу, про свої найвагомші досягнення й успіхи, які однозначно пов'язують із європейськими інтеграційними процесами. Зрозуміло, що нам хочуть показати школу у маленькому словацько-

Школа в м. Тренчанське Теплице в Словаччині

керівники українських шкіл не віддавали перевагу дорогим стендам, виготовленим на замовлення і «на віки».

Фойє школи прикрашає яскрава мозаїчно-керамічна картина, на якій зображено дівчину на тлі місцевого краєвиду. Зупиняємося біля великого за розміром портрета-аплікації відомого у всьому світі педагога, котрий має, як з'ясувалося, і словацьке коріння, – Яна Амоса Коменського.

Шкільний хол

му містечку, яка стала справжнім європейським навчальним закладом.

Фінансування. Школа відзначила своє 30-річчя. Коштом ЄС і місцевого бюджету (не за гроші батьків!) зроблено гарний ремонт. У країнах ЄС діють економічно обґрунтовані норми забезпечення державних стандартів освіти, при цьому фінансуються не навчальні заклади, а «освітній кошик» кожного учня. Загальна тенденція європейської освітньої політики полягає у збільшенні автономії закладів, делегуванні школам ширших повноважень щодо прийняття рішень про розподіл коштів. Немає планових перевірок шкіл правоохоронними та контролюючими органами (прокуратура, фінансова інспекція). Школи працюють у правовому полі та відповідають перед законом. Ці засади, безумовно, заслуговують на увагу.

Интер'єр. Ми простуємо поверхами, коридорами, просторими світлими холами. Ідуть уроки. Порожньо й тихо. Немає чергових на кожному кроці, хоча в школі іноземна делегація. На вікнах багато квітів у горщиках. Помічаємо настільний теніс для гри на перервах і в позаурочний час. Малюнки дітей на прищипках, чарівна жирафа з величезною шиєю на стіні вздовж центральних сходів, просто оформлені стенди та фото, що легко замінити на інші, без формальних текстів, переважно зроблені власноруч. Хотілося, щоб

Усі захоплено фотографують.

Матеріальна база. Нам показують керамічну майстерню – предмет гордості школи. Закупити дуже дороге обладнання, зокрема піч для обпалення глини, вдалося завдяки перемозі у європейському проекті. Заходимо у майстерню. Посередині стоїть великий квадратний стіл, на якому висихають недавно зроблені баранчики, будиночки, підковки. Нам розповідають про зацікавленість творчістю й активність у цій діяльності не лише учнів, а й дорослих, учителів, батьків, мешканців, які мають змогу один день на тиждень творити у майстерні разом із дітьми.

Далі оглядаємо шкільний басейн. Не припиняємо дивуватися. Надсучасна споруда. Суперобладнання. Глибина до 1,20 м. Плаванням займаються учні і початкової, і основної шкіл. Далі нам показують шкільний стадіон багатофункціонального призначення, побудований у вигляді амфітеатру, де можуть проводитися уроки фізичного виховання, спортивні змагання, концерти й театральні вистави. Потім ідемо у новий комп'ютерний клас. Нам пояснюють, що школа виграла черговий конкурс на європейський грант, і відтепер учителі всього регіону підвищують кваліфікацію на її базі. А у міжкурсовий період комп'ютерний клас використовується для навчання школярів.

Учні. Заходимо у початкові класи, бачи-

мо спочатку обличчя щасливих дітей. Учні повертаються до нас, посміхаються, вітаються, махають руками. Уже потім звертаємо увагу на оформлення аудиторії, дошку білого кольору, наявність інтерактивної дошки і проектора, незвично довгі парти, мабуть, для зручності, аби забезпечити особистий простір дитини. Поведінка школярів свідчить про внутрішню свободу, її відчуваєш, її неможливо штучно продемонструвати. Згадалося недавнє перебування в одній із полтавських шкіл і команди вчительки, коли ми переступили поріг аудиторії. Першокласники відповідно до вказівок педагога поклали руки на столи, кілька хвилин залишалися нерухомими, і

Урок у початковій школі

складалося враження, що взагалі перестали дихати...

Шкільні клуби. Двері закладу відкриті з 6 до 17-ї год. Це обумовлено режимом роботи батьків. У позаурочний час діти перебувають у «шкільних клубах» за інтересами під доглядом вихователів. Після занять діти відпочивають, займаються спортом, танцями, музикою, малюванням, ліпленням. Домашнє завдання учні виконують вдома, бо так побажали батьки. «Шкільні клуби» – краща назва і цікавий формат порівняно з «групою продовженого дня».

Узимку діти тиждень навчаються в Татрах кататися з гір на лижах. Для дев'ятикласників організовано спеціальний гурток, де викладають основи етикету та вчать бальних танців. Більшість гуртків мають мистецьке або спортивне спрямування. Колега із Закарпаття розповідає, що під час інспектування однієї з ужгородських шкіл педагоги рекламували роботу гуртка «Веселий математик». Насправді з'ясувалося, що гуртківці так само, як на уроках математики, розв'язують приклади й задачі, при

цьому участю в шкільних олімпіадах та інших математичних змаганнях, уже не кажучи про досягнення та перемоги, похвалитися не можуть. Коли запитали, чому гурток називається «Веселий математик», вчителька перепитала: «Ви вважаєте, що назва «Юний математик» краща?». Як мовиться, без коментарів.

Ефективність педагогічної діяльності. Педагогічний колектив школи у м. Тренчанське Теплице працює за власними програмами, не боїться брати відповідальність за зміст навчання. Господарі школи показують нам автор-

Учасники проекту в шкільній керамічній майстерні

ські посібники, упорядковані вчителями та презентабельно видані. Щоб стимулювати інноваційну діяльність педагогів, у школі розроблені показники рейтингового оцінювання, і розмір премій учителів залежить від набраних балів. Що й додати: матеріальне зацікавлення та рівні можливості!

Відбувається кількахвилинна зустріч із польськими колежанками, які поспішають на уроки. Вони приїхали вивчати словацький досвід навчання 6-річних дітей. Дуже задоволені та натхненні.

Європейська мобільність. У школі вивчають чотири іноземні мови: англійську, німецьку, французьку, російську. Великого значення надають участі школярів у проектах Європейського Союзу «Twining», завдяки чому налагоджена співпраця зі школами-партнерами в різних країнах, серед яких Туреччина, Кіпр, Греція. Це створює унікальні можливості для молоді побачити на власні очі світ, познайомитися з культурою і традиціями народів, потоваришувати з однолітками, вдосконалити мовленнєві

навички, щоб успішно продовжити навчання.

Заслугує на увагу словацька практика відкриття білінгвальних гімназій – загальноосвітніх навчальних закладів із подовженим 5-річним терміном навчання після закінчення основної школи. Ми побували в одній із таких гімназій, яка знаходиться у місті Банська Бистриця². Спілкуючись зі словацькими педагогами, дізналися про те, що на першому курсі гімназії вивчаються тільки іноземні мови з метою досягнення високого рівня володіння ними, оскільки на наступних курсах певний цикл навчальних дисциплін викладається іноземною мовою. Це фундаментальний принцип європейської мобільності в дії, що широко відкриває двері до вступу в найпрестижніші європейські університети.

Профільна освіта. Здобути середню освіту разом із професією можна у профільних навчальних закладах. Училище у місті Тренчин³, де ми також побували, готує косметологів, перукарів, барменів, кухарів, кондитерів, офіціантів, рестораторів. Професії користуються великим попитом у молоді, про що свідчить конкурс до 5-ти осіб на одне місце. Абітурієнти можуть обирати: п'ятирічний цикл навчання дає змогу здобути певну кваліфікацію одночасно з атестатом про середню освіту, трирічний термін – отримати професію.

Цей навчальний заклад має чудову матеріальну базу. Вражає сучасне обладнання навчальних приміщень: перукарня, косметичний кабінет, пекарня, кав'ярня. У самісінькому центрі міста, четвертого за кількістю мешканців у Словаччині, школа має власний ресторан.

Педагогічний колектив училища в Тренчині віддає перевагу навчанню на основі досвіду. У перукарському залі ми побачили, як студентки роблять зачіски не лише одна одній, а й обслуговують клієнтів. На кухні майбутні кухарі готували смачну їжу. У ресторані, де нас пригощали, професійно обслуговуючи, було чимало відвідувачів.

Нам сподобалася одна із цікавих традицій цього навчального закладу – при-

крашання зеленою стрічкою дверей класних кімнат п'ятикурсників, адже випускний називається «Свято зеленої стрічки». Ця традиція символізує особливий зв'язок різних поколінь студентів, відповідальність випускників перед молодшими курсами, прагнення бути для них взірцем, передавати досвід і цінності, допомагати.

Висновки. Задум написання есе полягав у тому, щоб освітяни в Україні змогли самостійно зробити висновки про найбільш цінне та повчальне у словацькому досвіді, порівняти його з нашими національними реаліями та замислитися над європейськими перспективами розвитку української школи. Хочу побажати педагогічній спільноті Полтавщини яскравих можливостей на шляху вдосконалення, адже справжня досконалість – у вічному русі, змінності світу та розвитку нас самих.

² Банська Бистриця – місто в центральній Словаччині, населення 79,1 тис. жителів.

³ Місто Тренчин – адміністративний центр Тренчинського краю Словаччини, населення 56,5 жителів.

УДК 378.4

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРСІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ В РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ ТА США

А. Ф. Коршкова

Аналізуються шляхи відбору претендентів на участь у конкурсах професійної педагогічної майстерності у Білорусі та США. Розкривається роль переможців професійного змагання «Національний Учитель Року» у підвищенні рівня освіти США, зокрема висвітлюються їх успіхи в роботі з дітьми, які мають проблеми у поведінці й навчанні.

Ключові слова: конкурс «Національний Учитель Року», професійна майстерність, педагогічна практика, інноваційна діяльність, соціальна робота.

Коршкова А. Ф. Особенности конкурсов педагогического мастерства в Республике Беларусь и США

Анализируются пути отбора претендентов на участие в конкурсах профессионального педагогического мастерства в Беларуси и США. Раскрывается роль победителей профессионального соревнования «Национальный Учитель Года» в повышении уровня образования США, в частности, освещаются их успехи в работе с учениками, имеющими проблемы в поведении и обучении.

Ключевые слова: конкурс «Национальный Учитель Года», профессиональное мастерство, педагогическая практика, инновационная деятельность, социальная работа.

Korshkova A. F. Features of the Contests of Pedagogical Mastership in Belarus and the USA

In the article the procedures for the selection of applicants for participation in the contests of pedagogical mastership in the Republic of Belarus and in the USA have been analyzed, the roles of the successful teachers in the increasing of the USA educational system effectiveness have been revealed. The emphasis is on the experience of work with children belonging to the most disadvantaged groups of society.

Keywords: The Contest «National Teacher of the Year», excellence in teaching skills, teaching practice, innovative activity, pedagogical and social assistance.

Актуальність проблеми. Одним із заходів, спрямованих на вдосконалення системи освіти Білорусі, є поглиблене вивчення закордонного досвіду та використання його в умовах нашої країни.

Щороку у багатьох державах світу, зокрема Білорусі, проводяться конкурси професійної майстерності педагогів. У США це «Національний Учитель Року» («НУР»), у Білорусі – «Учитель Року» («УР»). Значну частину інноваційних досягнень у галузі освіти тієї чи іншої країни в концентрованому вигляді відбиває педагогічний досвід переможців таких найпрестижніших змагань.

Метою дослідження є виявлення спільного та відмінного в цілях, організації конкурсів педагогічної майстерності у Білорусі та США, а також методах упровадження інноваційних досягнень фіналістів цих змагань у масову педагогічну

практику зазначених країн.

Основний зміст. Спільним для конкурсів педагогічної майстерності у Білорусі та США є використання їх для активізації науково-практичної діяльності вчителів, роботи методичних об'єднань педагогів, для стимуляції теоретичних досліджень у галузі педагогіки та поліпшення методик викладання навчальних предметів у школі.

Виявилось, що зазначені конкурси у Білорусі та США мають багато спільного, але водночас відрізняються, починаючи з відбору кандидатів на право участі в конкурсі та закінчуючи впровадженням інноваційних результатів в освітню практику.

Наголосимо на двох аспектах нашого дослідження: особливості цілей і методів організації вказаних конкурсів, оцінювання досягнень конкурсантів; відмінно-

сті методик упровадження результатів конкурсу у педагогічну практику.

У Білорусі змагання «УР» розглядається головним чином як конкурс професійної майстерності, засіб виявлення лідерів педагогічної професії. «Конкурси фахової майстерності є важливим механізмом розвитку професіоналізму педагога. Вони дозволяють реалізувати своє професійне «Я» в умовах змагання. Участь у конкурсі для багатьох представників системи освіти стало не просто вершиною професійного зростання, а початком відліку їх кар'єри» [1, с. 4].

При недостатній поінформованості широкої педагогічної спільноти про педагогічні досягнення конкурсантів перемога в конкурсі «УР» насамперед має особисте значення для переможців. Зауважмо, що фіналісти конкурсу «УР» у Білорусі різних років запропонували цінні інноваційні ідеї, авторські методики, підручники. Це, наприклад, В. А. Гербутов, переможець Всесоюзного конкурсу 1991 р.; Ю. В. Маслова, переможець «УР» 1992 р.; В. М. Зданович (1995 р.); В. П. Шпетний (2001 р.); Ю. Н. Андрійчук; О. А. Купрацевич та інші [1].

Конкурс «Учитель Року» у Білорусі оголошується Міністерством освіти республіки Білорусь і проводиться один раз на три роки або частіше. Змагання мав 4 етапи [1].

2015 р. перемогу в конкурсі «УР» у Білорусі одержав Віктор Едуардович Жук, тридцятирічний учитель історії середньої школи № 11 м. Молодечно. Він відзначається педагогічним талантом, високою ерудицією, творчим, винятково відповідальним ставленням до роботи, має авторитет серед колег, його люблять учні та поважають їхні батьки. В. Е. Жук захоплюється археологією. Був фіналістом міжнародного конкурсу «Первая мировая война на карте союзного государства». Інноваційна діяльність В. Е. Жука полягає в розробленні нових форматів проведення уроків історії, спрямованих на виховання у молодих людей патріотичних почуттів [2].

У Білорусі, згідно з традицією, підсумки конкурсу «УР» оголошуються напередодні Дня вчителя. Переможцем змагання стає один кандидат. Президент країни вручає йому символ конкурсу – «Кришталевий журавель».

У США для отримання права стати кандидатом на участь у конкурсі «НУР» претендент проходить треступеневий відбір: на рівні школи; штату або іншої територіальної одиниці; країни. Під час відбору кандидатів компетентні методичні комісії відвідують і аналізують уроки претендентів, оцінюють їх педагогічну

майстерність, участь у методичній роботі школи та штату, уміння налагоджувати професійну педагогічну співпрацю з колегами, взаємовідносини з учнями та їхніми батьками, підтримувати соціальну активність. Після третього етапу відбору кількість кандидатів зменшується до 8 осіб.

Щороку анкети 8 кандидатів направляються у приймальну комісію, до складу якої входять представники всіх основних освітніх організацій країни. Комісія знову організовує відвідування уроків кандидатів експертами, аналіз їхньої майстерності і відбирає чотирьох фіналістів. З їх переліку на основі висновків експертів, біографічних, анкетних даних, результатів співбесіди комісія обирає переможця конкурсу.

Головні вимоги до переможця «НУР» в США:

1. Наявність стійких позитивних результатів, одержаних за допомогою авторських методик у педагогічній роботі за актуальними освітніми напрямками.
2. Уміння навчати дітей залежно від їхніх здібностей і соціального середовища.
3. Активна продуктивна методична робота в школі та місті.
4. Активна соціальна робота.
5. Наявність якостей, необхідних для виконання обов'язків переможця конкурсу.

За традицією Президент Сполучених Штатів у Рожевому саду Білого дому вшановує переможця, вручає нагороду та «Кришталеве яблуко». Фіналіст конкурсу стає «голосом освіти» Америки. Він відстоює інтереси системи освіти Америки на державному рівні. Радіокомпанії, телебачення охоче транслюють його виступи. ЗМІ виявляють цікавість до його особи й діяльності; багато інформації, пов'язаної з конкурсом, потрапляє в Інтернет.

Відзначмо, що тільки виняткова професійна майстерність конкурсанта в Америці є умовою для перемоги в конкурсі «НУР». Зокрема, необхідні авторські інноваційні ідеї та технології, важливі на тому чи іншому етапі розвитку суспільства, стійкі позитивні результати освітніх процесів із використанням авторських методик, значні позитивні зміни в суспільному житті, одержані внаслідок педагогічної діяльності за авторськими методиками. Значущими є також особисті риси переможця.

Ясне розуміння призначення конкурсу «НУР» висловлює Сара Браун, переможець конкурсу «НУР-2012»: «Мета конкурсу «НУР» не в тому, щоб диференцію-

вати вчителів за ступенем їх професіоналізму. Навпаки, цей конкурс об'єднує всіх нас» [3].

Наведемо декілька прикладів діяльності вчителів гуманітарного профілю – переможців конкурсів «НУР» в США попередніх років. Кожен із цих педагогів цікавий сам по собі, а разом вони характеризують важливі якості системи освіти США.

Переможцем конкурсу «НУР» в США 2014 р. став учитель англійської мови та літератури 30-річний Шон Мак-Комб / Sean Mc Comb (Potapasco High School, Baltimore, Maryland). Він має освіту магістра педагогічних наук. На момент вступу у боротьбу за перемогу в конкурсі керував роботою методичних об'єднань у школі та місті, мав численні громадські обов'язки. Справляють враження перемоги п. Мак-Комба в конкурсах педагогічної майстерності на рівні штату. Конкурсант має значні досягнення у педагогічній роботі. Щороку близько 90 % його учнів ставали студентами коледжів із чотирирічним терміном навчання та навчаються там успішніше порівняно з іншими студентами. У 2014 р. 98 % учнів Шона Мак-Комба стали студентами.

Мак-Комб є ініціатором, керівником і реалізатором навчання в школі за програмою AVID (Advancement Via Individual Determination).

Програма AVID розроблена в США 1980 р. Мері Кетрін Свенсон і спочатку була реалізована тільки в одній школі. Мета програми – забезпечення дітей із неблагополучних і малозабезпечених сімей, родин емігрантів і представників національних меншин шкільною підготовкою, достатньою для вступу до коледжу із чотирирічним терміном навчання. Крім того, при навчанні за цією програмою велика увага приділяється формуванню загальнолюдських цінностей і культури праці учнів. Заклад піклується про надання знедоленим дітям усєї можливої підтримки, зокрема матеріальної. Школа стежить за своїми випускниками та під час їх навчання в коледжі продовжує допомагати їм у разі потреби. Нині у Сполучених Штатах програма користується неймовірною популярністю й охоплює понад 400 000 учнів 4–12 класів у більш ніж 450 школах 45 штатів.

Мак-Комб систематично веде методичну роботу у своїй школі та школах штату, приділяючи особливу увагу роботі з молодими вчителями-початківцями, надає їм методичну допомогу. Мак-Комб отримав перемогу не тільки завдяки винятковій педагогічній майстерності, а й з огляду на значний внесок у розвиток системи

освіти країни, зокрема її найпроблемніший сектор, оскільки він допомагає стати успішними, досвідченими, гідними громадянами країни дітям, які з великою ймовірністю могли потрапити в асоціальне середовище [4].

Переможцем конкурсу «НУР» в США 2002 р. став Чонсі Вітч (Chancey Veatch) – полковник у відставці Американської армії. Після виходу у відставку 1995 р. розпочав працювати шкільним учителем.

1999 р. Чонсі Вітч почав працювати в школі Coachella Valley High School, штат Вашингтон, округ Колумбія. 99 % його учнів – це діти іспанського походження, з бідних сімей. Третина дітей навчається за програмою корегуючого навчання. Вітч працює з дітьми, які не володіють англійською мовою, мають особливості психофізичного розвитку, з вагітними підлітками та підлітками, котрі мали кримінальне минуле, зловживали алкоголем і наркотиками. Крім того, Вітч проводить значну соціальну роботу, часто спільно з учнями. Своєю місією педагог вважає навчання дітей грамоти та сприяння реалізації кожним зі своїх учнів їх мрій.

Вітч опрацював інноваційні технології навчання і виховання, має успіхи в роботі з непростим контингентом дітей. На кожному уроці Чонсі Вітча в центрі уваги є грамотність і мрії. За впевненість у великій силі грамотності та мрій, за допомогу учням у навчанні він отримав перемогу в конкурсі «НУР» [5].

Переможцем конкурсу «НУР» в США 2006 р. стала Кімберлі Олівер (Kimberly Oliver, Silver Spring, Maryland), учитель початкових класів у школі Бродакріс (Broadacres Elementary School).

Коли Кімберлі Олівер, магістр педагогічних наук, розпочала роботу в цій школі, вона вже мала досвід педагогічної праці, перемоги у педагогічних конкурсах штату, нагороди за успіхи у педагогічній і методичній діяльності.

Школу Broadacres Elementary School відвідують діти із 31 країни світу, які розмовляють 28 мовами. Здебільшого це діти із малозабезпечених, неблагополучних родин, сімей емігрантів, представників національних меншин тощо. Школа перебувала під загрозою державної реорганізації у зв'язку з низькою успішністю учнів. Олівер почала роботу в цій школі як учитель-лідер із метою оптимізації діяльності.

Перш за все Олівер провела діагностичні заходи та виявила головні причини неуспішності школи: неузгодженість програм для різних класів, недостатня робота з молодими вчителями і, головне,

незадовільний стан професійної педагогічної співпраці членів шкільного колективу. На основі свого дослідження Олівер зробила висновок: шляхом оптимізації школу можна врятувати від реорганізації.

Кімберлі Олівер поставила методичну роботу на належний рівень. Запрацювала професійна дослідницька група, двічі на місяць проводилися семінари для молодих учителів із питань планування і, найголовніше, були створені умови для обміну вчителів позитивним досвідом. У процесі професійної співпраці використовувався досвід роботи кожного педагога, методом проб і помилок вдосконалювалися відомі методи, вівся пошук нових методичних прийомів, опрацьовувалися інноваційні технології.

У результаті запропонованих Олівер заходів учні почали демонструвати високі результати на загальнонаціональному тестуванні. 2001 р. школа посіла перше місце серед закладів свого сегмента щодо підвищення середнього бала за тестуванням. У 2001–2003 рр. школа стабільно демонструвала Надійний Річний Прогрес (Adequate Yarly Progres).

Завдяки діяльності К. Олівер, спрямованої на оптимізацію роботи школи, успішність третьокласників із математики та читання зросла з 12 до 70 %. Отже, Кімберлі Олівер одержала перемогу в конкурсі не тільки за виняткову педагогічну майстерність, а й за науково-практичну, інноваційну діяльність, у результаті якої був отриманий позитивний результат у суспільному житті – збережена школа.

Цікавим і корисним є досвід Ребекки Мілуокі (Rebecca Mieliwocki, Luther Burbank Middle School, штат Каліфорнія). Вона – учитель англійської мови та літератури, переможець конкурсу «НУР» в США у 2012 р. Мілуокі теж працювала в школі, де навчається велика кількість дітей із неблагополучних і малозабезпечених родин, які гостро потребують соціальної підтримки. Рівень бідності деяких сімей такий, що діти голодували. Від 2 000 до 3 000 доларів власних грошей на рік педагог витрачає на бутерброди та мюслі для своїх учнів. (Офіційно вважається, що в таких класах учитель витрачає 200–400 доларів щорічно на зазначені цілі).

Ребекка Мілуокі одержала перемогу за прагнення та вміння максимально реалізувати потенціал кожного учня; допомогти кожному учню знаходити свій шлях до успіху, рухаючись в індивідуальному темпі.

При визначенні переможця конкурсу «НУР» в США діяльність конкурсанта

оцінюється у ширшому діапазоні творчих і соціальних здобутків претендента порівняно з претендентами на аналогічне звання у Білорусі. У США необхідною умовою досягнення претендентом перемоги є стійкий у часі позитивний результат навчання учнів за авторською методикою та позитивний внесок у розвиток системи освіти країни.

Наведені приклади показують, що конкурси в США відображують велику і постійну турботу системи освіти цієї країни про долю дітей із проблемної зони. Мета системи освіти полягає в тому, щоб звести до мінімуму поповнення асоціальної, кримінальної частини суспільства молоддю з проблемних зон. Переможці багатьох конкурсів на звання «НУР» запропонували інноваційні методики, що є взірцями для виконання закону «Жодної дитини позаду» (No Child Left Behind) [6]. Дослідження засвідчили, що досвід США може бути використаним для вдосконалення методики організації та проведення конкурсу «Учитель Року» у Білорусі.

Переможці конкурсу педагогічної майстерності в усіх країнах є носіями унікального інноваційного досвіду роботи. Але його можна легко втратити, коли він не буде оперативно перенесений у практику. Як же впроваджується педагогічний досвід (ПД) переможців у масову педагогічну практику у Білорусі і США?

ПД має істотні, неповторні ознаки автора і таку ж неповторну індивідуальність споживача, тому з проблемою впровадження ПД завжди й обов'язково стикаються вчителі в усіх країнах світу. Опір при застосуванні нового виникає в результаті багатьох причин. Найтиповіші з них – це низький професійний рівень споживача досвіду, психологічна інерція, застосування досвіду за межами використання.

Невдале використання ПД – небажане і шкідливе явище, оскільки потребує малопродуктивних витрат часу учнів, учителів; матеріальних ресурсів. Як правило, у Білорусі за невдале використання ПД, необґрунтоване ігнорування його ніхто відповідальності не несе.

Як ставляться до впровадження ПД у США?

Шон Мак-Комб, наприклад, вважає ситуацію з невдалим використанням передового досвіду неприпустимою. Щоб запобігти невдалому використанню ПД, учителі, які прагнуть отримати акредитацію на роботу за програмою AVID, проходять спеціальну методичну підготовку та тренінги. Тільки після успішної підготовки вони одержують допуск до роботи. Так само вчителі здобувають акредитацію

для роботи у багатьох інших освітніх програмах. Методичні об'єднання шкіл у США проводять спеціальні навчання та тренінги для педагогів, перш ніж упроваджувати в навчальний процес нові технології.

У США неприпустимою вважається втрата ПД переможця конкурсу «НУР». Цей унікальний досвід перебуває під надійною охороною держави. Переможець конкурсу звільняється на рік від своїх обов'язків учителя, але отримує заробітну плату та решту забезпечення на місці попередньої роботи. Увесь рік педагог працює за графіком переможця конкурсу «Національний Учитель Року», проводить близько 150 заходів по всій країні в різноманітних аудиторіях, демонструє майстер-класи, надає методичну допомогу молодим учителям, учителям-лідерам, коректуючи допомогу педагогам при використанні його власного досвіду, здійснює співпрацю з телебаченням та іншими ЗМІ. Держава розцінює роботу переможця протягом року як значну та надійну інвестицію в економіку недалекого майбутнього країни. Для впровадження ПД у масову практику в США широко використовується Інтернет-ресурс.

Сару Браун в усьому світі називають учителем учителів. Вона перемогла в конкурсі «НУР» у США 2010 р. і, не покидаючи роботи в школі, веде роботу на каналі «The Teaching Channel».

У США створений відеосайт «The Teaching Channel» («Освітній канал»). Тисячі людей ознайомилися з новими ідеями в галузі педагогіки, у повному сенсі слова побачили їх на власні очі завдяки відвідуванню відкритих уроків Сари Браун на сайті. Щороку Сара Браун розробляє 3-4 уроки, які поширюються завдяки Інтернету і «презентують найновіші досягнення та проблеми світової педагогічної науки». Численні відвідувачі сайту аналізують уроки, вступають у полеміку тощо. Таким чином, Сара Браун веде величезну роботу з поширення та популяризації педагогічних методик світу. Сара Браун використовує «The Teaching Channel» як майданчик, де багато вчителів США та інших країн світу працюють як єдина команда, обмірковуючи досягнення педагогічної науки і практики, свої професійні доробки. Відвідувачі сайту створюють у такий спосіб синергетичне навчальне середовище.

Деякі університети у США (наприклад, Стенфордський) мають в Інтернеті цікаві освітні програми. На жаль, мовний бар'єр не дає змоги вчителям нашої країни використовувати освітні програми США повною мірою.

Висновок. Упровадження ПД переможців конкурсу «Учитель Року» у Білорусі гальмують проблеми, пов'язані з популяризацією педагогічних досягнень. Недостатнє інформування про досвід переможців конкурсу «УР» у Білорусі значно знецінює їхні здобутки. Для вирішення проблеми впровадження вітчизняного та закордонного педагогічного досвіду у Білорусі необхідне більш широке використання ЗМІ, телебачення та Інтернет-ресурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цыркун И. И. Лидеры педагогической профессии: сценарии эффективной педагогической деятельности / И. И. Цыркун, Л. А. Козинец. – Минск, 2010. – 256 с.

2. Жук В. Э. Не люблю тишину на уроках / В. Э. Жук // Білоруське телеграфне агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.belta.by/ru/person/interview/Viktor-Zhuk_i_515048.html.

3. An Interview with 2010's National Teacher of the Year, Sarah Brown Wessling [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hopefoundation.org/sarah-brown-wessling-teacher-of-the-year-interview>.

4. Sean Mc Comb – Maryland Teacher of the Year 2013-2014 // Офіційний сайт Council of Chief State School Officers [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ccsso.org/documents/ntoy14.pdf.

5. 2002 National Teacher of the Year Application Package Essays & Letters of Recommendation // Офіційний сайт Офіційний сайт Council of Chief State School Officers [електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ccsso.org/Documents/NTOY/Applications/2002NTOYAPP.pdf.

6. No Child Left Behind Act. Public Law 107–110 // US. Department of Education. 2002 [електронний ресурс]. – Режим доступу : www2.ed.gov/legislation/esea02/107-110pdf.

8. Podcasting To Personalize Feedback // Teaching Channel [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.teachingchannel.org/videos/student-feedback-through-technology>.

Цитувати: Коршкова А. Ф. Особливості конкурсів педагогічної майстерності в Республіці Білорусь та США / А. Ф. Коршкова // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 60–64.

© А. Ф. Коршкова, 2015. Стаття надійшла в редакцію 10.03.2015 ■

НАШІ АВТОРИ

Гавриш Римма Леонідівна,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри менеджменту освіти
Полтавського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
ім. М. В. Остроградського (ПОППО)

Гайдамака Олена Василівна,
начальник відділу навчально-
методичного забезпечення змісту
початкової і дошкільної освіти
Інституту інноваційних технологій і
змісту освіти

Горшеньова Анастасія Миколаївна,
аспірант Харківського національного
університету ім. Г. С. Сковороди

Зелюк Віталій Володимирович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
ректор ПОППО

Кіптілий Ігор Олексійович,
методист редакційно-видавничого
відділу ПОППО

Коршкова Анна Федорівна,
аспірант Білоруського державного
педагогічного університету
імені М. Танка (Мінськ)

Максименко Лариса Миколаївна,
методист центру педагогічних
інновацій та інформації ПОППО

Парфьонова Ганна Ігорівна,
аспірант кафедри логопедії Інституту
корекційної педагогіки та психології
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

Степаненко Микола Іванович,
доктор філологічних наук,
професор, академік Академії вищої
освіти України, ректор Полтавського
національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

Халецька Лілія Леонідівна,
методист відділу методики
виховання ПОППО

На 1 стор. обкладинки малюнок "Гуманітарні проблеми
суспільства." Автор – Дружиніна А.В.

На 3 стор. обкладинки: Один із «голосів освіти» Америки. Сара
Браун (Sarah Brown) – переможець конкурсу «Національний
Учитель Року» в США 2010 р. (детальніше – на с. 60 – 64 цього
номера)

RESOURCE OF INNOVATIONS: HUMANITARIAN ISSUES OF POLTAVA REGION

MANAGEMENT OF EDUCATION

Prospects of Education in Poltava Region "Strategy of Poltava Region Development, 2020"

Main Trends for the Development of In-Service
Teachers Education in Poltava in the Contempo-
rary Context

Zeliuk V. V.

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES

New Edges of Teacher's Professional Skills

Stepanenko M. I.

Criteria, Indicators and Levels of Poly-artistic Edu-
catedness of Primary School Pupils

Gaydamaka O. V.

Methodological Aspects of the Development of Cul-
tural Competence of the Art Teachers in the System
of In-Service Education

Khaletska L. L.

The Role of Family in Senior Pupils' Vocational
Guiding

Gorshenyova A. M.

The Technique of Formation Oral Coherent Speech of
Preschool Children with Motor Alalia

Parfyonova G. I.

YOUR CREATIVE POTENTIAL

New Technologies in Education: Massive Open
Online Courses, MOOC

Maksymenko L. M.

CHRONICLE

Poltava-INSETT at the First Ukrainian Exhibition-
presentation «In-service Education in the Context
of Modern Civilization Changes»

Kiptily I. O.

SWEDISH INSIGHTS

European Prospective of Ukrainian School: Slovak
Experience

Gavrysh R. L.

Features of the Contests of Pedagogical Master-
ship in Belarus and the USA

Korshkova A. F.

ПостМетодика

Ціль на вершину - попадеш на середину

Г. Сковорода

ДОВІДКА «ПМ»: ПОСТ... (лат. *POST* – *ДАЛІ, ЗА, ПІСЛЯ*) — префікс, що означає наступність.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал Полтавського обласного інституту післядипломної (постдипломної) педагогічної освіти, адресований усім, хто виховує і вчить, вчиться чи любить освіту або просто цікавиться проблемами школи.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який прагне розвивати «ДАЛІ» методики полтавських педагогів: Г. Сковорода, Я. Козельського, І. Котляревського, М. Остроградського, В. Короленка, П. Юркевича, А. Макаренка, Г. Ващенко, О. Астряба, В. Сухомлинського.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який бажає виразити те, що знаходиться «ЗА» методикою й акумулювати в собі новий досвід хоча й однієї, але надзвичайно важливої верстви нашого суспільства — батьків і педагогів.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал про те, що потрібно вчителю «ПІСЛЯ» вузівської методики — таємниці його особистісного знання та фаху, які не віднайти в численних методичних книжках.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який спільно з усією педагогічною громадою вирішує, що є знання, і шукає тих, хто знає, що дає можливість це вирішувати.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, що прагне вчити вміння читати і слухати, вміння жити і робити справу.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, несумісний з уявленням про сучасну педагогіку як мішанину різнорідних елементів у шкільній навчальній програмі — економіки та еротики, електроніки та східної містики, латини та біоенергетики, астрономії та астрології, щоб відразу одержати прищестя нової ери й Апокаліпсису.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал перш за все не пісний, а тому в ньому змішуються жанри і стилі мовлення, з іронією підкреслюється нестабільність і умовність усіх методичних систем і педагогічних технологій.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал не антиметодики, бо неможливо відкинути методіку як розділ педагогіки, а журнал, який відмовляється від методик, що нівеликують особистість та орієнтовані на так званого “середнього” учня.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал з єдиною стратегією: на базі плюралізму педагогічних ідей та концепцій відшукувати суть чужого досвіду, передавати його нашим читачам у тісному поєднанні з усіма фактами життя Полтавщини, з її місцевими й національними традиціями.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який не лише констатує розлад концептуальних структур, що визначали методіку недалекого минулого, але й бачить у цьому шанс нового: різноманітність конкретних педагогічних технологій, конкуренцію різних парадигм педагогічної творчості.

ПОСТМЕТОДИКА — це журнал, який усвідомлює, що ми всі опинилися в тому пункті історії педагогіки, коли в ній стали можливими радикальні зміни, про які заявлено в державній національній програмі “Освіта “УКРАЇНА ХХІ СТОЛІТТЯ”, і можливість ця тісно пов’язана з **ПОСТМЕТОДИКОЮ**.

Те, що робиться сьогодні, — це питання досвіду і **МЕТОДИКИ**.

Те, що може робитися, — це питання **ПОСТМЕТОДИКИ**.

Кожний свідомий громадянин мусить матеріально й духовно підтримувати свої рідномовні журнали як головні двигуни наукового вивчення й збільшення рідної мови.

Іван Огієнко

Читайте журнал «Постметодика» безкоштовно на сайтах:
<http://poippo.pl.ua/pm/archives.html>
http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Postmetodyka/texts.html
<http://issuu.com/imrudenko/docs>

Журнал призначається для _____

Для всіх ціна вільна, а для Вас _____